

Τεύχος 130
Ιουλής -
Αυγούστου
1986
Τιμή £1.00

ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

- τα προβλήματα της τέχνης στο κυπριακό χώρο.
- ψυχοτεχνολογία και πολιτική.
- σχέσεις ελληνοκυπρίων τουρκοκυπρίων: μια συζήτηση στο γυμνάσιο της Λεμεσού.
- φωτορεпортаζ από τη ζωή στο κατεχόμενο τουρκομαχαλά.
- βεστρικόσκοπιο.
- για τη σιμον-ντε-μπωβουαρ.

MY FRIENDS FROM FAMAGUSTA. WHERE ARE THEY?

Kouklia

Kondea

Lysi

ROSHA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

YENI LIMAN SENIRIMIZ MAGOSA

remember
Cyprus

souvenez-vous
de Chypre

ΟΔΟΣ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ
AMMOCHOSTOS STR.

1985

**τώρα
το «Εντός των τειχών»
σ' όλα τα περίπτερα Λευκωσίας
και περιχώρων.**

Ανανεώστε τη συνδρομή σας.

ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

ονομα _____

Διεύθυνση _____

τηλ: _____

€10 για 12 τεύχη

Δεν ξεχνώ λέει το σύνθημα. Και ειπώθηκε τόσο πολύ που άδεια-σε από κάθε περιεχόμενο, στο βαθμό που κάποτε απόκτησε κάποιος. Δεν ξεχνώ, τι δεν ξεχνώ χαριτολόγησε κάποιος. Για δύο-τρία χρόνια μετά το 74 ότι και να λέγαν τα κόμματα, ο θυμός του λαού έδινε τον τόνο. Αυτό όμως δεν αρκούσε, πίσω από την καιγόμενη αμερικανική πρεσβεία τα τετελεσμένα καθιερώνονταν. Από τότε οι ηγεσίες, αλλάζουν πολιτικές και συνθήματα, αφήνουν κάποια πίσω, προσθέτουν κάποια άλλα, τα ιεραρχούν κάπως αλλιώς. Ούτε καν ομολογούν την αλλαγή που «επέβαλαν οι νέες αντικειμενικές συνθήκες» και παραμένουν όλοι «πιστοί στις διακηρυγμένες αρχές και θέσεις» αρκετά μάλιστα αντιφατικές έτσι που όταν τονίζεις τη μια να καταργείς την άλλη.

Και μεις περιφερόμαστε ανάμεσα στους πραξικοπηματίες που μας νίκησαν ολοκληρωτικά και δεν τους νικήσαμε εμείς, αλλά ο τουρκικός στρατός. Έχουμε το Παρισινό στη Βουλή, εκλεγμένο κί-λας και τους βουλευτές που ψηφίσαμε να κάθονται δίπλα του και να τους αφήνουμε να το κάνουν. Έχουμε τους πραξικοπηματίες διασκορπισμένους στα περισσότερα κόμματα και κομματίδια να το παίζουν ενδοτικά η απορριπτικά και να μας εξηγούν πως θα διώξουμε τον τουρκικό στρατό που οι ίδιοι έφεραν. Και περιμένουμε, δώδεκα χρόνια, την Ελληνική κυβέρνηση ν' «ανοίξει» το «φάκελλο» της Κύπρου λες και εμείς είμαστε ανήλικοι ή τυφλοί και φυσικά οι δικοί μας πραξικοπηματίες χρήζουν κλάδου ελαιάς λόγω ιδιαίτερης ανευθυνότητας.

Η κατοχή: Ας μη ξεγελιόμαστε. Η Κύπρος περνά τη πιο επικίνδυνη φάση της ιστορίας της ολόκληρης. Όχι γιατί δεν ξαναδιχοτομήθηκε. Αυτό έγινε και στο παρελθόν. Όμως στην εποχή μας, τα εθνικά κέντρα είναι δυνατόν να αφομοιώσουν τελείως τα δύο κομμάτια, μέσα από μια συναινετική μάλιστα διαδικασία των δύο κοινοτήτων. Το ότι η γη μοιράστηκε είναι μια ήττα. Αν τα μυαλά ακολουθήσουν, τότε θα είναι όλεθρος. Ο βασανιστής του Όργουελ στο «1984» βασάνιζε το θύμα του μέχρι, όχι απλώς να δηλώσει ότι δεν αγαπούσε αλλά μέχρι να μην αγαπά όντως. Ήδη ο βρωμερός στόχος της ΕΟΚΑ-B, η διπλή ένωση (μόνο που τους γέλασαν οι Τούρκοι) επανέρχεται εμβρυακά σαν μια αγωνιστική ρεαλιστική γραμμή.

Επίσης το ότι συζητούν για μας σε διεθνείς διασκέψεις των Ηνωμένων Εθνών ή του ΝΑΤΟ ή άλλες, είναι μια ήττα, διότι μόνο εμείς σαν Κύπριοι δικαιούμαστε να συζητούμε για τον εαυτό μας. Αν προκύψει κάτι μέσα από αυτές τις διαδικασίες δε μπορεί παρά να είναι μια πολύ παραπλήσια κατάσταση προς τη σημερινή, όπως καθορίζεται από τον παρόντα συσχετισμό δυνάμεων.

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες δεν έχουμε παρά να δέσουμε σφιχτά στη καρδιά μας το όνειρο της ανεξαρτησίας, και της συνύπαρξης των κοινοτήτων, δουλεύοντας κι όχι περιμένοντας, ειρηνικά και πολεμικά, στο άμεσο μέλλον και μακρόχρονα. Αν σβήσουν το όνειρο από το μυαλό μας, τότε, μετά από τόσες χιλιοτηρίδες χαθήκαμε.

ΤΕΧΝΗ

Γερμανία —
φωτία

Τρεις λέξεις, ένας λεκτικός συρμός σαν τρέινο φορτισμένο. Γήγαυο-φантаσίας μας κάτω στα υπόγεια του νέλια της συνείδησης. Ανίδεους ταξιδιώτες μας φέρνει πίσω στο χρόνο, στο Τρίτο Ράιχ, στο κάψιμο των βιβλίων και στη διαπόμπευση της «εκφυλισμένης» τέχνης από τους Ναζί.

Άλλοτε μας μεταθέτει στο μέλλον για να μας φανερώσει εν είδει SCIENCE-FICTION τους κινδύνους που ελλοχεύουν, τον απολυταρχισμό της βιβλιομαχίας στα άτεχνα καθεστώτα του «1984» και του «Φάρεναϊτ 451», την οριακή εκείνη θερμοκρασία που το χαρτί καίγεται. Να όμως που το τρέινο κάνει στιγμιαία στάση μπροστά στη δική μας Πόρτα. Ο βάνδαλος ανάμεσά μας τράβηξε απρόσμενα το φρένο παγιδεύοντάς μας ομαδόν στα σκοτάδια του τούνελ.

Και απορούμε; Να δραματοποιήσουμε το γεγονός ή να ξερκίσουμε τη κλειστοφοβία μας σφυρίζοντας ένα εύθυμο ακρό.

Αστείσιμος, μεμονωμένη πράξη, αντιστασιακού φοκλόρ κόντρα στον πολιτιστικό ιμπεριαλισμό, πράξη λαθρεπιβάτη πνευματικά άπορου κρουμμένου στη τουσάλετα της δεύτερης θέσης, ίσως κραυγή απόγνωσης αθεράπευτα ερωτευμένου μάγκα που ξεφορτώθηκε το αποτσιγάρο του. Άν όμως αφεθούμε στην παραδοχή, έστω κι ενδόμυχα για ένα κλάσμα του δευτερολέπτου, πως πρόκειται για τον αυτόκλητο εκφραστή του συλλογικού μας υποσυνείδητου, τότε το δραματοποιούμε. Γιατί η εξάλειψη αυτής της υποψίας είναι καθαυτό δραματική υπόθεση.

γλαυκος κουμίδης

● ● ●
στον Άντη Ιωαννίδη.

Κύματα υγρό· κι' ομιχλώδη
σε δυό σταγόνες ιδρώτα
που αιωρούνται στο άπειρο.
Δεν έχει διάρκεια η αγωνία;
Ελωί, Ελωί, λαμμά σαβαχθανί;
Τέλος, δεν έχει η κραυγή;
Μάχομαι με την σιωπή
να βρώ τον ήχο μου.
Αμήν.

Κυριάκος Ε.

14 του Ιούνη.
Λευκωσία.

η «ΤΕΧΝΗ» της παιδικής τέχνης

Στις 9 του Ιούνη στο εργαστήρι του δήμου άνοιξε για λίγες μέρες μια ιδιαίτερα αξιόλογη και πρωτοποριακή έκθεση. Αυτή των έργων τέχνης των μαθητών του παιδικού εργαστηρίου τέχνης «Ήλιος». Χρησιμοποίησα τα πιο πάνω επίθετα με την ακριβή τους έννοια. Ομολογώ μάλιστα ότι καν' αρχήν επισκέφθηκα την έκθεση χωρίς κανένα ιδιαίτερο ενθουσιασμό, κακώς προβλέποντας, ότι επρόκειτο για μια συνηθισμένη εκδήλωση του τέλους της σχολικής χρονιάς ενός παιδικού εργαστηρίου. Λοιπόν για μένα η έκθεση αυτή, ήταν ένα μάθημα, αυτή καθ' εαυτή αλλά επίσης και μια μομφή ενάντια στη ρουτινιάρικη αντιμετώπιση τέτοιων γεγονότων προς την οποία έτεινα. Κρίμα που οι δόκιμοι ζωγράφοι, που είδα εκεί, ήταν μετρημένοι στα δάχτυλα.

Η έκθεση που περιλάμβανε όλη τη σημαντική δουλειά της χρονιάς, ήταν μια πορεία γνωριμίας των παιδιών με τα υλικά της τέχνης (χαρτί, ύφασμα, πηλός, γυαλί, ζυμάρι, ξύλο, μολύβι, κάρβουνο) μέσα από τη κινητοποίηση όλων των αισθήσεων και διαισθησών τους. Η πρώτη απλοϊκή σκέψη που ερχόταν στο νου μας ήταν πως είναι δυνατό ένα παιδί 8 χρόνων να κάνει αυτό το πράγμα. Και όμως ήταν και είναι φτάνει οι δυνατότητες του παιδιού να απελευθερωθούν και να αφεθούν να κινητοποιηθούν μέσα από τη κατάλληλη διαδικασία. Απόδειξη έμπρακτη για της δυναμικής και της αποτελεσματικότητας όταν η διαδικασία και ο σκοπός συμπορεύονται.

Μερικά εντυπωσιακά παραδείγματα είναι τα εξής:

- 1) Για να αναπτύξουν τα παιδιά την αίσθηση της αφής έπαιρναν από τη δασκάλα τους (τη Ρέα Μηλλιδώνη) μια σακούλλα που περιείχε ένα αντικείμενο. Το ψηλάφισαν με τα χέρια και μετά το ζωγράφιζαν. Επιτυγχάνεται έτσι το πέρασμα από την αίσθηση της αφής σ' αυτήν της όρασης.
- 2) Για να συνειδητοποιηθεί η σχέση ακοής-όρασης ζωγραφίστηκε ένα μουσικό κομμάτι. Τα παιδιά ακούγοντας ένα δίσκο του Τσαϊκόφσκι ζωγράφισαν όλα μαζί ένα πίνακα, «μικρό αριστούργημα». Μετά αντίστροφα μπόρεσαν να τραγουδήσουν, μια ευθεία γραμμή, μια διακεκομμένη κ.λπ.
- 3) Τα παιδιά έφτιαξαν μάσκες με πηλό ψαχουλεύοντας το πρόσωπό τους ή κοιτάζοντας το στον καθρέφτη και τις στόλισαν. Μόνιμη ερώτηση που έκανε τη Ρέα να βγαίνει από τα ρούχα της ήταν: εχρησιμοποίησατε καλούπια για τις μάσκες.

Η Ρέα Μαλλιδώνη μας περιγράφει σύντομα πιο κάτω τη διαδικασία του μαθημάτος της.

«Από τα πρώτα μαθήματα δίνονται βασικά στοιχεία. Στην αρχή γίνεται μια προσπάθεια να αποκτήσουν τα παιδιά μας συνειδητότητα των υλικών: το χρώμα, το σχήμα, τη φόρμα. Κάθε συνάντησή μας χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο είναι συζήτηση, προβληματισμός, προσωπικό βίωμα όπου είναι δυνατό, για να δοθεί το ερέθισμα. Οι τεχνικοί όροι, οι έννοιες δεν μπορούν να μεταφερθούν στα παιδιά θεωρητικά. Πρέπει να συζητήσουμε με τα παιδιά, να παίξουμε μαζί τους. Ο στόχος είναι η συνειδητότητα. Π.χ. ένα παιδί ζωγραφίζει ένα μπλε ουρανό. Στη συνέχεια προσθέτει από πάνω ένα ήλιο κίτρινο ο οποίος όμως τελικά φαίνεται πράσινος. Για να εξηγηθεί αυτό το πράγμα και να γίνει βαθεΐα κατανοητό (κι' όχι απλώς αποδεχτό) χρειάζεται συζήτηση, φαντασία και υπομονή.

Η έκφραση μέσα από τη τέχνη φέρνει τα παιδιά κοντά. Συζητούν, μεταξύ τους, κρίνουν τα έργα τους, συνεργάζονται. Πρώτα απ' όλα είμαστε φίλοι, όλοι μαζί. Δεν υπάρχει η εντύπωση ότι γίνεται μάθημα αλλά αντίθετα ότι πρόκειται για παιχνίδι (κι' έτσι είναι άλλωστε). Λειτουργεί πολύ το στοιχείο της ομαδικότητας διότι τα παιδιά δεν έχουν ακόμα αναπτύξει το «εγώ» σε μεγάλο βαθμό. Αυτό γίνεται φανερό στα ομαδικά έργα που γίνονται αφού περάσει λίγος χρόνος...».

14 Ιουνίου 1986: Γενεΐη

Ένας άνδρας πεθαίνει στη Γενεΐη. Ένας άνδρας πεθαίνει στη Γενεΐη, και αφήνει πίσω του ένα έργο που δεν χωρά μέσα στα 87 του χρόνια, χρόνια που περπάτησε πάνω σε τούτο το πλανήτη.

Χωρίς καθρέπτες, λαβύρινθους και τίγρεις με την πυξίδα της φαντασίας για σταματημένη ένας Αργεντινός αφήνει τη τελευταία του πνοή στη μακρινή Ελβετία.

Συνηθισμένος στα μακρινά ταξίδια σε κείνα της φαντασίας, μα και στα άλλα. Ταξίδια του παρόντος, ταξίδια του μέλλοντος, ταξίδια επιστροφής στο παρελθόν. Οδοιπόρος λοιπόν μεγάλος ο άνδρας αυτός. Εκατοντάδες σελίδες φέρουν τα ίχνη του. Εκατομύρια τον έχουν διαβάσει και αγαπήσει.

Ιούνιος του 1986 και ο Χόρχε Λουίς Μπόρχες μας αποχαιρετά από την εύκρατη Ελβετία βάζοντας τέλος στη πάλη με το χρόνο και ξεκινώντας ένα αγώνα ενάντια στη λήθη. Από τη Γενεΐη ο Χόρχε Λουίς Μπόρχες μας αποχαιρετά.
Χόρχε Χριστοφορού

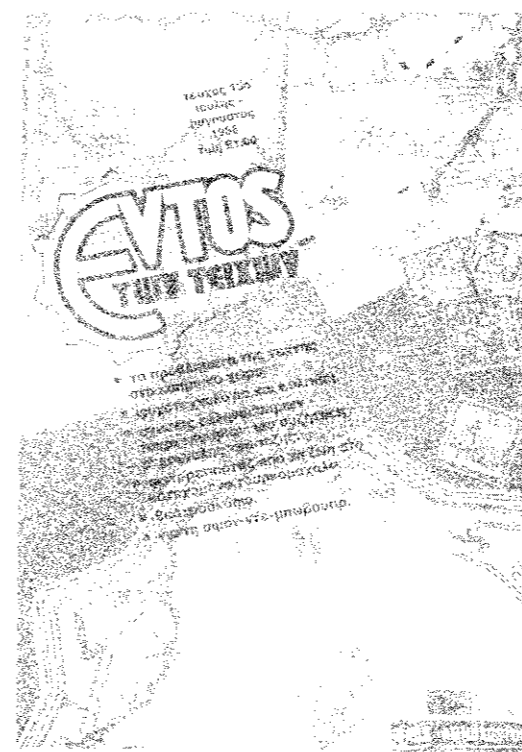

τεύχος 13ο
Ιουλίου -
Αυγούστου
1986
τιμή £1.00

Το μηνιαίο περιοδικό της Παλιάς Λευκωσίας.
Διεύθυνση: Μίνως 68 Παλιά Λευκωσία
Τηλ. 431278

- διευθύνεται από συντακτική επιτροπή
- Υπεύθυνος για το νόμο: Κωστής Αχνιώτης
- Επιμέλεια: Σούλα Χριστοδούλου

Για τα υπογραμμένα κείμενα ευθύνονται οι Συγγραφείς τους.

• αφίσα του χαμητή τσαγγαρη

περιεχόμενα

• στο ποδι	2
• γυναίκες κάντε το φοβό μας εξεγερση	4
• μια ξεχωριστή γυναίκα. αννας τενεζη	6
• ο κατεχομενος τουρκομαχαλας της Λευκωσίας	8
• ακαμας τωρα - ακαμας για παντα	9
• ανακυκλωση η συγκαλυψη	10
• τα προβληματα της τεχνης στο κυπριακο χωρο. κυριακου φιακα	12
• ψυχοτεχνολογια και πολιτικη. μιχαλη παπαδοπουλλου	17
• ψυχοτεστ	20-21
• ο μαριο βαργκας, γιοσα το εργο του και το περου χαρη χριστοφορου	22
• σχεσεις ελληνοκυπριων-τουρκοκυπριων. μια συζητηση στρογγυλης τραπεζης.	25
• κατω απο τον ιδιο ουρανο	31
• θεατροσκοπιο βαρναβα κυριαζη	32
• ο νικος χαραλαμπους μας μιλα για τον οιδιποδα τυραννο	32
• η δεσποινα μπεμπεδελη για το «φιακα»	34
• ο τασος αναστασιου για τις δαφνες και πικροδαφνες	35
• ταξιδιωτικο απο την αναποδη βασως πετσα	36
• μινι-ματα καταχωρησεις	38

Γυναίκες κάνουν το φόβο μας εξεγερση

τα συνθήματα της πορείας.

- η ανοχή είναι ενοχή.
- γυναίκες να κάνουμε το φόβο μας εξεγερση.
- αντρες και γυναίκες ενωθείτε για το σεβασμο της ανθρωπινής υπαρξης.
- αλλαγή του οικογενειακού δικαίου: όχι στα κυριαρχικά δικαιώματα του αντρα.
- ο τυπος μας βιαζει καθημερινά.
- όχι στην αθώωση του ενοχου απο τη ψυχιατρική.
- όχι στο ψυχιατρικό αλλοθι.
- η γυναίκα δεν είναι σεξουαλικό αντικείμενο.
- 14 δολοφονίες γυναικών σε 5 χρόνια: ποια θα είναι η επομένη;
- όχι άλλη βία σε βάρος των γυναικών.

Ανάμεσα σε ειρωνικά σχόλια, παγερή αντίθεση εξ' αποστάσεως κοινω-ναρίσματα, τις αγριοφωνάρες των «εξεγερμένων» νέων του Γουίμπεϊ, «πνευματώδη φορτικά πειράγματα, αρκετά βλέμματα συμπάρταξης και μερικά συμπάρταξης εικοτό περίπου άτομα, κυρίως γυναίκες πορεύτηκαν, στις 5 του Ιούνη στους δρόμους της Λευκωσίας διαμαρτυρούμενα για το φόνο της Έστερ Άκεβέτο, για όλους τους φόνους γυναικών των τελευταίων χρόνων και για τη βία ενάντια στις γυναίκες γενικότερα.

Όπως μου ανέφερε ένας φίλος από την Πάφο, όταν ο Γλατωνής έσφριξε την «άτακτη γυναίκα του» ο περισσότερος κόσμος ήταν υπέρ του. «Καλά να της κάμει, της βρώμας». Ο Γλατωνής πήγε φυλακή σαν ήρωας για τον εαυτό του και για πολύ κόσμο. Διά της χειρός του αναπαράχθηκε η εκτέλεση της χήρας που τόσο πετυχημένα περιγράφει ο Καζαντζίκης στο Ζορμπά του.

Από τις φυλακές μαθαίνω ότι ο παιδοχτόνος Μήλιωτης «άγιασε» και κατάχτησε τον ανώτατο βαθμό ημερίας εν ζωή. Απόμακρος, λιγομίλητος και επιβλητικός συμπεριφέρεται σαν σωτήρας που θείκες δυνάμεις του ανάθεσαν το έργο της κάθαρσης.

Δικαιολογημένα λοιπόν η μικρή εκείνη πορεία δεν πέρασε απαρατήρητη όπως τόσες και τόσες πικετοφορίες. Νομίζω ότι η μόνη συναισθηματική αντίδραση που έλειπε απ' όσους την παρακολούθησαν ήταν η αδιαφορία. Στο πρόσωπο όσων την είδαν άγγιξε τις βαθύτερες χορδές μιας κοινωνίας ενοχής, ευθυόμενης, αλλά και παθούσας.

οχι στην ανοχή

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αυτής της εκδήλωσης ήταν ότι δεν επικέντρωσε κάποιο αίτημα προς κάποιο συγκεκριμένο θεσμό παρ' όλο που ορισμένα συνθήματα καταδείκνυαν την ευθύνη του κράτους και του τύπου.

Το κράτος διότι παράγει την ιδεολογία του ανδρικού σωβινισμού και κατοχυρώνει ακόμα και νομοθετικά την κοινωνική ανισότητα εις βάρος του γυναικείου φύλου.

Ο τύπος διότι προάγει την πιο πάνω ιδεολογία ξεκάθαρα ή υπόκωφα ταυτίζοντας το γυναικείο πρόσωπο με σεξουαλικό αντικείμενο και ανδρική κτήση μ' όλες τις παρελκόμενες συμπεριφορές.

Όμως η εκδήλωση αυτή ενάντια στους φόνους στόχευσε κάτι πολύ γενικότερο: Την κρατούσα ιδεολογία, αυτήν που είναι διάχυτη γύρω μας και μέσα μας, που τη στηρίζουμε ο καθένας στην καθημερινότητά του. Εάν το κράτος υποχρεωθεί σε κάποια ανθρωπινότερη συμπεριφορά, θα είναι κάτω από την πίεση κάποιων. Κάποιων από μας που πρέπει πρώτα να βρεθούμε και να δούμε τους φόνους γυναικών σαν μια συνέπεια της γενικότερης βίας, που αντιμετωπίζει το γυναικείο φύλο και ακόμα τη συνολικότερη εντεινόμενη κοινωνική βία.

το ψυχιατρικό αλλοθι

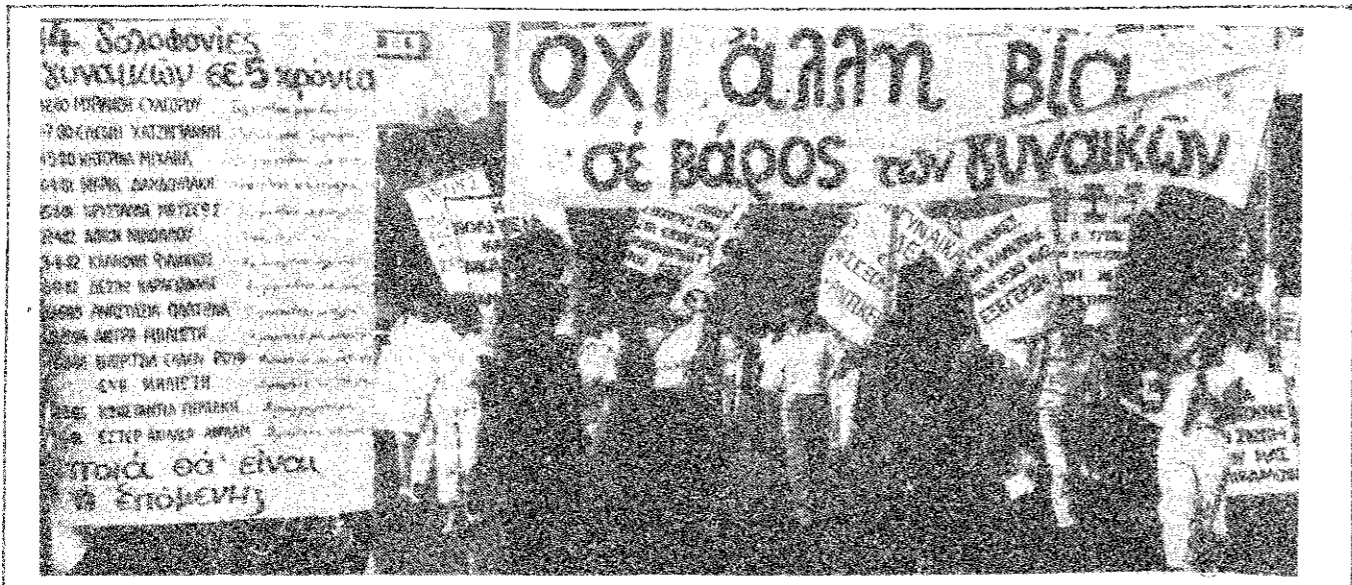
Θα ήθελα ωστόσο να σχολιάσω με κάποιο σκεπτικισμό ένα από τα συνθήματα. Το «όχι στο ψυχιατρικό αλλοθι».

Ασφαλώς ο στόχος του συνθήματος θα πρέπει υποθέτω να είναι η αναγνώριση του εγκλήματος σαν τέτοιου, στόχος ανατίληχτα ορθός. Επίσης βρίσκω απόλυτα δικαιολογημένη και επιβεβλημένη την εκδικητικότητα που διαφαίνεται. Ειδικά στον τόπο μας, όπου μόνο οι παραβάσεις της τροχαίας τιμωρούνται και οι μικροκλοπές μαζί με κάποια εφηβικά σπασίματα, ενώ γύρω μας κυκλοφορούν εκατοντάδες προδότες, φονιάδες, κλέφτες και κομπινοδόροι κλάσης, η «χριστιανική» και «πολιτισμένη» αντιμετώπιση είναι καταστροφική ανοχή. Όμως ταυτόχρονα σ' ότι αφορά κυρίως την νεανική παραβατικότητα αστυνομία και δικαιοσύνη δεν φαίνεται να πολυκαταλαβαίνουν από ψυχολογία. Γι' αυτό και δεν ξέρω πόσο όφελος και πόση ζημιά θα μπορούσε να προκαλέσει αυτό το σύνθημα, όπως επίσης δεν ξέρω πόσο ανασταλτικός παράγοντας μπορεί να είναι η «ποσότητα» και η «ποιότητα» της τιμωρίας.

γιατι η φονική μανία

Μια σκέψη που κάνω σε σχέση με την εξέγερση των φόνων στην Κύπρο είναι η ακόλουθη: Πρώτα-πρώτα πιστεύω ότι δεν είναι ένα γεγονός ξεκομμένο, αλλά θα πρέπει να αντιμετωπισθεί σαν μια ένδειξη της ανερχόμενης κοινωνικής βίας στην Κύπρο. Βία που είναι αποτέλεσμα από τη μια της βίαιης επαφής της κυπριακής κοινωνίας με τη διεθνή και της αποτελμάτωσης του πολιτικού ζητήματος και των κοινωνικών αγώνων από την άλλη. Το πρώτο επέφερε μια γρήγο-

ρη αλλαγή ιδεών και τρόπου ζωής που συγκλονίζει εκ θεμελίων τις παραδοσιακές αξίες και έθεσε σε λειτουργία μια ταχύτατη διαδικασία αναζήτησης νέας ταυτότητας που προκαλεί αβεβαιότητα και σύγκρουση μέσα και έξω από το άτομο. Παράλληλα το πραξικόπημα και η κατοχή, εκτός από τις κοινωνικο-οικονομικές μεταβολές που προκάλεσε (δηλαδή τη συρρίκνωση της αγροτικής τάξης και το μέγεθος της εργατικής, τη μεγένθυση του χάσματος μεταξύ πλουσίων και φτωχών, την αύξηση της αστυφιλίας και της δημιουργίας εργατικών γκετό κ.α.) προκαλεί ένα γενικότερο αίσθημα καταπίεσης, που η εκτόνωση του είναι τόσο δύσκολη όσο η εκδίωξη των κατοχικών στρατιών, ή η ηττωρία των φασιστών. Και οι άντρες, πρώταγωνιστές (ακόμα και οι εργαζόμενοι έχουν αυτή την εντύπωση) στις πιο πάνω εξελίξεις νοιώθουν τη λύσσα του χαμένου και μεταφέρουν την εκδικητικότητά τους στους πιο «αδύνατους» της κοινωνίας μας τις γυναίκες και τα παιδιά. Ο άντρας νεαρός διαμορφώνει από την οικογένεια και το σχολείο την εικόνα της γυναίκας Γιαννάρας και από το σινεμά και το στρατό τη «μαγκιά» και την μεταφορά της εκ των άνω προερχόμενης καταπίεσης στους πιο κάτω, τους πιο αδύνατους. Η υπερβολή του φόνου δεν είναι παρά μια υπερβολή αναπόφευχτη. Βλέπω τη κοινωνική ένταση να μεγαλώνει στα χρόνια που ακολουθούν και μόνο μια οργανωμένη πλέον κοινωνική αντίσταση από τα πιο «κάτω» μέρη της κοινωνίας να μπορεί να περιορίσει ή να ανατρέψει αυτό το φαινόμενο.

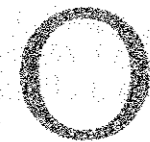

1980 - 1986 : 14 δολοφονίες γυναικών υπό ένδεση

Καταδίκες σε φυλακές

Αδικήματα	1982		1983		1984		1985	
	Ανδ.	Γυν.	Ανδ.	Γυν.	Ανδ.	Γυν.	Ανδ.	Γυν.
Βιασμός (άρθρο 144)	-	-	6	-	1	-	-	-
Ασεμνος επίθεση (άρθρο 171)	10	-	3	-	5	-	5	-
Φόνος και ανθρωποκτονία (άρθρο 203-105)	2	-	6	-	-	-	7	-
*Επιθέσεις προκαλούσαι πραγματική σωματική βλάβη (άρθρο 243)	20	-	12	-	21	-	19	-
Διάφορα σεξουαλικά αδικήματα	8	-	8	-	10	-	-	-

Στατιστικός πίνακας της Μαρίας Παπαδημητρίου από το Φ.Βελούδερσ 15.6.86.

Ο βομβαρδισμός της Λιβύης σκέπασε το θάνατο μιας γυναίκας, γιατί πάν τα ο πόλεμος επισκιάζει τα έργα της ζωής, η βαρβαρότητα του πολιτισμού και ο θόρυβος της καταστροφής το τραγούδι της δημιουργίας. Έτσι ο θάνατος της Σιμόν ντε Μπωβουάρ ακούστηκε (τουλάχιστον εδώ στη μικρή μας χώρα) σ' ένα δελτίο ειδήσεων του ραδιοφώνου που δεν επιναλήφτηκε, ενώ η τηλεόραση είχε να καλύψει τα «έργα» της διεθνούς υπερτρομοκρατίας, που θέλει να λέει ότι καταπολεμά τα έργα της διεθνούς τρομοκρατίας. Μέσα λοιπόν στον προβληματισμό που δημιουργεί το υπερικό ζήτημα μιας υπερδύναμης απέναντι σε μια μικρότερη της δύναμη (αλήθεια, ο Ρήγκαν αισθάνεται ότι χάνεται — είναι με το ενάμισο πόδι στον τάφο, γέρος κι άρρωστος καθώς είναι — και θέλει να παρασύρει μαζί του στο χαμό και την ανθρωπότητα, όπως μαρτυρεί η όλη πολιτεία του και η μετά βίας συγκρατούμενη ορμή του ν' ανάψει εστίες πολέμου και να δημιουργήσει θερμοπολεμική ένταση κάτω από τα πλαστά χαμόγελα, που δείχνουν σπαχτές μασελες, όσο κι αν διεκδικούν τίτλους γοητείας). Κοντά λοιπόν σ' αυτό τον προβληματισμό, ο θάνατος της Σιμόν ντε Μπωβουάρ δε μας άφησε χωρίς σκέψεις.

Υστερα ήρθε η ραδιενέργεια και η ομαδική φύγωση κάλυψε και πάλι το θάνατο της Σιμόν ντε Μπωβουάρ. Και τότε σκέφτηκα: «Ευτυχισμένη η Σ. ντε Μπωβουάρ που έφυγε σε μίαν εποχή που τα γεγονότα ακόμα δε μας ξεπερνούσαν». Δεν ξεπερνούσαν, θέλω να πω, όσους ήθελαν να έχουν μια στάση απέναντι στη ζωή και να συντελούν στη διαμόρφωση των γεγονότων, όπως έκανε εκείνη.

Είναι χαρακτηριστικό — και από μίαν άποψη αξιοθαύμαστο — με πόση αισιοδοξία μιλά ακόμα για τα μεγάλα θέματα της ανθρωπότητας — φεμινισμός — σοσιαλισμός, ευθύνη, ελευθερία, πρόοδος, εξέλιξη κλπ. — μέχρι και στις πιο πρόσφατες συνεντεύξεις της. Πόσο πολύ πιστεύει στη δύναμη του ανθρώπου και την ενεργό παρουσία του. Πράγματα για τα οποία η εποχή μας, αν δεν πέρασε ήδη στη μαύρη απελπισία, πάντως όμως ούτε και τόσο μακάρια αισιοδοξία. Η υπαρξιακή αγωνία, τόσο δημιουργική και γόνιμη στον υπαρξισμό, έχει αντικατασταθεί από μια μακάβρια, οριστική, ίσως και καθοριστική μόνιμη αγωνία για το μέλλον της γης, του ανθρώπου, του κόσμου που δεν μπορεί πια να επενδυθεί με καμιά αισιοδοξία.

Μια ξεχωριστή γυναίκα

της Άννας Τενεζη

Δεν αντέχω να μην το πω: Θεωρώ τη Σ. ντε Μπωβουάρ τη Λωξάντρα της γαλλικής λογοτεχνίας, όχι γιατί έζησε, στην ανεμελιά και την ξεγνοιασιά όπως η Λωξάνδρα, αλλά γιατί:

«Τυχερή ήταν η Λωξάνδρα στη ζωή, τυχερή και στο θάνατό της. Μαζί με την εποχή της πέθανε: Ιούλης του 1914... Παγκόσμιος Πόλεμος! Ανοίγει ο Άδης το στόμα του, αρχίζει ποτάμια το αίμα να κυλάει. Καινούργια εποχή γεννιέται». Έτσι τελειώνει το βιβλίο της η Μαρία Ιορδανίδου, αφού πρώτα έχει μιλήσει για τη ζωή (τη γεμάτη μπερεκέτια) της Λωξάνδρας και τον εξίσου ευτυχισμένο θάνατό της: «Ο χρόνος έπαψε να υπάρχει. Το χτες έγινε Σήμερα. Κι ένα καλοκαιριάτικο μεσημέρι, ξαφνικά και ανώδυνα, το Σήμερα έγινε Πάντα».

Τυχερή ήταν λοιπόν η Σ. ντε Μπωβουάρ στη ζωή, τυχερή και στο θάνατο. Γιατί είχε την τύχη να ζήσει σε μια εποχή, όπου ο υπαρξισμός μπορούσε — ακόμα — να γίνει πράξη ή τουλάχιστο να φαίνεται δυνατός στην πράξη. Γιατί μπορούσε ο άνθρωπος να έχει μια θέση και μια στάση απέναντι στα γεγονότα, τέτοια που να του επιτρέπει να ελπίζει ότι μπορεί να τα επηρεάσει και να τα διαμορφώσει, όπως άλλωστε συνέβηκε και με τη Σ. ντε Μπωβουάρ.

«Είναι φριχτό να μην είναι κανείς παρών, για να παρηγορηθεί κάποιον από τον πόνο που του προξενεί αφήνοντάς τον. Είναι φριχτό να σ' εγκαταλείψει και να σιωπά». (Η δύναμη των πραγμάτων). Τα λόγια αυτά της Σιμόν ντε Μπωβουάρ ειπωμένα για το Σαρτρ θα μπορούσαν να ισχύσουν και για κείνη σε σχέση με μας. Γιατί η Σιμόν ντε Μπωβουάρ ήταν η φωνή που μίλησε για λογαριασμό εκατομμυρίων γυναικών σ' όλο τον κόσμο.

Εικοσιδύο χιλιάδες αντίτυπα μέσα σε μια βδομάδα πούλησε ο πρώτος τόμος του «Δεύτερου φύλου» κι ύστερα προχωρούσε από εκδοτική επιτυχία σε εκδοτική επιτυχία. Τι κάνει τα βιβλία της να μιλούν σ' ένα τόσο τεράστιο αριθμό γυναικών, ακόμα και τώρα που σε κάποια σημεία θα μπορούσαν να θεωρηθούν ξεπερασμένα, όπως άλλωστε κι η ίδια το παραδέχεται σε μία τελευταία της συνέντευξη.

Η πλούσια εμπειρία της, ο έντονος προβληματισμός της, η ακατανίκητη επιθυμία να πιστεί από τη ζωή και να μην την εγκαταλείψει, η ζωντάνια του χαρακτήρα της που περνά απόφω-

ρος στα γραπτά της, η διεκδικητικότητα, η απληστία της μπροστά στο ότι η ζωή θα μπορούσε να της προσφέρει κι η επίμονη αγωνία της μπρος στα γηρατειά και το θάνατο. Η άρνησή της ακόμα να δώσει την ψευδαίσθηση στον εαυτό της μιας συνέχειας της ζωής της — που ήταν μοναδική, όπως μοναδική και ανεπανάληπτη είναι η ζωή κάθε ανθρώπου — μέσα από ένα παιδί. Αποτέλεσμα μιας εξαιρετικής δύναμης ή απόρροια ενός χαρακτήρα που δεν ήθελε περιορισμούς ή ακόμα η απληστία ενός ανθρώπου να τα βιώσει όλα για τον εαυτό του; Όποιε και να 'ναι η απάντηση του ν' αρνηθείς αυτό που θεωρείται η δικαίωση μιας γυναίκας ήτανε κάτι που την τοποθετούσε αυτόματα κάπου αλλού. Η πραγμάτωση τέλος μιας μοίρας «που νόμιζε ότι τη διάλεγε» κατά την έκφρασή της κάνει τη Σιμόν ντε Μπωβουάρ μια ξεχωριστή γυναίκα. Όχι γιατί είναι λίγες οι γυναίκες που μπορεί να αρνήθηκαν ή ν' αρνηθούν τη μητρότητα, που μπορεί να πολέμησαν και να πολεμούσαν ενάντια στα ρεύματα, να πραγματώσουν σχέσεις και ιδέες ενάντια στο κατεστημένο, παρά γιατί η Σιμόν ντε Μπωβουάρ τα είχε όλα αυτά μαζί διεξάγοντας έτσι ένα πολύμορφο και πολυμέτωπο αγώνα. Είπαν πως δεν ήταν θα και τόσο δύσκολο μια και όλα — το έργο, οι σχέσεις, η ζωή της, η δύναμή της — στηρίχτηκαν πάνω στο Σαρτρ. Σύμφωνοι, αλλά γιατί ο Σαρτρ τη διάλεξε μέσα σπύ το πλήθος των γυναικών που είχε γνωρίσει και που με μερικές τουλάχιστον απ' αυτές είχε παθιαστεί — κόποτε μάλιστα «αρωστημένα»; «Όταν γνώρισα τη Σιμόν ντε Μπωβουάρ είχα την εντύπωση ότι είχα μαζί της την καλύτερη σχέση που μπορούσα να έχω με κάποιο. Την πιο ολοκληρωμένη σχέση... Αυτή η ολοκληρωμένη σχέση δημιουργούσε μια βαθειά ισοτιμία στις επαφές μας. Είμαστε ίσοι ο ένας για τον άλλο και δεν μπορούσαμε να διανοηθούμε κάτι διαφορετικό. Είχα βρει μια γυναίκα ίση μ' αυτό που ήμουν εγώ σαν άνδρας. Νιώσαμε ο ένας τον άλλο σαν να είμαστε ιδιαίτερα όμοιοι... Στη πραγματικότητα δεν έχω μιλήσει για τις θεωρίες μου παρά σε κείνη». Ποιός καλύτερος ύμνος θα μπορούσε ν' ακουστεί για μια γυναίκα, για τη «διά βίου» σύντροφο ενός τόσο σημαντικού άντρα; Αλλά αν εκείνη χρωστούσε σε κείνον, τι χρωστούσε εκείνος σε κείνη; το λέει ο ίδιος στην ίδια συνέντευξη: «Από κάποια άποψη μπορώ να πω ότι της χρωστώ τα πάντα». Άλλωστε κανένας Πυγμαλίωνας δε μπορεί να δημιουργήσει αυτό που δεν υπάρχει «δυνάμει», χωρίς που το «εν δυνάμει» μπορεί να προκαλέσει την εμπνευση και την πραγμάτωση της δημιουργίας.

Η σχέση όποιεσ μορφής κι αν είναι ξεκινάει από μίαν έννοια αμοιβαιότητας: διαλέγουμε αυτό που έχουμε διαλέξει, γιατί δεν θα μπορούσαμε να είχαμε διαλέξει κάτι άλλο, γιατί ό,τι μας έχει δοθεί προκαθορίζει κατά κάποιο τρόπο αυτό που στη συνέχεια «θα πάρουμε». Η επιλογή, σκοτεινή κι ανεξέλεγκτη κατά βάθος, μας φθείρ σ' αυτό ή εκείνο μ' έναν τρόπο που μας αφήνει με την εντύπωση ότι έχουμε αποφασίσει.

Αυτός όμως τελικά είναι ο αγώνας: να επιθυμείς και να επιχειρείς την απόδραση από το προκαθορισμένο. Και η Σιμόν ντε Μπωβουάρ όχι μόνο το επιχείρησε, αλλά το κατόρθωσε: «Δεν ήμουν καμιά αριστοτέχνης του γραφίματος. Δε μετέφερα σαν τη Βιρτζίνια Γουλφ τον Γρουστ, τον Τζόυς, ζωντανό το ζήτημα των αισθήσεων και δε φυλάκισα στις λέξεις μου τον εξωτερικό κόσμο».

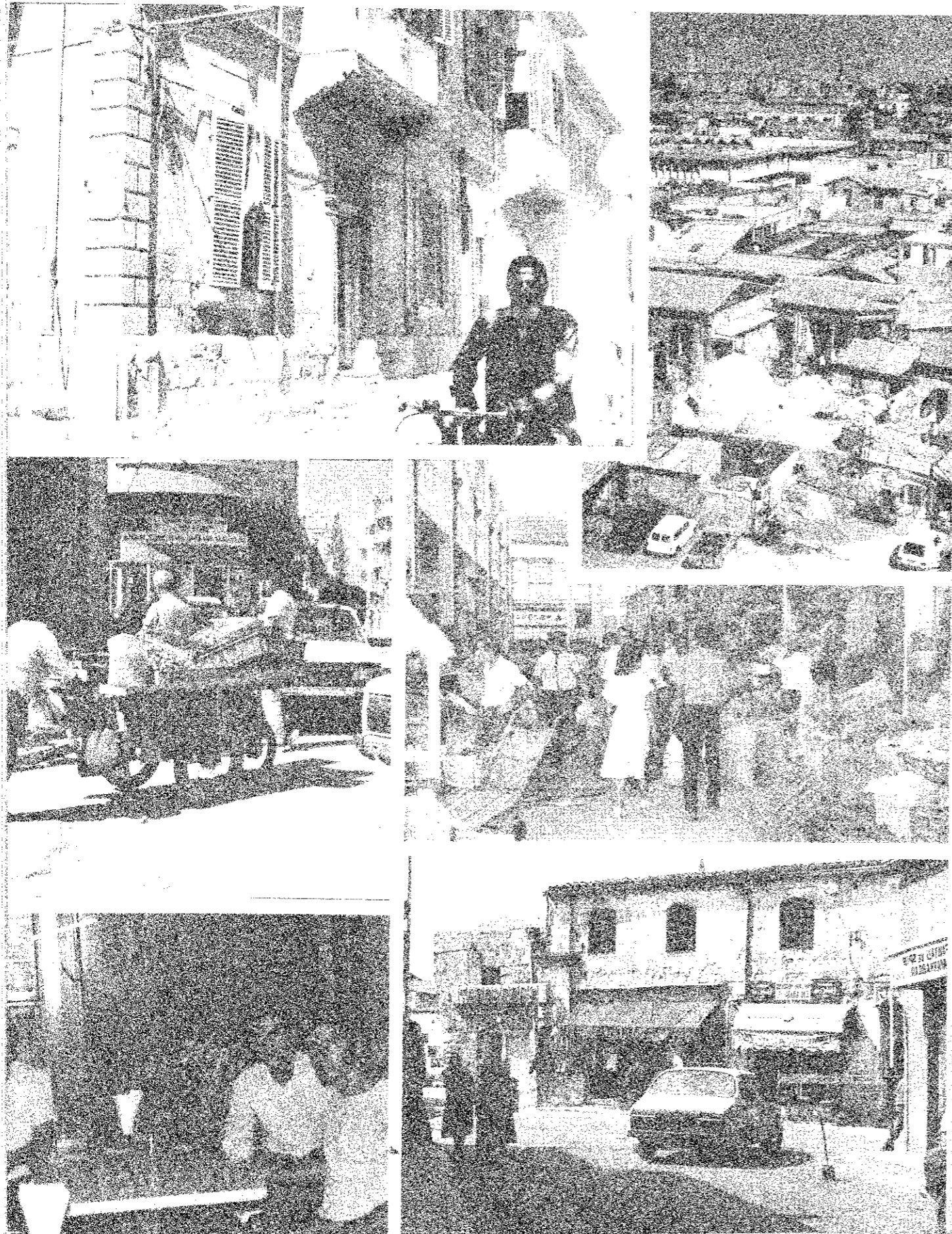
Δεν ήταν όμως αυτός ο σκοπός μου. Ήθελα να αποκτήσω μια αντίληψη για τους άλλους, βίνοντάς τους με τον πιο άμεσο τρόπο τη γέυση της δικιάς μου ζωής: Περήπου τα κατάφερα. Έχω φανατικούς εχθρούς, αλλά αποχτήσα και πολλούς φίλους ανάμεσα από τους αναγνώστες μου. Δεν επιδίωκα τίποτε περισσότερο». Έτσι κλείνει τον τελευταίο τόμο των απομνημονευμάτων της που τα έδωσε σε τέσσερα πολυσέλιδα βιβλία με τίτλους: «Οι αναμνήσεις μιας καθορισμένης κόρης», «Η δύναμη της ζωής», «Η δύναμη των πραγμάτων», «Όσα είπαμε κ.λ.δ.σ.α κάνσαμε».

Άλλα της έργα είναι: Το δεύτερο φύλο, που ήδη προαναφέραμε, η Καλεσμένη, Το αίμα των άλλων. Ο μονόλογος μιας γυναίκας, Προδομένη γυναίκα, Τα γηρατειά, Η Αμερική από μέσα σε μέσα, το βραβευμένο με βραβείο Γκονκούρ «Οι Μανδρινίνο» κ.ά. Αλλά νομίζω πιο αξιόλογη απ' το έργο της ήταν η ίδια η ζωή της. Κι αν ο λογοτέχνης συχνά καλείται να διαλέξει τη ζωή ή το έργο, η Σιμόν ντε Μπωβουάρ τα είχε και τα δυό.

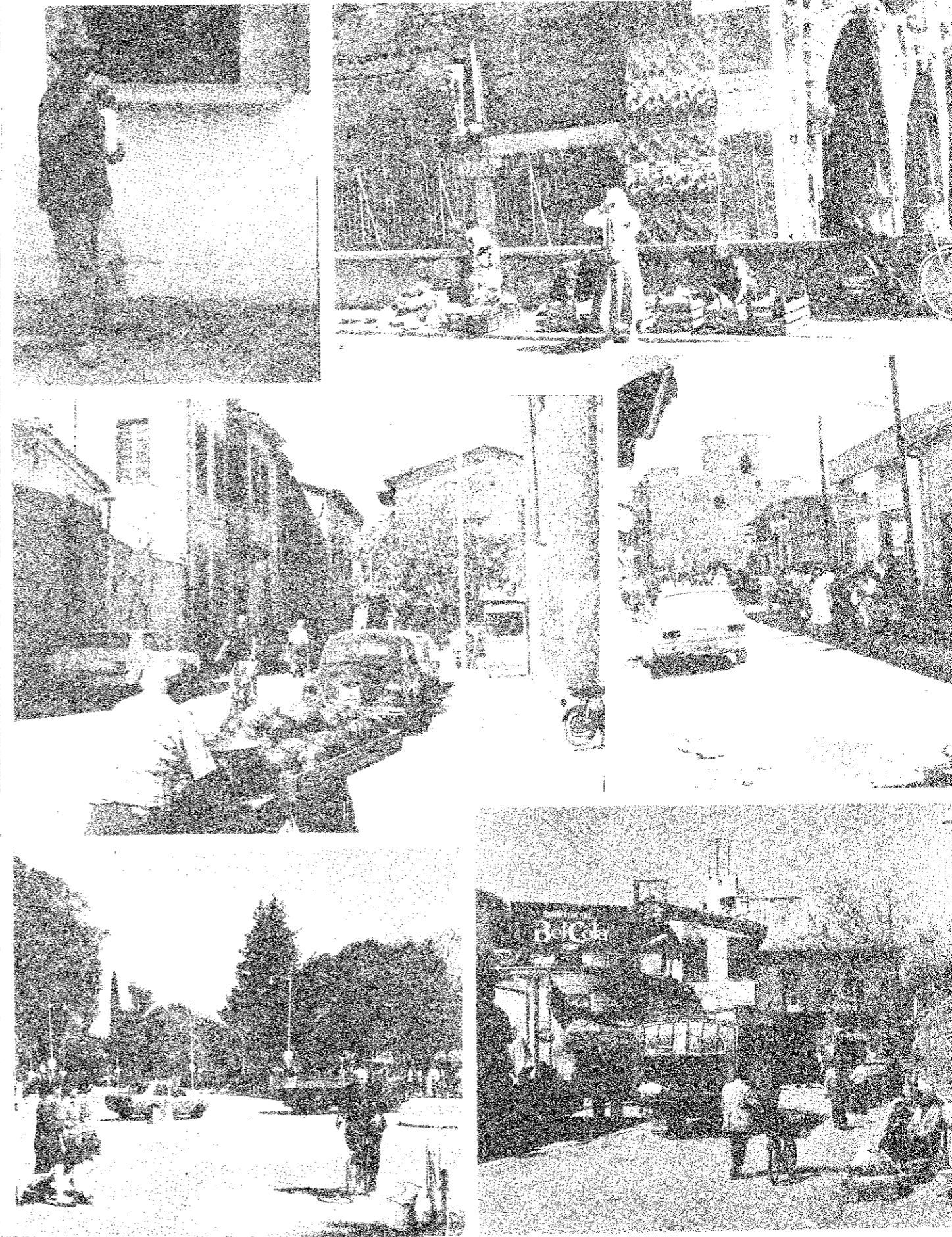
Περίοδιαβση στον τουρκοκρατούμενο

Λείπει από τις φωτογραφίες η παρουσία του κατοχικού στρατού διότι όπως είναι γνωστό απαγορεύεται η φωτογράφιση

τουρκομαχαλα της Λευκωσίας

στρατιωτικών, από και όπως κι από δω. Οι φίλοι που μας έδωσαν τις φωτογραφίες δεν είχαν τις απαραίτητες ικανότητες για να παραβούν την απαγόρευση. (Δεν ήταν καν απόγονοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου).

ακάμας τώρα ακάμας για πάντα

Αθόρυβα αλλά με πολλή συνέπεια η «Ομάδα Πρωτοβουλίας Φίλοι του Ακάμα» συνεχίζει τη δουλειά της για την ανακύρωση του Ακάμα σε εθνικό πάρκο. Οι συναντήσεις για όσους ενδιαφέρονται γίνονται κάθε Τρίτη στις 19.00. Το περασμένο μήνα η ομάδα έφτιαξε ένα ντοσιέ με τα πιο σημαντικά κείμενα που εμφανίστηκαν στο τύπο για το ζήτημα και το διένειμε σ' όλους τους συνδέσμους που είναι δυνατόν να ενδιαφέρονται για το ζήτημα. Τώρα η μάλα είναι προς τη μεριά των συνδέσμων αυτών και ιδιαίτερα των περιβαλλοντικών. Για να δούμε... Μια συνοπτική εικόνα των μέχρι τώρα δραστηριοτήτων δίνεται σαν πρόταση στο ντοσιέ και σας τη μεταφέρουμε πιο κάτω.

Ο Ακάμας κινδυνεύει... Ιδιωτικά συμφέροντα έχουν βάλει σαν στόχο τη διάνοιξη δρόμου για τουριστική εκμετάλλευση και καταστροφή της πιο αξιόλογης ίσως φυσικής περιοχής του νησιού μας.

Μπροστά στο κίνδυνο, ενωθήκαμε σε Ομάδα Πρωτοβουλίας, γύρω από ένα στόχο: **ΝΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΘΕΙ Ο ΑΚΑΜΑΣ ΚΑΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΡΚΟ.** Οποιαδήποτε προϋπόθεση είναι να καταργηθεί η χρήση της περιοχής για στρατιωτικούς σκοπούς από τους Άγγλους.

Για να πετύχουμε είναι ανάγκη να έχει ο καθένας όλες τις πληροφορίες που σχετίζονται με το θέμα. Πρέπει να γίνει ανταλλαγή απόψεων και μελέτη των δι-αφόρων πτυχών του προβλήματος και να εξεταστούν τρόποι ενέργειας πάνω σε συλλογική βάση.

Σύντομα θάχουμε επικοινωνία μαζί σας για ενημέρωση και εξετάση του θέματος σύστασης συλλογικού οργάνου που θα έχει σαν μοναδικό προορισμό την προώθηση της υπόθεσης του Ακάμα.

Για ενημέρωση, εσωκλείουμε διάφορα έγγραφα, χάρτες, δημοσιεύσεις και υπομνήματα σχετικά με το θέμα. Για πιο πολλές πληροφορίες μπορείτε να απευθυνθείτε στους «**ΦΙΛΟΥΣ ΤΟΥ ΑΚΑΜΑ**» Τηλ.: 435049.

Η Ομάδα Πρωτοβουλίας Φίλοι του Ακάμα

γενική παρουσίαση των αποψεων που εκφράστηκαν για τον ακάμα

Ο Ακάμας αποτέλεσε στους τελευταίους μήνες το επίκεντρο έντονου ενδιαφέροντος που εκδηλώθηκε με άρθρα και επιστολές στον τύπο και διάφορες συγκεντρώσεις ή εκθέσεις, κυρίως στην περιοχή του Ακάμα. Οι γνώμες που εκφράστηκαν συνοψίζονται στις δύο πιο κάτω αντίθετες προτάσεις:

— Επιβάλλεται αξιοποίηση και ανάπτυξη του Ακάμα για τουριστικούς σκοπούς. Σαν πρώτο βήμα πρέπει να γίνει δρόμος που να διασχίζει την περιοχή.

— Είναι απαραίτητο να κηρυχθεί ο Ακάμας σε εθνικό πάρκο γιατί αποτελεί μο-

ναδικό βιότοπο που πρέπει να προστατευθεί.

Η άποψη για τουριστική αξιοποίηση εκφράστηκε στην αρχή από άγνωστη οργάνωση που το όνομα «Εθνική Οργάνωση Γνήσιοι Κύπριοι», που εμφανίστηκε για πρώτη φορά το Δεκέμβριο του 1985. Τα βασικά σημεία που πρόβαλαν συνοψίζονται στον ισχυρισμό πως «'Αγγλοι», «πράκτορες τους» και «πουλημένα καθάρματα» θέλουν να μείνει ανεκμετάλλευτος ο Ακάμας. Σύμφωνα με τους «Γνήσιους Κύπριους» η τουριστικοποίηση της περιοχής θα φέρει πλούτο και οι κάτοικοι «θα κολυπήσουν στα λεφτά»!... Οι επιστολές προς τον τύπο επαναλάμβαναν τα ίδια επιχειρήματα.

Διάφοροι επιστολογράφοι κατηγορούσαν τους περιβαλλοντιστές και φίλους του Ακάμα σαν πράκτορες και υποκριτές...

Στις 20 του Μάρτη 1986, οι κοινοτάρχες επτά χωριών της περιοχής έστειλαν υπόμνημα στον Υπουργό Εσωτερικών ζητώντας διάνοιξη δρόμου και τουριστική εκμετάλλευση του Ακάμα.

Οι ίδιοι μαζί με τον Δήμαρχο της πόλης της Χρυσοχούς υποβάλαν στη συνέχεια υπόμνημα στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Το κείμενο τους συμπίπτει σε μεγάλο βαθμό με όσα εκφράστηκαν από την Οργάνωση «Γνήσιοι Κύπριοι».

Η άποψη για προστασία του Ακάμα και κήρυξη του σε εθνικό πάρκο εκφράστηκε από διάφορες οργανώσεις και ομάδες φίλων του Ακάμα. Οργανώθηκαν συγκεντρώσεις διαφώτισης και εκθέσεις και δημοσιεύθηκαν άρθρα κι επιστολές στον τύπο υπέρ της άποψης. Συνοπτικά υποστηρίχθηκε πως πρέπει να υλοποιηθούν οι εισηγήσεις εμπειρογνομώνων που συνηγορούν σε μελέτες τους, πως ο Ακάμας πρέπει να προστατευθεί. Γίνονται επίσης από τους φίλους του Ακάμα εισηγήσεις για ανάπτυξη της περιφέρειας του για να μη ζημιωθεί το περιβάλλον.

Παρόλο που σε κάθε ευκαιρία οι φίλοι του Ακάμα διακήρυτταν πως για να γίνει πάρκο χρειάζεται να καταργηθούν τα δικαιώματα της Βρετανίας για χρήση της περιοχής για στρατιωτικές ασκήσεις, οι «Γνήσιοι Κύπριοι» άφηναν πάντα υπονοούμενα ή τους κατηγορούσαν ανοικτά σαν «πράκτορες» των Άγγλων.

ερωτήματα που χρειάζονται απάντηση

Οι υποστηρικτές της προστασίας της περιοχής ήσαν πάντα επώνυμοι, γνωστοί. Τα ονόματά τους έδιναν την πραγματική ταυτότητα τους.

Το αντίθετο συμβαίνει με τους υποστηρικτές της «τουριστικής αξιοποίησης».

Στις 26.4.1985, η εφημερίδα «Αλήθεια» δημοσιεύει σημείωμα σύμφωνα με το οποίο έρευνα της απέδειξε ότι η οργάνωση «Γνήσιοι Κύπριοι» δεν υπάρχει, ότι στη διεύθυνση που δινόταν στην αλληλογραφία προς τις εφημερίδες δεν βρέθηκε καμιά οργάνωση. Η ίδια εφημερίδα δημοσιεύει στις 13.5.1985 σημείωμα στο οποίο αναφέρεται πως σειρά επιστολών από διάφορες περιοχές ήταν γραμμένες με την ίδια γραφομηχανή.

Έρευνες από διάφορα άτομα απόδειξαν πως το σύνολο σχεδόν των επιστολογράφων που υποστήριζαν «τουριστική εκμετάλλευση» του Ακάμα, ήταν ανύπαρκτα πρόσωπα...

Το κύριο ερώτημα αφορά τους κοινοτάρχες.

Τι κρύβεται πίσω από το υπόμνημά τους, το περιεχόμενο του οποίου ταυτίζεται με επιστολές και διακηρύξεις ανύπαρκτης οργάνωσης;

το συμφέρον όλων επιβάλλει κινητοποίηση

Διαφαίνεται πως ιδιωτικά συμφέροντα διεξάγουν εκστρατεία, με θεμιτά και αθέμιτα μέσα, με στόχο την εκμετάλλευση και καταστροφή του Ακάμα.

Μπροστά στην κατάσταση, νομίζουμε πως είναι ανάγκη να κινητοποιηθούν όλοι, άτομα και οργανώσεις, για προστασία του Ακάμα. Το συμφέρον της περιοχής, το καλώς νοούμενο συμφέρον της Κύπρου επιβάλλει να πάρουμε θέση, να αποτραπεί μια νέα Αγία Νάπα, μια νέα Λεμεσός. Ταυτόχρονα να ζητηθεί η μελέτη των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα χωριά της περιοχής για να εξευρεθούν τρόποι ανάπτυξης τους, χωρίς να βλαφτεί ανεπανόρθωτα το περιβάλλον.

Όσο για την άποψη για «προσεκτική ανάπτυξη», αποτελεί παλιά θεωρία που δεν καταφέρνει να αποτρέψει την καταστροφή... Η ίδια θεωρία ξεκίνησε μετά την καταστροφή της Αμμοχώστου, όμως δεν έσωσε την Αγία Νάπα, τη Λεμεσό και, σήμερα, την Κάτω Πάφο...

ανακύκλωση ή συγκάλυψη

(για τα νεκροταφεία αυτοκινήτων)

Το σημαντικό θέμα των νεκροταφείων αυτοκινήτων θίγει με ανακοίνωση του ο Γεωγραφικός Όμιλος Κύπρου. Η ανακοίνωση του θέματος είναι σημαντική ενέργεια αφ' εαυτής. Πλην όμως η προτεινόμενη λύση είναι τουλάχιστον ανεπαρκής ενώ η αντίληψη της περιβαλλοντικής ρύπανσης όπως διαφαίνεται στο κείμενο - ανακοίνωση του Γ.Ο.Κ. περιορίζεται στο τομέα της αισθητικής και μόνο, υποβάθμισης του τοπίου. Σημειώνουμε αυτό το πράγμα διότι είναι γενικότερη αδυναμία της πρωτοεμφανιζόμενης και στη χώρα μας περιβαλλοντικής αντίληψης. Σας δίνουμε πρώτα το υπό συζήτηση κείμενο και παραθέτουμε στη συνέχεια τις απόψεις μας.

Ένα φαινόμενο, χαρακτηριστικό της βιομηχανικής μας εποχής, είναι η δημιουργία χώρων τοποθέτησης ακριβών αυτοκινήτων και μηχανοκίνητων οχημάτων γενικά. Στην Κύπρο το φαινόμενο αυτό άρχισε να παίρνει διαστάσεις προς το τέλος της δεκαετίας του εξήντα και έγινε εντονότερο μετά την τουρκική εισβολή του 1974 και τα συνεπακόλουθά της.

Όπως είναι φυσικό, οι πόλεις και τα περιχώρα τους είναι ιδιαίτερα επιδεικτικές, και η αισθητική υποβάθμιση του περιβάλλοντος είναι εξώφθαλμη, αναφέρει σχετικά ο Γεωγραφικός Όμιλος και προσθέτει:

«Στην μείζονα περιοχή Λευκωσίας εκατοντάδες άχρηστα αυτοκίνητα εγκαταλείπονται από τους ιδιοκτήτες τους κάθε χρόνο και αφήνονται σχεδόν οπουδήποτε. Έχουν φυσικά δημιουργηθεί σημεία συγκέντρωσης, γνωστά ως «νεκροταφεία αυτοκινήτων».

Μερικά απ' αυτά τα «νεκροταφεία» βρίσκονται σε πολύ ευαίσθητες περιοχές της πρωτεύουσας και δημιουργούν πολύ άσχημες εντυπώσεις τόσο στους ντόπιους όσο και στους επισκέπτες.

Επιπρόσθετα είναι εστίες για πολλαπλασιασμό των ερπετών που σε μερικές περιοχές, ιδιαίτερα στις ακριτικές θύρες ενόριες της πρωτεύουσας, αποτελούν μεγάλο κίνδυνο για τους περιίκους.

Οι χώροι χρησιμοποιούνται συχνά από μικρά παιδιά για παιχνίδια και αυτό εμπεριέχει επίσης κινδύνους αφού μέσα στα «νεκροταφεία» εκτός από φίδια υπάρχουν επίσης αχμηρά, σκουριασμένα αντικείμενα που εύκολα μπορούν να προξενήσουν τραυματισμό.

Πάνω από όλα όμως το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν και εργάζονται οι άνθρωποι της πόλης παθαίνει τέτοια ποιοτική και αισθητική υποβάθμιση που

επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την όλη ισορροπία του ανθρώπου. Αυτή απαιτεί να υπάρχει κάποιος είδος αρμονία μεταξύ των τεχνικών δομών και του φυσικού περιβάλλοντος.

Μέχρι σήμερα μόνο σπασμωδικές ενέργειες έχουν γίνει για την απόβλυσή του προβλήματος. Οι πρόσφατα εκλεγέντες δημοτικοί άρχοντες έχουν αυξημένη υποχρέωση απέναντι στους δημότες και τους ανθρώπους που τους μίσησαν να βάλουν τα πράγματα στη θέση τους.

Ο Γεωγραφικός Όμιλος Κύπρου, θέλοντας να συνεισφέρει στην αισθητική αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος κάνει μια σειρά από συγκεκριμένες εισηγήσεις:

Α. Τη δημιουργία συγκεκριμένων χώρων αποθήκευσης των ακριβών μηχανοκίνητων οχημάτων. Η τοποθέτηση των οχημάτων πρέπει να γίνεται με οργανωμένο τρόπο. Οι χώροι αυτοί πρέπει να βρίσκονται σε περιοχές που να μην επηρεάζουν σημαντικά την όλη αισθητική σύνθεση του τοπίου.

Ο Γ.Ο.Κ. έχει ήδη προχωρήσει σε ειδική έρευνα και με έκθεσή του έχει υποδείξει στα αρμόδια σώματα ορισμένες κατάλληλες περιοχές εκτός μείζονος Λευκωσίας.

Β. Για την αποφυγή ενός άλλου σχετικού «φαινομένου» αυτού του «μιάξιμου» ("Scavenging") των ακριβών αυτοκινήτων για την αφαίρεση εξαρτημάτων, θα πρέπει αυτά να αφαιρούνται πριν τα οχήματα τοποθετηθούν στους καθορισμένους χώρους.

Γ. Πρέπει να λαμβάνονται μέτρα από τις αρμόδιες υγειονομικές υπηρεσίες

των δήμων για την όσο το δυνατό διπλή-ρηση κάποιων καθαριότητας και περιορισμού του αριθμού των ερπετών, κουκουπιών κλπ. στους χώρους αποθήκευσης οχημάτων.

Δ. Για το συντονισμό του όλου έργου συνιστάται η δημιουργία φορέα υπεύθυνου για τη γενικότερη οργάνωση της αισθητικής κατάστασης του αστικού περιβάλλοντος μέσα από τις δομές των αρμόδιων δημοτικών αρχών.

οι αποψεις μας

Τα άχρηστα αντικείμενα και στη περίπτωση αυτή τα άχρηστα αυτοκίνητα πληθαίνουν όλο και περισσότερο διότι η ζωή ενός αυτοκινήτου είναι ασφαλώς πεπερασμένη και επιπλέον μειώνει συνέχεια για να επιταχύνεται η αλκαλική του κεφαλαίου. Ουσιαστικά δηλαδή αδειάζουμε συνέχεια τα έγκατα της γης από τις αναγκαίες πρώτες ύλες και τις στοιβάζουμε υπό μορφή σκουπιδιών στην επιφάνεια της γης με μια απώλεια φυσικά ενέργειας. Το μέγεθος αυτής της ανόητης διαδικασίας αποτελεί την ουσιαστική περιβαλλοντική αποσταθεροποίηση. Οι άσχημες εντυπώσεις που δημιουργούνται στους ντόπιους ή τους ξένους είναι δεύτερο πρόβλημα. Όσο για τα ερπετά, αυτά δεν πολλαπλασιάζονται αλλά αντίθετα ο αριθμός τους μειώνεται. Αν τα νεκροταφεία αυτοκινήτων αποτελούσαν τρόπο πολλαπλασιασμού των ερπετών θα είχαμε λύσει ακριβώς το πρόβλημά της μείωσης τους και παράλληλα θα εξοικονομούσαμε και κάμποσο ποντικοφάρμακο.

Έτσι τα μέτρα που εισηγήσαμε είναι ορθά διότι αναβαθμίζουν την αισθητική εικόνα του τοπίου αλλά δεν κινδυνεύουν το ταύρο από τα κέρατα, δεν οδηγούν σ' αυτό που αποκαλείτε «αρμονία μεταξύ των τεχνικών δομών και του φυσικού περιβάλλοντος».

Ένα βήμα προς την ορθή κατεύθυνση θα ήταν η κατασκευή αυτοκινήτων που να μη πετιούνται γρήγορα αλλά αυτό δεν εξαρτάται άμεσα από μας κι' οπωσδήποτε δεν μπορεί να επιτευχθεί όσο κυριαρχούν οι νόμοι της αγοράς. Όμως η ανακύκλωση των «ακρήστων» μετάλλων είναι μέσα στις δυνατότητες της Κυπριακής οικονομίας τουλάχιστον σε συνεργασία με κάποιες γειτονικές χώρες. Αυτή η λύση είναι μέσα στις δυνατότητες μιας τεχνολογίας που μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από «βαρβάρους», τα «άχρηστα» μετατρέπονται σε πρώτη ύλη, οι καθ' αυτό πρώτες ύλες του πλανήτη εξοικονομούνται και φυσικά η αισθητική υποβάθμιση του τοπίου εκλείπει. Αυτό ισχύει για πολλά είδη «σκουπιδιών». Το πως τώρα θα προστατεύσουμε τα ερπετά είναι άλλο κεφάλαιο.

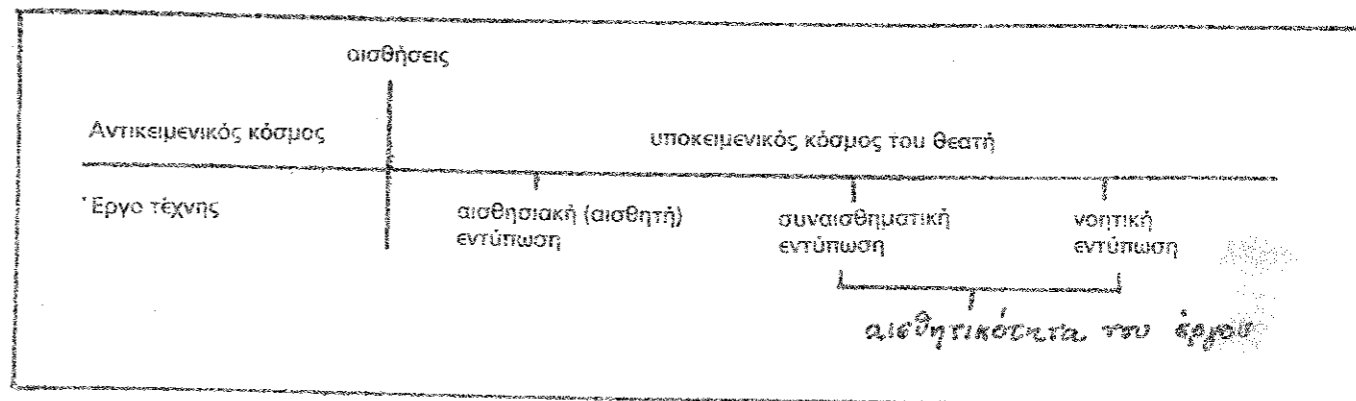
τα προβλήματα της τέχνης στο κυπριακό χώρο

119. Ρουά: Στην Έκθεση 1906

Η τέχνη και προπαντός η μοντέρνα τέχνη είναι ένα σχετικά νέο φαινόμενο στον Κυπριακό χώρο, και από το γεγονός αυτό απορρέουν πολλά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει. Αλλά πριν να προβληματιστούμε με τέτοιου είδους ερωτήματα, όπως: «Πώς βλέπει την τέχνη το κοινό»; «Τι ρόλο παίζει το κράτος»; «Τι σχέση έχουν οι ίδιοι οι καλλιτέχνες με την τέχνη»; είναι αναγκαίο να δούμε πιο λεπτομερώς τι είναι η τέχνη. Ενώ γνωρίζω, πως ένας και μόνο χαρακτηρισμός της τέχνης ποτέ δεν θα είναι ικανός να καλύψει το όλο φάσμα αυτού του φαινομένου, ωστόσο νομίζω ότι ένα σχόλιο πάνω στο θέμα μας, είναι αναγκαίο και για να ριζούμε λίγο φως πάνω στα χαρακτηριστικά του θέματος. Θα ξεκινήσουμε με δύο διαφορετικούς ορισμούς.

Πρώτα απ' όλα η τέχνη είναι η έκφραση του υποκειμενικού κόσμου του καλλιτέχνη που δημιουργείται από τις αισθητικές αντιλήψεις που παίρνει από τον κόσμο. Αυτές οι αντιλήψεις και σχέσεις εντυπώνονται στο συναισθηματικό και νοητικό τομέα του «είναι» του καλλιτέχνη, προκαλώντας σ' αυτό συναισθηματικά και σκέψεις πριν πέσουν στο υποσυνείδητο. Αυτές οι εντυπώσεις εξωτερικεύονται στο έργο τέχνης, εκφράζοντας ένα μέρος του εσωτερικού κόσμου του καλλιτέχνη. Πολλές φορές αυτή η εξωτερικευση γίνεται από ανάγκη, ίσως λόγω της περισσεύσεως ενέργειας στους ψυχικούς ή πνευματικούς τομείς του δημιουργού. Ξεκινώντας από μια άλλη σκοπιά ένας θα έλεγε ότι η τέχνη είναι η αναζήτηση ή η έκφραση της αναζήτησης του καλλιτέχνη για μια πραγματικότητα αντικειμενική. Αυτή η ώθηση προέρχεται από τη θέληση ή ανάγκη του καλλιτέχνη να επιβάλει τάξη στο κοινωνικό, επιστημονικό και πνευματικό χάος γύρω του. Και αν ακόμα το έργο φτάσει σε μια πλήρη αντικειμενική διάσταση, πράγμα σπάνιο, πάντα θα περιέχει κάτι από το προσωπικό και υποκειμενικό κόσμο του δημιουργού. Αλλά το κάθε τι στη δημιουργία περιέχει κάποιο βαθμό πραγματικότητας και όσο πιο μεγάλος είναι αυτός ο βαθμός τόσο περισσότερο πλησιάζει την αντικειμενική πραγματικότητα. Γύρω από τον άνθρωπο υπάρχουν περιορισμοί, πέπλα που πρέπει να διαπεράσει για να φτάσει σ' αυτή την πνευματική ολοκλήρωση και αυτό το κάνει με τις

ψυχικές και πνευματικές δυνάμεις που ονομάζουμε διαίσθηση και ενόραση. Όσο περισσότερο ξεπερνά αυτά τα πέπλα, που δεν είναι τίποτε άλλο από τους κοινωνικούς ψυχολογικούς και πνευματικούς περιορισμούς που κληρονομούμε όλοι σαν άνθρωποι, τόσο περισσότερο πλησιάζει την αντικειμενικότητα. Το έργο τέχνης αντανάκλαει αυτή την όραση του καλλιτέχνη. Το σημαντικό στην τέχνη δεν είναι τόσο η αντικειμενικότητα ή η αλήθεια που ίσως δεν εκφράζεται, αλλά η έκφραση της αναζήτησης, η έκφραση του αγώνα για απελευθέρωση από τους αναφερόμενους περιορισμούς.

Σίγουρα υπάρχουν άλλοι καθορισμοί, αλλά νομίζω ότι οι πιο πάνω είναι ικανοί να δείξουν την κάπως περίπλοκη σχέση που έχει η τέχνη με το γύρω της περιβάλλον. Κάπως στέκεται έξω, ανεξάρτητα από την κοινωνία, ενώ κάνει αναφορά σ' αυτή. Αυτό που σίγουρα τονίζουν οι ορισμοί αυτοί είναι η διαφορά μεταξύ της «καλλιτεχνίας» για την οποία μιλούμε και της λαϊκής τέχνης που κυρίως σκοπό έχει την κατασκευή χρηστικών αγαθών για την υλική μας ύπαρξη. Εν τούτοις γνωρίζω πως πολλά τέτοια χρηστικά αγαθά, στολισμένα με μεγάλη δεξιοτεχνία, περιέχουν μεγάλη ομορφιά και σίγουρα άλλος καθορισμός θα τα κατάτασσε μέσα στον όρο «καλλιτεχνία». Αυτό τον ισχυρισμό δεν τον απορρίπτω, αφού βλέπουμε προπαντός στην αγειοπλαστική, αντικείμενα που είναι στολισμένα με τρόπο που τα κάνει να ξεπερνούν το σκοπό τους. Όμως ας μην συγχύσουμε τη διακόσμηση με την τέχνη. Η διαφορά μεταξύ των δύο πρέπει να τονιστεί.

αισθητικότητα...

Για να καταλάβουμε αυτή τη διαφορά είναι ανάγκη να γνωρίσουμε την ιδιότητα της τέχνης που ονομάζεται «αισθητικότητα». Η τέχνη χρησιμοποιεί για μέσα επικοινωνίας υλικά που γίνονται αντιληπτά στο θεατή διά μέσου των αισθήσεών του. Για τις εικαστικές τέχνες πρόκειται για αισθητά υλικά σαν τα χρώματα, ξύλο, μάρμαρο κ.τ.λ. Οι εντυπώσεις, που δημιουργεί ένα έργο τέχνης σαν σύνθεση από τέτοια υλικά θέτουν σε ενέργεια στη ψυχή του θεατή συναισθήματα που με τη σειρά τους δίνουν μια νοητική ερμηνεία. Η αισθητικότητα

του έργου, είναι η δύναμη στην όλη σύνθεσή του, να δημιουργεί συναισθηματικές και νοητικές εντυπώσεις.

Έτσι μπορούμε να πούμε ότι ο καλλιτέχνης χρησιμοποιεί αισθητά υλικά (χρώματα, ξύλο, μάρμαρο κ.τ.λ.) για να δημιουργήσει αισθητικό κόσμο, δικό του. Σίγουρα οι εντυπώσεις που θα προκαλέσουν τα διάφορα έργα, εξαρτούνται από δύο στοιχεία, τη δεχτικότητα και τη σχετική διάθεση της ψυχικής κατασκευής του θεατή. Και γι' αυτό είναι αδύνατο κάποιος από μια φιλοσοφική πλευρά να ισχυριστεί πως βλέπει ένα έργο εντελώς αντικειμενικά. Εν τούτοις κάποιος μπορεί να προσεγγίσει αυτή την αντικειμενικότητα του έργου βλέποντας πως το τάδε είδος μορφής και τα τάδε είδη στοιχείων προκαλούν τα τάδε είδη συναισθημάτων και στοχασμών. Π.χ. τα έργα του Φράνσις Μπέικον (Francis Bacon) με τις βασανισμένες μορφές από τις οποίες λείπουν διάφορα μέλη του σώματος, και οι οποίες αιμορροούν πολλές φορές, δεμένες ή εγκλωβισμένες, έχουν την τάση να δημιουργούν τα ίδια είδη συναισθημάτων στους διάφορους θεατές. Δηλαδή δίνουν την αίσθηση της καταστροφής, το αίσθημα του φόβου, της απελπισίας, γενικά προκαλούν ανησυχία.

Χρησιμοποιώ αυτό το παράδειγμα για να τονίσω ότι το είδος του συναισθήματος που θα προκαλέσει ένα έργο, εξαρτάται από τη σύνθεση, δηλαδή στο συνδυασμό χρωμάτων και μορφών, τα οποία μπορούν να είναι είτε αφηρημένα, είτε παραστατικά. Μερικοί συνδυασμοί έχουν την τάση να δημιουργούν στο θεατή τα αισθήματα άνεσης, ευαρέσκειας και ασφάλειας. Τέτοια ένωση χρωμάτων και μορφών πρέπει να την ονομάσουμε «διακοσμητική σύνθεση» αφού εκπληρώνει το στόχο της διακόσμησης που είναι: «να δημιουργήσει με τη χρήση αισθητικών μέσων μια ατμόσφαιρα άνεσης, ευαρέσκειας και ασφάλειας». Τότε όταν πρόκειται για ζωγραφισμένα έργα και γλυπτά, που έχουν μόνο αυτούς τους ωραίους εντυπωσιακούς συνδυασμούς, που πρέπει να τα κατατάξουμε; Πώς πρέπει να τα ονομάσουμε; Τέχνη ή διακόσμηση; Σίγουρα ένα έργο μπορεί να έχει διακοσμητικά στοιχεία αλλά πρέπει επίσης να έχει εκείνα τα στοιχεία που κάνουν αναφορά στην ύπαρξη του αν-

θρώπου.

Είναι εδώ που βλέπουμε τη διαφορά μεταξύ της αισθηματικότητας της φύσης, ή του γύρω μας περιβάλλοντος και της αισθητικότητας της τέχνης.

Στο έργο τέχνης βλέπουμε την ιδιοσυγκρασία του καλλιτέχνη να αντανάκλαται. Βλέπουμε την προσωπική αντίληψη του καλλιτέχνη την εσωτερική του διάθεση προς το αντικείμενο. Έτσι αυτό που είναι πιο σημαντικό στην τέχνη δεν είναι η αναπαράσταση ενός γεγονότος αλλά η ερμηνεία του. Οι συναισθηματικές, νοητικές και πνευματικές εντυπώσεις, που δημιουργεί στον άνθρωπο η ύπαρξη του στον κόσμο, δημιουργούν μια ανάγκη στο καλλιτέχνη. Αυτή η ανάγκη είναι να εκδηλώσει στον εξωτερικό χώρο αυτές τις ίδιες εντυπώσεις. Κ' αυτές οι εκδηλώσεις πολλές φορές δείχνουν την ιδιολογική τοποθέτηση του καλλιτέχνη, που η ίδια έχει άμεση σχέση με τις σχέσεις του στη ζωή.

Εδώ αρχίζει και φαίνεται η κοινωνική λειτουργικότητα της τέχνης που δεν είναι άμεσα δοσμένη από μια κοινωνία, αλλά έμμεσα. Η κοινωνία ή το κράτος δεν μπορεί να επιβάλει το σκαπό του έργου τέχνης, αυτό το κάνει ο καλλιτέχνης από μια ελεύθερη εκλογή. Το έργο τέχνης ενώ βρίσκεται μέσα σε μια κοινωνία, η λειτουργία του δεν είναι περιορισμένη στο χρόνο και χώρο αυτής της κοινωνίας. Ακόμα αν περιοριστεί μέσα σε κάποια κοινωνικά πλαίσια από ελεύθερη εκλογή του δημιουργού. Έτσι η τέχνη δεν εξυπηρετεί την κοινωνία άμεσα σαν προπαγάνδα αλλά είναι περισσότερο ο καθρέφτης που αντανάκλα τα διάφορα χαρακτηριστικά της ψυχής της κοινωνίας.

Αυτός ο ισχυρισμός μπορεί να μην ισχύει για την τέχνη της αναγέννησης στην οποία οι καλλιτέχνες δούλευαν με παραγγελίες, ή ακόμα και σε άλλες χρονικές περιόδους, αλλά εδώ θα ήταν καλά να παρατηρήσουμε πως τα στοιχεία που δίνουν σ' ένα θέμα την νοητεία του δεν είναι τόσο το ίδιο το θέμα, όπως π.χ. «η σταύρωση» όσο η ερμηνεία του θέματος, που μας φέρνει πάλι στις αντιλήψεις του καλλιτέχνη. Επίσης καλό θα ήταν να ξέρουμε πως η τέχνη αλλάζει το κοινωνικό της ρόλο ανάλογα με το χρόνο και χώρο μέσα στον οποίο βρίσκεται.

**ας δουμε τα
κυπριακα
πραγματα...**

• η αντιληψη του κρατους για τη τεχνη

• Στο εξωτερικό προωθείται μια κυπριακή τέχνη κάπως μοντέρνα, ίσως με κάποια «απαγορευμένα» στοιχεία, για να δοθεί η εντύπωση πως η Κύπρος είναι πολιτισμένη και προοδευτική χώρα. Πολύ προσεκτικοί είναι ωστόσο αυτοί που κάνουν την επιλογή έτσι ώστε τα έργα να μη φωνάζουν δυνατά, να μην ανησυχούν, να μην προβληματίζουν...

Μετά από τους πιο πάνω στοχασμούς είμαστε τώρα έτοιμοι να σχολιάσουμε τα προβλήματα της τέχνης στην Κύπρο. Σίγουρα πολλά από τα προβλήματα που θα αντιμετωπίσουμε δεν αφορούν νήκουν μόνο τη Κυπριακή τέχνη αλλά ισχύουν και για το ευρύτερο διεθνή καλλιτεχνικό χώρο. Ωστόσο το δικό μας ενδιαφέρον είναι το πως σχετίζονται με την τέχνη αυτού του τόπου. Εδώ έχουμε τρεις κύριους συντελεστές, τον καλλιτέχνη, το κράτος και το κοινό.

Το τελευταίο, το κοινό ενώ παίζει ένα παθητικό ρόλο στην διαδικασία επηρεάζει πολύ τους άλλους παράγοντες. Εάν ερωτήσουμε το κοινό τι αναμένει από την τέχνη συνήθως οι απαντήσεις είναι του είδους «μια ωραία αναπαράσταση ενός τοπίου: μια ωραία προσωπογραφία: κάτι που θα με κάνει να αισθάνομαι χαρά: κάτι το όμορφο» και άλλες παρόμοιες. Εδώ φαίνονται κυρίως διακοσμητικές προσδοκίες. Και αυτό ισχύει όχι μόνο για το ευρύτερο κοινό της Κύπρου αλλά και για το λεγόμενο «καλλιτεχνικό κοινό» που συχνά ζει στα εγκαίνια των διαφόρων εκθέσεων. Αυτοί οι άνθρωποι όταν πρόκειται να αγοράσουν ένα έργο, κοιτάζουν αν τα χρώματα του έργου ταιριάζουν με τα χρώματα των κουρτίνων, των

επίπλων ή του χαλιού. Ακόμα πολλές κυρίες της υψηλής μας κοινωνίας πάνε και παραγγέλνουν στον καλλιτέχνη έργα με τα τάδε χρώματα και μορφές ειδικά για να ταιριάζουν με συγκεκριμένους χώρους των σπιτιών τους. Αφού λοιπόν το κοινό αναμένει διακόσμηση από την τέχνη, αυτό μας δείχνει πως δεν την βλέπει καθόλου σαν ουσιαστικό φαινόμενο αλλά μάλλον περισσότερο σαν ένα δευτερεύον προϊόν της ανθρώπινης ύπαρξης. Κάτι ίσως λίγο πιο πάνω από το χόμπι.

Το πρόβλημα είναι, σίγουρα, πως το κοινό δεν έχει αρκετή επαφή όχι μόνο με την τέχνη αλλά και με τα νήματα της. Για να δουν έργα τέχνης οι άνθρωποι πρέπει να πάνε σε ειδικούς χώρους που ονομάζονται γκαλερί ή πινακοθήκες, που για τους περισσότερους Κυπραίους είναι κάτι το ξένο. Οπωσδήποτε η παράδοση της γκαλερί είναι Ευρωπαϊκή και όχι Κυπριακή, και ίσως αυτός είναι ο λόγος για την προσποίηση που συχνά βλέπουμε σε τέτοια μέρη. Σ' αυτή την άγνοια του κοινού και τις απαιτήσεις του για διακόσμηση ανταποκρίνονται οι λεγόμενοι καλλιτέχνες μας προμηθεύοντας το απαιτούμενο εμπόρευμα.

ματικότητα. Σίγουρα αυτή η διάθεση σχετίζεται με το πολιτικό πρόβλημα της χώρας και την προσπάθειά της να αναγνωριστεί σαν ανεξάρτητο και ευυπόληπτο κράτος. Μα η προσωπική μου γνώμη είναι πως παρουσιάζοντας μια πιο αληθινή εικόνα του τόπου εξυπηρετούμε περισσότερο αυτούς τους σκοπούς.

Επίσης γνωστό είναι πως η Μορφωτική Υπηρεσία έχει ένα ποσό χρημάτων το οποίο χρησιμοποιείται για την αγορά έργων τέχνης για την κρατική συλλογή σύγχρονης τέχνης. Και εδώ φαίνεται πως οι ίδιες προτιμήσεις ισχύουν.

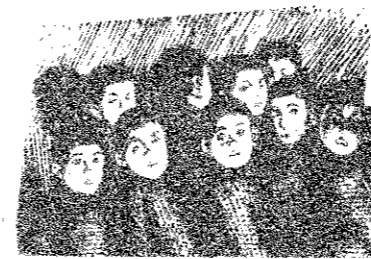
Τα κριτήρια για την επιλογή και αγορά έργων δεν είναι ξεκάθαρα, ωστόσο μερικά από αυτά μας είναι γνωστά. Αν ένας καλλιτέχνης έχει ήδη ένα έργο στην συλλογή χρησιμοποιείται το γεγονός αυτό σαν δικαιολογία για να μην αγοραστεί άλλο έργο του από τη Μορφωτική Υπηρεσία. Και όταν πρόκειται να αγοραστεί ένα έργο επιδιώκεται η αγορά του πιο φτηνού, και συνήθως γίνεται «παζάρεμα» με τον καλλιτέχνη για να ρίξει την τιμή.

Έτσι σπάνια αγοράζονται έργα που αντιπροσωπεύουν τη δουλειά του καλλιτέχνη. Η πολιτική της Μορφωτικής Υπηρεσίας είναι μάλλον η αγορά ποσοτήτων με όσα λιγότερα έξοδα γίνεται παρά η αγορά έργων ποιότητας. Αυτό τα κριτήρια όμως, ίσως δεν τηρούνται τόσο αυστηρά όταν πρόκειται για φίλους καλλιτέχνες των ανωτέρων μορφωτικών λειτουργιών. Αυτές οι θέσεις που παίρνουν το κοινό και το κράτος σίγουρα επηρεάζουν την καλλιτεχνική δημιουργία του τόπου, αφού για να προωθηθεί σαν καλλι-

1986

• Ένα άλλο φαινόμενο καθαρά αντιδημιουργικό είναι η τόσο έντονη παρουσία του κράτους στις διάφορες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Πόσο συχνά βλέπουμε τον πρόεδρο μας ή κάποιον κυβερνητικό εκπρόσωπο ή το δήμαρχο μας να κόβουν κορδέλλες!

• Που είναι ο ζωγράφος που παρουσιάζει τα έργα του στην πλατεία Ελευθερίας, που είναι ο μουσικός που παίζει στους δρόμους, που είναι τα οργανωμένα από τον ενδιαφερόμενο κόσμο φεστιβάλ;

τέχνης κάποιος, πρέπει να υπακούει στις πιο πάνω απαιτήσεις και προτιμήσεις.

Εξ άλλου ένα άλλο φαινόμενο καθαρά αντι-δημιουργικό είναι η τόσο έντονη παρουσία του κράτους στις διάφορες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Σαν να επιβεβαιώνουν πως τίποτε δεν πέφτει έξω από τα επιτρεπτά όρια. Τόσο συχνά βλέπουμε τον πρόεδρο μας, ή κάποιον κυβερνητικό εκπρόσωπο, ή το δήμαρχο να κόβουν κορδέλλες και να κάνουν ομιλίες για να δώσουν δέφεν στην τάδε εκδήλωση την αφρογίδα της επιστημότητας. Βεβαίως κάποτε χρειάζεται να δείξει η κυβέρνηση το ενδιαφέρον που έχει για την πολιτιστική ζωή της χώρας πρέπει όμως να επιτρέψει στους καλλιτέχνες να εκφραστούν πιο ελεύθερα, και να μην εκμεταλλεύεται την κάθε ευκαιρία για πολιτικούς σκοπούς. Εκείνο που λείπει στην Κύπρο είναι οι πιο αυθόρμητες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις που βρίσκονται έξω από τα αναφερόμενα πλαίσια. Αναρωτιέμαι, που είναι ο ζωγράφος που παρουσιάζει τα έργα του στην Πλατεία Ελευθερίας.

Πού είναι τα οργανωμένα από τον ενδιαφερόμενο κόσμο φεστιβάλ, κάπου στην ύπαιθρο με μουσικές, θεατρικές και καλλιτεχνικές παραστάσεις ελεύθερα από άμεση κυβερνητική επέμβαση. Αυτά τα αυθόρμητα στοιχεία, που κάποτε υπήρχαν στην κοινωνία μας με τον Καραγκιόζη και με τους άντρες που τραγουδούσαν τα τσιαττιστά στα καφενεία και στις ταβέρνες, κινδυνεύουν σήμερα να εξαφανιστούν τελείως.

Κάποιος, πολύ σωστά θα έλεγε πως οι τελευταίες εισηγήσεις αφορούν τόσο το κράτος όσο και τους ίδιους τους καλλιτέχνες. Σίγουρα ένα μεγάλο μέρος της ευθύνης για την τωρινή κατάσταση της τέχνης πρέπει να ριχθεί στους καλλιτέχνες. Πολλοί φορούν την μάσκα του καλλιτέχνη παρουσιάζοντας τα έργα τους σε εκθέσεις, στο τύπο και στη τηλεόραση, μα πόσοι πραγματικά ανήκουν στην κατηγορία του καλλιτέχνη που αναφέραμε στην αρχή. Πόσο η τέχνη που δημιουργείται από τους καλλιτέχνες αυτούς είναι κίνηση προς την απελευθέρωση του ατόμου, της άμεσης κοινωνίας και του ευρύτερου κόσμου; Πού είναι η τέχνη που σхиζει το πέπλο της ψευδαισθήσης δι-

νοντας στον θεατή πνευματική διαύγεια; Προκαλεί καθόλου στοχασμό ή συναισθήματα στην συνείδηση του θεατή η τέχνη αυτής της χώρας;

Δυστυχώς λίγοι απ' τους λεγόμενους καλλιτέχνες εκπληρώνουν τις υψηλές απαιτήσεις της τέχνης. Τα κίνητρα των περισσότερων είναι, όχι η διαφύση του κοινού ή η επικοινωνία, αλλά μάλλον το χρήμα και η δόξα. Να αναγνωριστούν σαν μεγάλοι καλλιτέχνες. Η κοινωνία επιβάλλει πειρασμούς σύμφωνα με τους οποίους διαμορφώνεται η τέχνη. Ωστόσο από τέτοιους πειρασμούς, ο «αληθινός» καλλιτέχνης, αφοσιωμένος στην υψηλή αποστολή του, δεν πρέπει να επηρεάζεται. Εξ' άλλου πάνω απ' όλα η έγνοια του καλλιτέχνη πρέπει να είναι η δημιουργία του. Πολλοί από τους λεγόμενους καλλιτέχνες, αφοσιωμένους στην υψηλή αποστολή του, δεν πρέπει να επηρεάζεται. Εξ' άλλου πάνω απ' όλα η έγνοια του καλλιτέχνη πρέπει να είναι η δημιουργία του. Πολλοί από τους λεγόμενους καλλιτέχνες, αφοσιωμένους στην υψηλή αποστολή του, δεν πρέπει να επηρεάζεται. Εξ' άλλου πάνω απ' όλα η έγνοια του καλλιτέχνη πρέπει να είναι η δημιουργία του. Πολλοί από τους λεγόμενους καλλιτέχνες, αφοσιωμένους στην υψηλή αποστολή του, δεν πρέπει να επηρεάζεται.

Πού είναι η κατάσταση ειδικά για αυτούς τους χώρους. Και τα κέρδη τους είναι διπλά επειδή τέτοια δουλειά δεν φορολογείται αφού θεωρείται τέχνη και όχι εμπόρευμα. Όμως αυτή η δουλειά δεν είναι τέχνη αλλά διακόσμηση με την κυριολεκτική σημασία της λέξης. Και εδώ πρόκειται για καλλιτέχνες που κερδίζουν χιλιάδες λίρες από τέτοιες παραγγελίες. Αυτή η κατάσταση είναι πολύ καταστροφική και πρέπει το κράτος και το κοινό να μάθουν να ξεχωρίζουν την διαφορά μεταξύ της τέχνης και της διακόσμησης. Και ίσως καλύτερα θα ήταν αν αυτή η διαφορά ξεκαθαριστεί νομικά.

Μια άλλη τάση μερικών από τους καλλιτέχνες μας είναι να αγοράζουν περιοδικά τέχνες που εκδίδονται στην Ευρώπη και στην Αμερική π.χ. «Art in America» και να μιμούνται τα τελευταία στυλ τέχνης αυτών των χωρών. Μα σε αυτές τις χώρες τέτοια στυλ είναι μια φυσική εξέλιξη της τέχνης ενώ τοποθετημένα στην Κύπρο φαίνονται τελείως άσχετα αφού τα στοιχεία τους δεν ανταποκρίνονται σε τίποτε το Κυπριακό. Αυτοί οι καλλιτέχνες εκμεταλλεύονται την άγνοια του κοινού για να πλάσουν δήθεν μοντέρνα τέχνη στην Κύπρο.

• προς Ε.Κ.Α.Τ.Ε. κριτική

Στην προσπάθεια να αντιμετωπιστούν μερικά από τα προβλήματα της τέχνης έχει μαζευτεί ένας μεγάλος αριθμός καλλιτεχνών κάτω από την ονομασία Ε.Κ.Α.Τ.Ε. (Επιμελητήριο Καλών Τεχνών). Οι κύριοι στόχοι μιας καλλιτεχνικής οργάνωσης, θα έλεγε κάποιος ότι είναι να προωθηθεί μια πιο αυθεντική καλλιτεχνική ατμόσφαιρα, ή την ποιοτική άνοδο της τέχνης. Δηλαδή η σχέση της να ήταν άμεση με την δημιουργία. Αντίθετα βλέπουμε πως οι στόχοι του Ε.Κ.Α.Τ.Ε. σχετίζονται κυρίως με την εξουσία. Αυτό τον ισχυρισμό μας τον αποδεικνύει το ίδιο το Ε.Κ.Α.Τ.Ε. στο Ενημερωτικό Δελτίο που έστειλε στα μέλη του το Μάη 1986 μετά από την εκλογή νέου διοικητικού συμ-

βουλίου. Αυτό το δελτίο μας πληροφορεί για τα αιτήματα που υπέβαλε το Ε.Κ.Α.Τ.Ε. στον Υπουργό Παιδείας και στον Ανώτερο Μορφωτικό Λειτουργό κ. Παναγιώτη Σέρρη το Μάρτη 1986.

Τον ζητούμε να κατοχυρωθεί νομικά το Ε.Κ.Α.Τ.Ε. σαν μοναδικός εκπρόσωπος των εικαστικών καλλιτεχνών.

Σαν Εισηγούμεθα μόνιμη και πλήρη επικοινωνία και εκατέρωθεν πλήρη ενημέρωση με την Μορφωτική Υπηρεσία.

Σχετικά με αυτά αναρωτιέμαι, ποια είναι η θέση των καλλιτεχνών που δεν ανήκουν στο Ε.Κ.Α.Τ.Ε. όπως είναι οι περιπτώσεις των Δημήτρη Κωνσταντίνου, Ανδρέα Καραγιάν, Γάμπου Μίχλη και άλλων. Η

Μιχαήλ Παπαδοπούλος

συνέχεια από το προηγούμενο

2. η λοβοτομή

Η Λοβοτομή όπως ανέφερα και προηγούμενως ανακαλύφθηκε στην Πορτογαλία του Σαλαζάρ το 1935.

Ο Πορτογάλος Νευροχειρουργός Egaz Moniz (1874-1955) ο οποίος πριν την ανακάλυψη του είχε διατελέσει Βουλευτής και Υπουργός Εξωτερικών παρακολούθησε το καλοκαίρι του 1935 στα πλαίσια του 2ου Συνεδρίου Νευρολογίας (στο Λονδίνο) μια διάλεξη του Αμερικάνου Νευροφυσιολόγου Calyle Jacobsen. Στη διάλεξη του ο Jacobsen παρουσίασε τα πειράματα του πάνω στους επιθετικούς πίθηκους οι οποίοι όταν τους έκοβε τον προμετωπιαίο λοβό γίνονταν ζώα «ερηνικά και κυρίως εύκολα». Ο Moniz ενθουσιάστηκε από τα πειράματα του Jacobsen και **μερικούς μόνο μήνες μετά**, στις 12 Νοεμβρίου 1935, διενήργησε τη πρώτη στην ιστορία της ψυχιατρικής προμετωπιαία λοβοτομή πάνω σε μια μελαγχολική γυναίκα 63 χρόνων (πρώην πόρνη). Κατ' αρχήν της έκανε ενέσεις αλκοόλης στη λευκή ουσία του προμετωπιαίου λοβού προσπαθώντας να καταστρέψει συγκεκριμένα εγκεφαλικά περιοχές στον προμετωπιαίο λοβό. Αφού δεν είδε κανένα αποτέλεσμα, ένα μήνα αργότερα, επανέλαβε την εγχείρηση με τη βοήθεια ενός ειδικά κατασκευασμέ-

νου εργαλείου, του λευκοτόμου με τον οποίο δεν κατέστρεψε ολόκληρο τον προμετωπιαίο λοβό (όπως στην περίπτωση των πιθήκων) αλλά ένα μέρος του: της νευρικής ίνας που ενώνουν τον προμετωπιαίο λοβό με τον θάλαμο. Οι σοβαρές καταστροφές που προκαλούνται στην ανθρώπινη υπόσταση των θυμάτων της λοβοτομής εξηγούνται αν λάβουμε υπ' όψη μας ότι ο προμετωπιαίος λοβός του εγκεφάλου είναι η **εγκεφαλική ζώνη η πιο χαρακτηριστική του ανθρώπου**. (Στα Μαστοφόρα αποτελείται το 8% του εγκεφαλικού φλοιού, στους πιθήκους το 12-17% ενώ στον άνθρωπο το 29%). Αυτό που παρατηρείται στην Ανθρωποποίηση κατά τη διάρκεια της εξέλιξης είναι η ανάπτυξη των μετωπιαίων περιοχών του εγκεφάλου. Ο προμετωπιαίος λοβός είναι το όργανο που συντονίζει και ενώνει τον νοητικό εγκέφαλο με τον ενστικτώδη, που συνθέτει και ρυθμίζει την προσωπικότητα. Είναι γι' αυτό που η μελέτη λοβοτομημένων ανθρώπων έδειξε ότι ενώ διατηρούνται σχεδόν ανέπαφες οι αυτόματες και στοιχειώδεις μορφές νοημοσύνης καταστρέφονται οριστικά οι ανώτερες μορφές της λογικής, της συμβολικής σκέψης και της κρίσης. Ένα χρόνο μετά ο Moniz παρουσίαζε μια μελέτη πάνω σε 200 αρρώστους που υπέφεραν από άγχος, κατά-

θλιψη, νευρωτικές διαταραχές, διαταραχές της συμπεριφοράς και επιθετικότητα και τους οποίους «θεράπευσε» με τη ψυχοτροπική του Τεχνολογία. Ο Moniz αφού εγχείρησε 100 αρρώστους υποχρεώθηκε να σταματήσει να τρυπά τα κεφάλια του κόσμου αφού έμεινε παράλυτος μετά που δέχθηκε 5 σφαίρες από ασθενή τον οποίο ο ίδιος «θεράπευσε» με λοβοτομή!

Για τη «μέθοδο επαναστατικής θεραπείας των ψυχασθενών» (τα λόγια είναι της Επιτροπής του βραβείου Nobel) ο Moniz τιμήθηκε το 1949 με το βραβείο Νόμπελ Ιατρικής και Φυσιολογίας. Πολύ γρήγορα η «επαναστατική» μέθοδος του Moniz εξαπλώθηκε στην Αμερική με κύριο εκπρόσωπο τον Δρ Walter Freeman ο οποίος έκανε 4.000 λοβοτομές. Ο Δρ Freeman, περιγράφοντας τις αντιδράσεις ενός από τους αρρώστους του γράφει στο βιβλίο του «Ψυχοχειρουργική» αναφέρει:

«Ενώ του τρυπούσαμε το κόκκαλο ήταν σχεδόν αδύνατο να τον ελέγχουμε αλλά χάρις σε μια επιπρόσθετη δόση μορφίνης και ενθαρρυντικά λόγια κατάφερε να υπομείνει. Έδειχνε ανησυχία μετά τα κοψίματα στην επιφάνεια και από τις δύο πλευρές. Συνέχιζε να είναι παραγμένος και όταν κόβαμε σε βάθος από την αριστερή πλευρά, ηρέμησε.

για τους αυτοδίδακτους που δεν επιτρέπεται να γίνουν μέλη. Αυτή η οργάνωση ζητάει την εξουσία για να μπορεί να ρυθμίσει την καλλιτεχνική ζωή της χώρας και σίγουρα με αυτή την εξουσία μόνο τα δικά της μέλη θα στέλνει στο εξωτερικό και θα διαλέγει να τοποθετούνται τα δικά τους έργα σε δημόσιους χώρους. Το Ε.ΚΑ.ΤΕ. ζητάει αποκλειστική εξουσία όσο αφορά τα εικαστικά καλλιτεχνικά θέματα.

Αλλά το δελτίο κάνει αιτήσεις για «ειδική κατηγορία για καλλιτέχνη σε ότι αφορά τις κοινωνικές ασφαλίσεις», για μειωμένο ωράριο για καλλιτέχνες - μέλη του Ε.ΚΑ.ΤΕ. που εργάζονται στην εκπαίδευση, επίσης για παραχώρηση γης για επαγγελματική στέγη των καλλιτεχνών. Αλλάζοντας ζητάει μια επιχορήγηση £25.000 για να μπορούν να διορθώ-

σουν το σίκιμα τους τα νέα μέλη του δικητικού συμβουλίου, και να μπορούν να αναπτύξουν τις δραστηριότητες τους. Αν και μερικά από τα αιτήματα είναι σημαντικά και πρέπει να συζητηθούν, δεν αμφισβητείται το γεγονός πως δεν έχουν άμεση σχέση με την δημιουργία. Όταν ένας έχει μια δημιουργική σχέση με την τέχνη βρίσκει χρόνο για να ζωγραφίζει, και θέματα όπως αυτό των κοινωνικών ασφαλίσεων δεν επηρεάζει την δημιουργία του. Σίγουρα η κυβερνητική επιχορήγηση είναι βοηθητικό πράγμα, μα μια ανεξάρτητη οργάνωση δεν πρέπει να στηριχθεί σε αυτό.

Στην Ευρώπη σε κάθε πόλη βρίσκονται δεκάδες ομάδες καλλιτεχνών που χρηματοδοτούνται κυρίως από τα μέλη τους και σαν ομάδες πολλές απ' αυτές οργανώνουν πολύ περισσότερες δρα-

στηριότητες κάθε χρόνο από αυτές που έχουμε δει να οργανώσει το Ε.ΚΑ.ΤΕ. σε όλη του την ύπαιθρο. Η τέχνη εννοεί θυσία και αγώνα και το πρώτιστο είναι η δημιουργία. Όταν η ομάδα (Ομάδα Βίβη Ράιτερ). Ο Γαλλός Καβαλάρης και οι διάφορες σουρεαλιστικές ομάδες οργανώθηκαν στην Ευρώπη στην αρχή του αιώνα μας δεν έτρεχαν κάθε λίγο στο κράτος ζητώντας βοήθεια και λεφτά. Αυτό θα εναγλούσε το κύριο τους ενδιαφέρον που ήταν η σχέση τους με την τέχνη, ο αγώνας να κατανοήσουν την γλώσσα της τέχνης, η ανακάλυψη του εαυτού τους δια μέσου της τέχνης, το μυστήριο της τέχνης και πως σχετίζεται με την μεταφυσική και πολλά άλλα θέματα που σχετίζονται άμεσα με την τέχνη. Τέτοιες διαθέσεις προς την τέχνη λείπουν εντελώς στο Ε.ΚΑ.ΤΕ.

•για τους αυτοδίδακτους και τον Ε.Ν.Α.Ζ.

Άλλη οργάνωση ζωγράφων είναι η Ε.Ν.Α.Ζ. (Ένωση Αυτοδίδακτων Ζωγράφων). Αυτή η ομάδα πρέπει να προσέξει επειδή ήδη αρχίζει να πέφτει στην ίδια παγίδα του αγώνα για εξουσία και δόξα. Οι περισσότεροι από τα μέλη της Ε.Ν.Α.Ζ. θεωρούν την τέχνη τους σαν χόμπι, σαν κάτι που κάνουν στον ελεύθερο τους χρόνο, δηλαδή ένα είδος ψυχαγωγίας. Μια τέτοια προσέγγιση δεν μπορεί να δημιουργήσει «καλλιτεχνία», δεν σχετίζεται με τους καθορισμούς που αρχικά εδώσαμε για την τέχνη. Σίγουρα αυτό δεν σημαίνει πως ένας αυτοδίδακτος δεν μπορεί να γίνει αξιόλογος καλλιτέχνης, η ιστορία της τέχνης μας δείχνει το αντίθετο με πρόσωπα σαν το Βαν Γκόγκ, Γκωγκέν και άλλα που δεν πέρασαν από σχολή τέχνης. Μια τέτοια προσέγγιση μπορεί να είναι αρχικό στάδιο αλλά στην εξέλιξη της η τέχνη θα πρέπει να πάρει μια πιο ουσιαστική θέση στην ζωή του δημιουργού, να να ονομαστεί αυτός «καλλιτέχνης». Η σχέση των μελών της Ε.Ν.Α.Ζ. με την τέχνη είναι ερα-

σιτεχνική και γι' αυτό δεν πρέπει να τους αφορά ο τίτλος του «καλλιτέχνη». Μα μια ερασιτεχνική οργάνωση ζωγράφων έχουν πάρα πολύ να προσφέρουν στην πολιτιστική ζωή της χώρας. Καλά κάνουν που οργανώνουν εκθέσεις των μελών τους και πολλές φορές πολύ ενδιαφέρουσες σαν την πρόσφατη έκθεση (13.5.86) του Γιώργου Κωσταντή στη Γκαλερί «ΕΛΛΑΝΤΟ», και εντυπωσιακός είναι ο αριθμός εκθέσεων και άλλων εκδηλώσεων που έχουν οργανώσει και εδώ στην Κύπρο και στο εξωτερικό. Εν τούτοις κάτι που θα ήταν ακόμα πιο ωφέλιμο θα ήταν η εμπνευσή άλλων να ασχολούνται με την τέχνη σαν χόμπι, διότι όσο πιο πολύς κόσμος ασχολείται με την τέχνη τόσο πιο πολύ η σχέση μιας χώρας με την τέχνη βελτιώνεται. Σίγουρα αυτό που χρειάζεται είναι εργαστήρια τέχνης που θα μπορεί να πάει οποιοσδήποτε και να πάρει ένα πινέλο στο χέρι. Κατ' ακρίβεια αυτό είναι καθήκον της κυβέρνησης να παραχωρεί χώρους ψυχαγωγίας για το λαό, και ίσως εδώ θα πρέπει το

Ε.Ν.Α.Ζ. να εξασκήσει λίγη πίεση.

Αυτά τα στοιχεία που φέρνουν το λαό μιας κοινωνίας σε πιο άμεση επαφή με την καλλιτεχνική δημιουργία λείπουν στην Κύπρο, και γι' αυτό υπάρχει χάσμα μεταξύ αυτού που ενδιαφέρεται να καταλάβει την τέχνη σαν θεατή και του ίδιου του έργου τέχνης. Αυτό το χάσμα χρειάζεται να γεφυρωθεί, και αυτή η εργασία του χίσιμου της γέφυρας είναι έργο και των τριών στοιχείων που έχουμε αναφέρει, του καλλιτέχνη, του κράτους και του κοινού.

Η όλη κατάσταση στην Κυπριακή τέχνη τονίζεται από την ανταπόκριση που είχε η τελευταία έκθεση του Γιάννη Μιχλή στη γκαλερί OPUS 39. Εδώ πρόκειται για μία πολύ εξελιγμένη δουλειά που με μια πολύ προσεχτική επιλογή χρωμάτων και μορφών κάνει αναφορά σε πολλά από τα αρνητικά χαρακτηριστικά της Κυπριακής κοινωνίας. Παρουσίασε μια «εμπειριστική» δουλειά που μπορεί να σταθεί δίπλα σε οποιαδήποτε παράμοια δουλειά στην Ευρώπη. Κι αυτό επειδή είναι αυθεντική, μιλάει για τις παρατηρήσεις που έκανε ο ίδιος ο καλλιτέχνης για την κοινωνία μέσα στην οποία ζει. Ωστόσο ούτε ένα έργο δεν πουλήθηκε, το κοινό, το βρήκε λίγο δύσκολο να σταθεί μπροστά σε τέτοια δουλειά, ίσως επειδή έβλεπε τον εαυτό του. Ο κ. Σέρνης είπε πως δεν πρόκειται να αγοράσει άλλο έργο του Μιχλή για την κρατική συλλογή αφού έχει ήδη ένα. Αυτή η έκθεση ήταν η καλύτερη που είχα δει στα δύομισα χρόνια που είμαι εδώ στην Κύπρο.

Υπάρχουν πολλά άλλα προβλήματα που θα μπορούσα να αναφέρω, όπως η έλλειψη αληθινής κριτικής, η ανάγκη για περισσότερη επικοινωνία με τα καλλιτεχνικά ρεύματα της Ευρώπης καθώς και η ανάγκη για την δημιουργία Σχολής Καλών Τεχνών στην Κύπρο και άλλα. Μα αυτό είναι δευτερεύοντα μπροστά στην ανάγκη της χώρας να ζήσει την τέχνη δημιουργικά.

Κυριακός Φιακας

όμως απότομα και ήταν σα χαμένος όταν τελειώναμε το κόψιμο στη δεξιά μεριά». Ο εγκέφαλος δεν είναι ευαίσθητος στο πόνο. Οι γιατροί μπορούν να εγχειρήσουν με ανοιχτό κρανίο μόνο με τοπική αναισθησία. Ο ασθενής διατηρεί τη συνείδηση του κι έτσι οι χειρουργοί μπορούν να επιτηρούν το εξασθένισμα των ψυχικών λειτουργιών του ατόμου που εγχειρίζουν, όπως μαρτυρεί ο ακόλουθος διάλογος που αναφέρει ο Freeman:

Γιατρός: Πώς αισθάνεστε;
Ασθενής: Δεν ξέρω τίποτα, αλλά τώρα με κόβουν.

Γιατρός: Το θελήσατε.
Ασθενής: Ναι αλλά δεν ήξερα ότι θα ήμουν ζώντιος. Ω Θεέ μου! Πεθαίνω. Ω γιατρέ σας παρακαλώ σταματήστε! Ω Θεέ μου!!

Ο ασθενής τρομοκρατείται όλο και περισσότερο και ο Freeman δεν βρίσκει τίποτα άλλο να του πει παρά «Τραγουδίστε «ο Θεός να ευλογά την Αμερική». (God bless America)!!

Μετά τη πλατεία διάδοση των νευροληπτικών φαρμάκων η χρήση της Ψυχοχειρουργικής μειώθηκε σημαντικά για μερικά χρόνια. Τελευταία όμως ξανακάνει την εμφάνισή της με θεαματικό τρόπο με πιο εκλεπτυσμένες τεχνικές και θεραπεύοντας όλο και περισσότερες «αρρώστειες» από επιληψία, υπερκινητικά παιδιά, επιθετικούς έφηβους, ομοφυλόφιλους, τοξικομανείς, επιθετικούς κρατούμενους, αλκοολικούς κ.λπ.

Η μοντέρνα ψυχοχειρουργική τεχνική που προέρχεται από την Αμερική ονομάζεται **στερεοταξία**. Όπως λέει ο Freeman:

«Γίνεται με κλειστό κρανίο αφού εντοπιστούν με ακρίβεια στις τρεις διαστάσεις (ύψος, βάθος, πλάτος) οι εγκεφαλικές δομές και επεμβαίνουμε χωρίς να πειράζονται οι ζώνες που βρίσκονται δίπλα. Χρησιμοποιώντας ένα λεπτό εργαλείο για παρακεντήσεις το οποίο βυθίζουμε μέχρι το στόχο τον ηλεκτροκαυτηριάζουμε. Δεν πρόκειται πια για το μεγάλο τρύπημα. Η πολύ μικρή πληγή καλύπτεται κάτω από τα μαλλιά». Μερικοί ψυχοχειρουργοί δηλώνουν ότι αυτή η μέθοδος μπορεί να χρησιμοποιηθεί ενώ ο άρρωστος είναι έμπνιος κατά τη διάρκεια μιας απλής επίσκεψης!

Η σύγχρονη ψυχοχειρουργική βρήκε οπαδούς σ' ένα μεγάλο αριθμό χωρών εκτός από τη Σοβιετική Ένωση στην οποία απαγορεύτηκε με νόμο από το 1951. Τέτοιου είδους εγχειρήσεις γίνονται σήμερα στις Η.Π.Α., Καναδά, Αγγλία, Δ. Γερμανία, Γαλλία, Αυστραλία, Φινλανδία, Δανία, Ελβετία, Ινδία, Ιαπωνία,

Θαϊλάνδη, Νορβηγία κ.λπ. Για τις Η.Π.Α. μερικές στατιστικές αναφέρουν 400-1000 λοβοτομές το χρόνο.

Είναι πολύ χαρακτηριστικό για την επιστημονική εγκυρότητα της ψυχοχειρουργικής μεθοδολογίας το γεγονός ότι για την ίδια διαταραχή συμπεριφοράς, το μέρος του εγκεφάλου που καυτηριάζεται, διαφέρει από επιστημονική ομάδα σε επιστημονική ομάδα. Έτσι, για την «επιθετικότητα» στην Ιαπωνία και τις Ινδίες ηλεκτροκαυτηριάζονται τα αμύγδαλα στις Η.Π.Α. η φαλλίδα (Fornix) και στη Δ. Γερμανία ο υποθαλάμος!

Όπως γράφει ο Γάλλος Καθηγητής της Ψυχολογίας Tiberghien:

«Η μανία του κοινωνικού ελέγχου συνδυασμένη με την προσωπική φιλοδοξία μερικών ερευνητών οδηγεί στην παραγνώριση των πιο πρόδηλων μεθοδολογικών προφυλάξεων και στην παραβίαση των πιο στοιχειωδών ηθικών αρχών.

Για μια φορά ακόμη τέτοιες πρακτικές μειώνοντας την προσωπικότητα στο νευρολογικό της υπόβαθρο και μόνο, καταλήγουν να θεωρούν το άτομο σαν ένα καθαρά βιολογικό αντικείμενο και να παραγνωρίζουν τους βιογραφικούς και κοινωνιολογικούς καθορισμούς της συμπεριφοράς του. Αλλά υπάρχει ακόμη κάτι πιο σοβαρό: Η ψυχοχειρουργική κινδυνεύει σταδιακά να ξαπλωθεί και σε όλο και περισσότερες διαταραχές της συμπεριφοράς και πιο ειδικά σε συμπεριφορές των οποίων το μόνο παθολογικό χαρακτηριστικό είναι ότι **παρουσιάζονται στις κοινωνικές μειονότητες**. Αν η ψυχοχειρουργική χρησιμοποιήθηκε στην αρχή για τις ψυχώσεις και τις νευρώσεις τώρα χρησιμοποιείται συχνά για τη θεραπεία των σεξουαλικών διαστροφών, της τοξικομανίας, της εγκληματικότητας και της επιθετικότητας.

Μερικά παραδείγματα που αποδεικνύουν τις καταγγελίες του Γάλλου Καθηγητή είναι και τα ακόλουθα:
Ο Καθηγητής Roeder του Νοσοκομείου του Αμβούργου στη Δυτ. Γερμανία έκανε υποθαλαμοτομές σε ομοφυλόφιλους και σε άτομα που βαρύνονται με σεξουαλικά εγκλήματα.

Στην Πολιτεία του Μισισιπί (Η.Π.Α.) ο Καθηγητής Andy, Διευθυντής του Τμήματος Νευροχειρουργικής του Πανεπιστημίου του Jackson, με την ομάδα του ψυχοχειρουργεί «υπερδραστικά» παιδιά και παίρνει για τις έρευνες του το 1972 Ομοσπονδιακή επιχορήγηση. Σε γράμμα που γράφει στον P. Breggin, γνωστό πολέμιο των ψυχοτεχνολογικών μεθόδων, αναφέρει ότι ασθενείς του είναι υπερδραστικά παιδιά «των οποίων

η συμπεριφορά και η επιθετικότητα δύσκολα ελέγχονται». «Ένα καθυστερημένο και μη - παραγωγικό παιδί» γράφει, «μεταμορφώνεται με θεαματικό τρόπο: από υπερδραστήριο και επιθετικό γίνεται συνεργάσιμο, και εύκολο να το χειρίζεται έστω κι αν παραμένει πάντοτε μη - παραγωγικό»!!

Ο ίδιος Καθηγητής, Andy, δηλώνει: «Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι η συμπεριφορά μπορεί να ελεγχθεί. Έχουμε εγχειρήσει αρρώστους στους οποίους η ψυχοχειρουργική αποδείχθηκε πολύ αποτελεσματική όσον αφορά τον έλεγχο της διαγωγής τους ώστε να τη κάνει πιο σύμφωνη μ' εκείνη των ομαλών ανθρώπων. **Οι λοβοτομές επέτρεψαν να οδηγηθεί το επίπεδο των εντάσεων σ' ένα αποδεχτό από την κοινωνία βαθμό. Τα εγχειρισμένα άτομα αν και δεν έχουν καμιά θετική προσφορά στην κοινότητα θα είναι το λιγότερο αποδεχτά από αυτήν.**

Η κατασταλτική λειτουργία της ψυχοχειρουργικής φαίνεται πιο καθαρά όταν ο ίδιος ο γιατρός Freeman αναφέρει τους αρρώστους στους οποίους η λοβοτομή είχε την περισσότερη επιτυχία: «Πρώτα απ' όλα στους **ηλικιωμένους**, μετά περισσότερο στις **γυναίκες** παρά στους άνδρες, τρίτο στους **Μαύρους** και ιδιαίτερα στις **μαύρες γυναίκες** και τέταρτο σ' εκείνους που έχουν τα πιο **απλά επαγγέλματα**». Τα ίδια στοιχεία μας δίνει και ο Καθηγητής Peter LINDSTROM του Νοσοκομείου του SAN FRANCISCO: «80% των λοβοτομημένων νευρωτικών είναι γυναίκες όπως και 72% των λοβοτομημένων ψυχωτικών».

Τελειώνοντας για τις Λοβοτομές αναφέρουμε τα περίφημα «Κέντρα μελέτης της βίας» τα οποία αναπτύχθηκαν στις Η.Π.Α. μετά το 68 και τα οποία έτυχαν της φανατικής υποστήριξης του τότε Κυβερνήτη της Καλιφόρνιας Ronald Reagan. Τα Κέντρα αυτά που ανέπτυξαν τη «ψυχοβιολογία της βίας» πνίγηκαν κυριολεκτικά στα λεφτά από Εθνικά και Ομοσπονδιακά λεφτά. (Η πολιτική παρθενιά της επιστήμης είναι μύθος). Στις φυλακές της Vacaville στην Καλιφόρνια δημιουργήθηκε από το «Κέντρο Αντιβίας» του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνιας ειδικό Τμήμα «μάξιμου ψυχιατρικής διάγνωσης» στο οποίο λοβοτομήθηκαν ένας σημαντικός αριθμός ανυπόταχτων και «επιθετικών» φυλακισμένων κατά πρόταση του σκούρου χρώματος.

Τελικά το πρόγραμμα αυτό της ψυχοτροπικής εξουδετέρωσης των κρατουμένων της Vacaville σταμάτησε μετά από ένα πλατύ κύμα διαμαρτυρίας.

...«η μανία του κοινωνικού ελέγχου συνδυασμένη με την προσωπική φιλοδοξία μερικών ερευνητών οδηγεί στην παραγνώριση των πιο πρόδηλων μεθοδολογικών προφυλάξεων και στην παραβίαση των πιο στοιχειωδών ηθικών αρχών. Για μια ακόμη φορά τέτοιες πρακτικές μειώνοντας την προσωπικότητα στο νευρολογικό της υπόβαθρο και μόνο, καταλήγουν να θεωρούν το άτομο σαν ένα καθαρά βιολογικό αντικείμενο και να παραγνωρίζουν τους βιογραφικούς και κοινωνιολογικούς καθορισμούς της συμπεριφοράς του.....»

Η αισθητηριακή απομόνωση αποτελεί τη πιο καθαρή μορφή ελέγχου που μπορεί να υπάρξει αφού για να καταστραφεί το ψυχολογικό περιβάλλον του ατόμου κατασκευάζεται ειδικά γι' αυτό το σκοπό ένα τεχνολογικά πολύπλοκο περιβάλλον. Το ειδικό αυτό περιβάλλον απομονώνει τον άνθρωπο από το άμεσο του περιβάλλον μέσω του δραστικού περιορισμού των αισθήσεων του (όραση, ακοή, αφή, όσφρηση, γεύση), π.χ. ακοή - αυστηρή

ακουστική απομόνωση και ένας συνεχής λευκός θόρυβος. Ένας από τους πρωτοπόρους της ψυχοτεχνολογίας ο Delgado δηλώνει ότι η πολύχρονη αισθητηριακή απομόνωση οδηγεί στο θάνατο των ψυχικών και νοητικών λειτουργιών. Φυσικά κανένας «επιστήμονας» δεν δοκίμασε ακόμη να φτάσει μέχρι εκεί αλλά πολλοί ψυχο-επιστήμονες δεν δίστασαν ν' αρχίσουν προκαταρκτικά πειράματα. Σαν συνέπεια της αισθητηριακής απομόνωσης αναφέρονται παραισθήσεις, ψευδαισθήσεις, διάφορες δυσλειτουργίες στις φυσιολογικές σωματικές διεργασίες (αύξηση της ανάγκης για τροφή, νερό, ύπνο κ.λπ.) που συμβάλλουν στην πλήρη αποδιοργάνωση της προσωπικότητας του ατόμου.

Τα πρώτα πειράματα αισθητηριακής απομόνωσης πραγματοποιήθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του '50 από τους Αμερικάνους Ψυχολόγους Bexton, Heron και Scott του Πανεπιστημίου Mc Gill. Ήταν η εποχή του «ψυχρού πολέμου» και στον πόλεμο της Κορέας αποδείχθηκε η αποτελεσματικότητα της ψυχολογικής δράσης στη πλύση εγκεφάλου των κρατουμένων. Δεν είναι λοιπόν τυχαία που οι έρευνες αυτές χρηματοδοτήθηκαν σχεδόν αποκλειστικά από Στρατιωτικές πηγές. Ο κρυφός σκοπός τους ήταν να μελετήσουν τη ψυχολογική αντίσταση στην απομόνωση.

Τα πειράματα και οι έρευνες αυτές είχαν μια τρομακτική ανάπτυξη αν λάβουμε υπόψη ότι από το 1954 μέχρι το 1968 κυκλοφόρησαν περισσότερες από 1000 επιστημονικές εργασίες σχετικές με τους βιοχημικούς, ψυχολογικούς και τους ψυχοφυσιολογικούς παράγοντες της αισθητηριακής απομόνωσης.

Στον Καναδά το «Εργαστήριο Αισθητηριακής Απομόνωσης του Πανεπιστημίου της Manitoba και ο Καθηγητής Zubek που ειδικεύεται σε τέτοιου είδους έρευνες παίρνουν 15.000 \$ από το Υπουργείο Άμυνας του Καναδά, 13.230 \$ από το Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας και 100.000 \$ από το Αμερικάνικο Υπουργείο Δημόσιας Υγείας.

Η ίδια η CIA χρηματοδότησε το πρόγραμμα με το κωδικό όνομα «MkUltra» το οποίο μεταξύ άλλων είχε και για στόχο την μελέτη των επιδράσεων της αισθητηριακής απομόνωσης. Το πρόγραμμα αυτό κινητοποίησε 185 ερευνητές που ανήκαν σε 44 Κολλέγια και Πανεπιστήμια, 15 Ερευνητικά Κέντρα, 12 Νοσοκομεία και 3 Πανεπιστημιακά Ινστιτούτα.

Οι έρευνες πάνω στην αισθητηριακή απομόνωση χρησιμοποιήθηκαν επίσης

και για τον επιστημονικό σχεδιασμό των φυλακών. Αναφέρουμε ενδεικτικά τις Ομοσπονδιακές Φυλακές Marion στο Illinois στις Η.Π.Α. όπου υπάρχουν πολλά κελιά αισθητηριακής απομόνωσης που χρησιμοποιούνται σαν τεχνολογικό υπόβαθρο σε ένα πρόγραμμα πλύσης εγκεφάλου της CIA με κωδικό όνομα «Asklericision». Ο Δ/ντής αυτού του προγράμματος δήλωσε δημόσια ότι η συνδυασμένη χρησιμοποίηση της αισθητηριακής απομόνωσης των φαρμάκων και της ύπνωσης επιτρέπει ένα σχεδόν ολοκληρωτικό έλεγχο του ατόμου. Πολλές άλλες φυλακές σε διάφορες χώρες του κόσμου έχουν μεταβληθεί σε πειραματικά εργαστήρια για τη μελέτη μεθόδων αισθητηριακής απομόνωσης. Αναφέρουμε την Αμερικάνικη φυλακή του Patuxent στο Maryland, το Τμήμα Υγείας της Αυστραλιανής φυλακής του Long Bay στο Σίδνεϋ, τη Βρετανική φυλακή Wardmouth, τη Γερμανική της Cologne-Ossendorf, τη πολιτική φυλακή Libertad στην Ουρουγουάη και τις πολιτικές φυλακές Villa Grimaldi και Colonia Dignidad στη Χιλή.

Στη Βόρειο Ιρλανδία όμως είναι όπου οι συνθήκες κράτησης έχουν τη μεγαλύτερη ομοιότητα με τις πειραματικές καταστάσεις Αισθητηριακής Απομόνωσης. Κάτω από τη πίεση της Κοινής Γνώμης η Αγγλική Κυβέρνηση διόρισε δύο Επιτροπές να ερευνήσουν τις συνθήκες κράτησης των Ιρλανδών εθνικιστών. Και οι δύο Επιτροπές στις εκθέσεις τους («Έκθεση Compton και Έκθεση Parker») δεν απέκρουσαν τη χρησιμοποίηση επιστημονικών μονάδων αισθητηριακής απομόνωσης για το σπάσιμο της αντίστασης των Ιρλανδών επαναστατών.

Το 1971 οι κατάδικοι της φυλακής του Grumlin Road έπρεπε να φορούν μια κουκούλα που τους εμπόδιζε να βλέπουν, τα κελιά τους ήταν απομονωμένα από τον ήχο (μόνο ένας μονότονος ήχος 85 ντεσιμπέλ) ήταν αναγκασμένοι να είναι συνέχεια στην όρθια θέση (μέχρι 16 ώρες) με αποστέρηση από ύπνο και αυστηρή δίαιτα. Η αποτελεσματικότητα τέτοιων μεθόδων είχε πλήρως αποδειχθεί στα επιστημονικά εργαστήρια. Οι πιο σύγχρονες έρευνες έδειξαν ότι η αισθητηριακή απομόνωση είναι η πιο γρήγορη μέθοδος αποσταθεροποίησης του συστήματος των αντιλήψεων και των ιδιών του ατόμου και μείωσης στο ελάχιστο του βαθμού αντίστασης του στην υποβολή. Μερικοί Ιρλανδοί κατάδικοι που υπέστηκαν αυτές τις μεθόδους ανέπτυξαν ψύχωση στις 24 ώρες μετά τη σύλληψή τους.

Όποιος την σήμερα ημέρα δεν είναι νάρκισσος, κακό της κεφαλής του, υποτάξει το αυγενές γερμανικό φύλλο ΤΕΜΠΟ. Βάλε το χέρι στην καρδιά (και μην αρχίσεις να χυβιδεύεις): Μήπως είσαι κι εσύ; (αυτά λέει ο αρχαιολόγος απ'όπου κ. αναδημοσίευσέ)

ΨΥΧΟ - ΤΕΣΤ

Αγαπάς τον εαυτό σου;

1. ΓΙΑΤΙ ΘΑΘΕΛΕΣ ΝΑ Σ' ΑΓΑΠΑΝΕ;

- α. Για τα λάθη μου
- β. Για την προσωπικότητά μου
- γ. Επειδή μπορώ ν' αγαπήσω
- δ. Επειδή είμαι αναντικατάστατος/η

ΔΔ

 ☆☆

2. ΤΙ ΘΑ Σ' ΑΡΕΣΕ ΠΙΟ ΠΟΛΥ ΝΑ ΕΙΣΑΙ;

- α. Ένα πουλί, για να μπορώ να πετάω
- β. Δύο πουλιά, για να μπορώ να πετάω πίσω μου
- γ. Τρία πουλιά, για να μπορώ να βλέπω πώς πετάω πίσω μου
- δ. Ο κυνηγός, για να 'χω μ' ένα σμάρτο τρία πουλιά

★

3. ΣΤΗ ΖΩΗ ΣΟΥ, Σ' ΕΧΟΥΝ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΕΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΦΟΡΕΣ 'Η ΕΧΕΙΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΕΙ ΕΣΥ;

- α. Τις πιο πολλές φορές μ' έχουν εγκαταλείψει
- β. Τις πιο πολλές φορές έχω εγκαταλείψει εγώ
- γ. Πάντα έφευγα εγκαίρως πρώτος εγώ, προτού με εγκαταλείψουν
- δ. Ποτέ δε μ' εγκατέλειψαν

☆☆☆

 ΔΔΔ
 ΔΔΔ
 ΟΟΟ

4. ΤΙ ΜΠΟΡΕΙΣ ΝΑ ΚΑΝΕΙΣ ΚΑΛΥΤΕΡΑ;

- α. Να παρουσιάζω τον εαυτό μου ως συνολικό έργο τέχνης
- β. Να επιρροάζω τους άλλους χωρίς να το παίρνουν ειδηση
- γ. Να μισκρύνω με κοκεταρία τα δύσκολα μου σημεία
- δ. Να προβάλλω σωστά τις επιτυχίες μου

ΟΟ
 ★
 ΔΔΔ

5. ΑΣ ΥΠΟΘΕΣΟΥΜΕ ΠΩΣ ΠΛΗΓΩΣΣΕΣ ΕΝΑ ΠΡΟΒΑΤΟ: ΣΤΕΚΕΤΑΙ ΤΩΡΑ ΣΤΗ ΓΩΝΙΑ ΜΕ ΤΟ ΚΕΦΑΛΙ ΓΕΡΜΕΝΟ - ΤΙ ΚΑΝΕΙΣ ΕΣΥ;

- α. Σκέφτομαι: Ηλίθιο πρόβατο! Δεν έχεις λόγους να 'σαι πληγωμένο
- β. Σκέφτομαι πώς θα του ξαναφτιάξω τη διάθεση
- γ. Περιμένω να βαρεθεί να στέκεται στη γωνία και ν' αποζητήσει το ενδιαφέρον μου
- δ. Χαίρομαι που ασκώ τόσο εξουσία πάνω στο θυμικό του προβάτου

★★
 ΔΔΔ
 ΟΟ

6. ΖΗΤΑΣ ΝΑ ΓΙΝΕΙΣ ΜΕΛΟΣ ΣΕ ΜΙΑ ΛΕΣΧΗ ΓΙΑ ΛΙΓΟΥΣ ΚΑΙ ΣΕ ΑΠΟΡΡΙΠΤΟΥΝ - ΤΙ ΘΑ ΚΑΝΕΙΣ;

- α. Λέω: Τι σόι λέσχη είναι αυτή που θα με δεχόταν για μέλος;
- β. Λέω: Τι σόι λέσχη είναι αυτή που δεν θα με δεχόταν για μέλος;
- γ. Δωροδοκώ το προεδρείο της λέσχης με πολλά λεφτά
- δ. Αποφασίζω να ιδρύσω δική μου λέσχη, όπου τα μέλη της άλλης θα παρακαλάνε να τους δεχτώ

☆☆
 ΔΔ

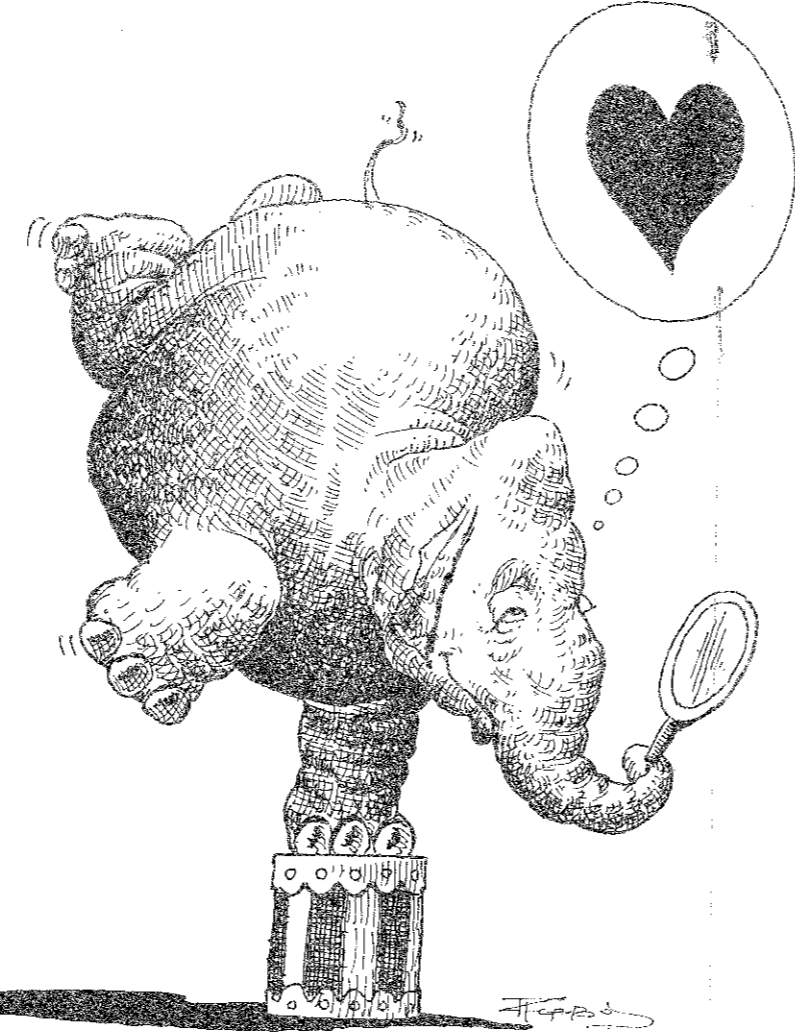
 ⊕

7. ΚΟΙΤΑΣ ΒΑΘΕΙΑ ΣΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΟΝ/ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΜΕΝΟ/Η ΣΟΥ. ΤΙ ΣΕ ΣΥΓΚΙΝΕΙ;

- α. Σκέφτομαι: Τι όμορφα μάτια, μέσα τους μπορεί να περπατήσει η ψυχή μου
- β. Αναρωτιέμαι τι άρσγε να βλέπουν τα μάτια του άλλου μέσα στα δικά μου
- γ. Διαπιστώνω ότι καθρεφτίζομαι στα μάτια του άλλου
- δ. Επιχειρώ να προσδώσω υποβλητική δύναμη στο βλέμμα μου, για να προκαλέσω στον άλλο έντονες συγκινησιακές αντιδράσεις

☆☆

 ΟΟ
 ΔΔ

10. ΚΑΠΟΙΟΣ ΔΕ Σ' ΑΦΗΝΕΙ ΝΑ ΜΙΑΗΣΕΙΣ, ΑΝ ΚΙ ΕΧΕΙΣ ΣΠΟΥΔΑΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΝΑ ΠΕΙΣ - ΠΩΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣ;

- α. Τον κοιμπάρω λέγοντας: Τα υπολείμματα του αυγού στα χείλη σας ταιριάζουν έκτακτα με το χρώμα των καλτσών σας!
- β. Περιμένω να πάρει ανάσα για να μπο γρήγορα-γρήγορα στη συζήτηση
- γ. Σωπαίνω και σκέφτομαι: Γιατί να ριξω τα όσα μου τοίσι κυσί;...
- δ. Με το κακεντροχές μου χαμῆγελο του δίνω να καταλάβει πως η πάρλα του δε συγκρίνεται με τη λαμπρότητα του δικού μου λόγου

★
 ΟΟ

11. ΒΛΕΠΕΙΣ ΜΙΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΣΟΥ ΠΟΥ ΔΕ Σ' ΑΡΕΣΕΙ ΚΑΘΟΛΟΥ - ΠΩΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣ;

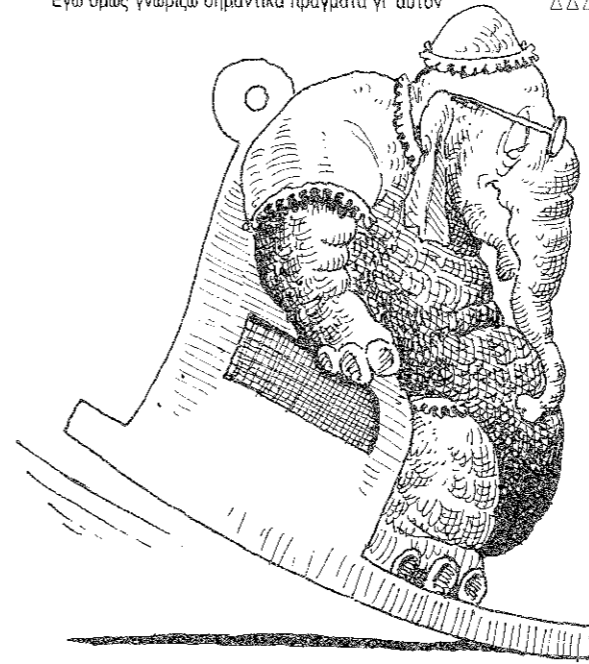
- α. Θεωρώ τον φωτογράφο άσχετο
- β. Λέω μέσα μου πως όποιος είναι εξημένος δεν χρειάζεται να 'ναι κι όμορφος
- γ. Δοκιμάζω μπρος στον καθρέφτη μου καινούριες πόζες
- δ. Παρηγοριέμαι με τις τόσες ωραίες φωτογραφίες μου που μου έδωσαν στο παρελθόν

ΔΔΔ
 ΟΟ
 ☆☆

12. ΓΝΩΡΙΖΕΣΑΙ Μ' ΕΝΑΝ ΞΕΝΟ ΣΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΚΑΙ ΚΟΥΒΕΝΤΙΑΖΕΙΣ ΜΑΖΙ ΤΟΥ. ΠΟΙΟΣ ΑΠ' ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΘΑ ΞΕΡΕΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΛΛΟ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ;

- α. Ο ξένος θα ξέρει περισσότερα για μένα
- β. Εγώ θα ξέρω περισσότερα για τον ξένο
- γ. Ο ξένος νομίζει πως ξέρει περισσότερα για μένα. Σφάλει όμως!
- δ. Ο ξένος ξέρει επισωϊώδη πράγματα για μένα. Εγώ όμως γνωρίζω σημαντικά πράγματα γι' αυτόν

☆
 ΟΟ
 ΔΔΔ

13. ΕΝΑΣ ΚΑΛΟΣ ΣΟΥ ΦΙΛΟΣ ΕΙΝΑΙ ΧΑΛΙΑ ΨΥΧΙΚΑ ΚΑΙ «ΑΔΕΙΑΖΕΙ» ΣΕ ΞΕΝΑ - ΠΩΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣ;

- α. Τον ακούω προσεκτικά και θαυμάζω ταυτόχρονα τον εαυτό μου για το ταλέντο μου σαν καλού ακρατή
- β. Προσπαθώ να τον παρηγορήσω, λέγοντάς του πόσο εντυπωσιακός μου φάνηκε στον πόνο του
- γ. Του προσφέρω χρήσιμες συμβουλές από την πλούσια εμπειρία μου
- δ. Χαίρομαι που διάλεξε εμένα για έμπιστό του

ΟΟΟ
 ☆☆☆

 ΔΔ

14. ΣΕ ΚΑΤΗΓΟΡΕΙ ΚΑΠΟΙΟΣ ΠΩΣ ΕΙΣΑΙ ΤΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΝΑΡΚΙΣΣΟΥ - ΠΩΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣ;

- α. Του λέω: Αν ήσουν κι εσύ τόσο ωραίος τύπος σαν και μένα, θασουν κι εσύ νάρκισσος
- β. Του λέω: Η προτίμησή μου για τον εαυτό μου είναι το μόνο πράγμα στον κόσμο στο οποίο μπορώ να βασιστώ
- γ. Του λέω: Είναι που έχω καλό γούστο. Γιατί λοιπόν ν' αγαπάω πιο δεύτερα πράγματα;
- δ. Του λέω: Αλήθεια; Είσαι ο πρώτος που το παρατηρεί

★Δ★
 ΟΟΟ
 ☆☆☆

ΓΙΑ ΝΑ ΒΡΕΙΣ ΤΙ ΕΙΣΑΙ:

Μέτρησε πόσους κύκλους, τρίγωνα, αστέρια και τετράγωνα έχεις συνολικά. Η κατηγορία όπου έχεις τα περισσότερα σύμβολα θα σου φανερώσει πόσο και πώς τη βρίσκεις με τον εαυτό σου. Αν έχεις σημειώσει τον ίδιο αριθμό σε δύο σύμβολα, είναι σαφές: είσαι διπλοκόκος νάρκισσος. Αν αυτό όμως συμβεί με τρία σύμβολα, τότε, ζικέ μου, είσαι ένας ναρκισσοπαθής χαμῆγελο! Γύρνα στη σελίδα X για τ' αποτελέσματα.

Δ =
 □ =
 ○ =
 ☆ =

Το εντός βγῆκε 50% τετράγωνος Νάρκισσος και 50% αβερροειδής

8. ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΓΙΑ ΞΕΝΑ;

- α. Ένα δεσμό ανάμεσα σε μένα και τον άνθρωπο που αγαπώ
- β. Μια αναπαραγωγή του δικού μου εγώ
- γ. Ένα ενέχυρο για την αθανασία μου
- δ. Μια ευκαιρία να πραγματοποιήσω μ' αυτά και μέσω αυτών όλα όσα δεν κατάφερα ο ίδιος στη ζωή

☆☆

 ΟΟΟ
 Δ

9. ΦΕΥΓΕΙΣ ΓΙΑ ΛΙΓΟ ΑΠΟ ΜΙΑ ΠΑΡΕΑ ΣΤΟ ΠΑΡΤΥ. ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΟΥ ΣΤΑΜΑΤΑΕΙ ΞΑΦΝΙΚΑ Η ΚΟΥΒΕΝΤΑ - ΤΙ ΣΚΕΦΤΕΣΑΙ;

- α. Τουτίο εδώ μόλις με κακολογούσαν
- β. Περιμένουν την ατάκα μου για κάποιο κεφάλτο θέμα
- γ. Μιλούσαν με ζήλεια για τις τελευταίες μου ερωτικές επιτυχίες
- δ. Όπου και να μιλώ, βρίσκομαι πάντα στο κέντρο της προσοχής

☆☆☆

 Δ
 ΟΟ

ο μαριο βαργκας γιοσα, το έργο του, και το περου:

ένα πορτραίτο του στο περιοδικό "South"

μεταφραση χαρή χριστοφορου

εισαγωγή του μεταφραστή:

Ο Μάριο Βάργκας Γίτσα (Mario Vargas Llosa) είναι ένας από τους σημαντικότερους σύγχρονους Λατινο-Αμερικανούς συγγραφείς και αναντίρρητα ο επιφανέστερος εν ζωή συγγραφέας του Περού. Το 1962, σε ηλικία μόλις 26 χρόνων, εκδίδει το έργο «Η πόλη και τα σκυλιά» (La ciudad y los perros) το οποίο του φέρνει στο διεθνές λογοτεχνικό προσκήνιο. Ο Γίτσα κερδίζει με το βιβλίο του αυτό το λογοτεχνικό βραβείο Biblioteca Breve και συμβάλλει σημαντικά στο «άνοιγμα» της λογοτεχνικής παραγωγής της «ηπείρου» προς την Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική.

Στα επόμενα χρόνια ο Γίτσα συγγράφει δύο ογκώδη μυθιστορήματα με τα οποία εξασφαλίζει για την παγκόσμια αναγνώριση. Στο «Πράσινο Σπίτι» (La casa verde) κινείται διαρκώς ανάμεσα στο χώρο και το χρόνο περιγράφοντας διαδοχικές ιστορίες του Αμαζονίου και μιας μικρής επαρχιακής πόλης. Ακολουθεί το «Συζήτηση στο Καθεδρικό Ναό», το σπουδαιότερο κατά πολλούς έργο του Γίτσα, στο οποίο ο συγγραφέας μετατοπίζει το χώρο δράσης από την ύπαιθρο στην πόλη. Έτσι, οι αφηγήσεις στο βιβλίο αυτό αφορούν αστούς, μικροαστούς και εργάτες, το σκηνικό είναι για εκείνο της μεταπολεμικής Περουβιανής μεγαλούπολης, και οι αναφορές στην επαρχία περιορισμένες.

Τα μετέπειτα έργα του συγγραφέα παρουσιάζουν μια τάση προς το μάλλον ευθυμογραφικό και «ελαφρό» είδος της λογοτεχνίας, σε βαθμό που να αρχίσουν ορισμένοι κριτικοί να διερωτώνται κατά πόσο το πιο δημιουργικό στάδιο της ζωής του συγγραφέα ανήκε για το παρελθόν. Το «Η Θεία Χούλια και ο σεναριογράφος» (La tía Julia y el escrividor), πάντως, αποτέλεσε το τελευταίο βιβλίο της περιόδου αυτής και από εκεί και πέρα ο Γίτσα φαίνεται να επιστρέφει σε σχήματα θεματικά που χαρακτηρίζαν το έργο του στη δεκαετία του 1960.

«Η ουσιαστική αποτυχία της λογοτεχνίας είναι να πλάσει κάτι που βλέπουν σαν ένα απλό όργανο που θα καταπολεμήσει τις κυβερνήσεις και τις δεσπόζουσες κοινωνικές δομές. Ορατώνεται επίσης μπροστά σ' ότι σημαίνει δόγμα και λογική μονομέρεια στην ερμηνεία της ζωής, δηλαδή εξίσου μπροστά στις αρθρολογίες και τις βιολογικές ετεροδοξίες. Με άλλα λόγια, η λογοτεχνία είναι ένας ζωντανός, συστηματικός, αναπόφευκτος αντίλογος.» (1)

μαριο βαργκας γιοσα

Αρχή αυτής της νέας πορείας του Περουβιανού συγγραφέα αποτελεί το ογκώδες έργο «Ο πόλεμος του τέλους του κόσμου» (La guerra del fin del Mundo) που κυκλοφόρησε το 1981 και μεταφράστηκε στα Αγγλικά το 1985. Για πρώτη φορά σε έργο του Γίτσα ο χώρος της πλοκής βρίσκεται εκτός Περού και στη περίπτωση αυτή πρόκειται για τη Θερσία Ανατολική Βραζιλία. Εδώ ο συγγραφέας οικοδομεί το μυθιστόρημα του ξεκινώντας από ένα πραγματικό γεγονός στη τελειότητα του περασμένου αιώνα. Πιο συγκεκριμένα, ο Γίτσα χρησιμοποιεί το γεγονός της εξέγερσης των Κανουόος κατά της κεντρικής κυβέρνησης της Βραζιλίας σαν το ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εξελίσσεται το μυθιστόρημα του. Επισημαίνω εδώ πως στη συνουσία που ακολουθεί ο Γίτσα αφήνει να εννοηθεί ότι με το ίδιο σκεπτικό, του θα ήπριε δηλαδή ένα ιστορικό γεγονός, και να του δώσει μυθιστορηματικές διαστάσεις, ενέργησε και για τη συγγραφή του τελευταίου έργου του, που φέρει τον τίτλο «Η Ιστορία του Μαίτα».

Κλείνοντας αυτό το σημείωμα θα ήθελα να εισηγήσω για εκείνο που ενοχλεί με ενδιαφέρον το κοινό μου μια στοιχειώδη σκάνδα της Περουβιανής λογοτεχνίας (για απ' ευχέρεια περιορίζω στα ιστορικά στοιχεία) στο έργο του Μάριο Βάργκας Γίτσα όπως αναφέρεται στον πρόλογο του Γιώργου Φωτεινού στη σπάνια διηγημάτων του επικής Περουβιανού Χούλια Φορμάν Ρομπέρτο «Ο Λόγος του Μαίτα» (Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα, 1981) (2)

Κλείνοντας αυτό το σημείωμα θα ήθελα να εισηγήσω για εκείνο που ενοχλεί με ενδιαφέρον το κοινό μου μια στοιχειώδη σκάνδα της Περουβιανής λογοτεχνίας (για απ' ευχέρεια περιορίζω στα ιστορικά στοιχεία) στο έργο του Μάριο Βάργκας Γίτσα όπως αναφέρεται στον πρόλογο του Γιώργου Φωτεινού στη σπάνια διηγημάτων του επικής Περουβιανού Χούλια Φορμάν Ρομπέρτο «Ο Λόγος του Μαίτα» (Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα, 1981) (2)

σκεψείς για τη δημοκρατία: ένα κείμενο του "South" για το μ.β. γιοσα

Κατά τη διάρκεια του προσφάτου ταξιδιού του στη Νικαράγουα, ο Περουβιανός συγγραφέας Μάριο Βάργκας Γίτσα (3) σταμάτησε για λίγο στο Καρακάς όπου ένας Βενεζουελανός φίλος του, μαθαίνοντας το προορισμό του Γίτσα, αναφώνησε: «Εσύ στη Μανάγκουα; Αυτή η χώρα είναι μια νέα Κούβα, και με τη φήμη σου σαν δεξιός... Θα σε συμβόλευνα να προσέξεις πολύ».

Μιλώντας αργότερα για αυτή τη συνάντηση ο Γίτσα επισήμανε την παράτυπη λογική, σύμφωνα με την οποία «το να υπερασπίζεσαι την ελευθερία εκφρασης, εκλογών και του πολιτικού πλουραλισμού μπορεί να οδηγήσει τους Λατινο-Αμερικανούς διανοούμενους να σε χαρακτηρίσουν σαν δεξιό».

Τελικά οι ανησυχίες του Βενεζουελανού φίλου αποδείχθηκαν αβάσιμες. Ο Γίτσα είχε μια ευχάριστη παραμονή στη Νικαράγουα όπου έτυχε μιας πολύ θερμής φιλοξενίας. Εκεί μπόρεσε να αναθερμάνει τη παλιά του φιλία με το Σέρχιο Ραμίρες, αντιπρόεδρο της κυβέρνησης των Σαντινίστας και λογοτέχνη, και το Κουβανό ποιητή Ρομπέρτο Φερνάντες Ραταμάρ. Ο τελευταίος, διευθυντής μιας λογοτεχνικής έκδοσης της Αβάνας, είχε συχνά στο παρελθόν επικρίνει τον Γίτσα για τη πολυσυζητημένη απόφασή του να διαχωρίσει τη θέση του από τη κυβέρνηση του Φιντέλ Κάστρο, κατηγορώντας τη σαν ολοκληρωτική. Πάντως μετά από μια εγκάρδια συνομιλία ο Φερνάντες προσκάλεσε το Γίτσα να τον επισκεφθεί στην Αβάνα, την οποία ο Περουβιανός συγγραφέας επισκέφθηκε για τελευταία φορά στα τέλη της δεκαετίας του 1960.

Το ταξίδι του Γίτσα στη Νικαράγουα έτυχε ευρείας κάλυψης από μέλους του Λατινο-Αμερικανικού τύπου. Η Νικαρά-

γουανή επανάσταση είχε μεγάλη ανάγκη ενός σημαντικού καταγραφέα με οξύ και ενσείστο πνεύμα, ικανού να αναλύσει τις περιπλοκότητες και τις αντιθέσεις της. Βέβαια οι εντυπώσεις του δεν είναι απόλυτα θετικές για τους Σαντινίστας υποστηρίζει όμως την επανάσταση του 1979 και τον αγώνα των πλατιών στρωμάτων της χώρας.

Ας σημειωθεί πως πολλοί στην Λατινική Αμερική θεωρούν το Γίτσα σαν ένα άνθρωπο της δεξιάς. Ειδικά στους κύκλους της άκρας (επαναστατικής) αριστεράς και μόνο η αναφορά στο όνομά του αρκεί για να οδηγήσει στους πιο απίστευτους χαρακτηρισμούς και ύβρεις.

Εδώ και αρκετά χρόνια ο Γίτσα υποστηρίζει έντονα τη θέση πως μόνο με την επιστροφή και εμπέδωση της δημοκρατίας μπορούν να προέλθουν κοινωνικές αλλαγές στη Λ. Αμερική. Έτσι η συμπαθητική του προς τη Νικαράγουα στάση θα εκπλήξει σίγουρα πολλούς αριστερούς. Ο ίδιος όμως δικαιολογημένος όταν πρόκειται για ένα άκαμπτο και καταπιεστικό καθεστώς (όπως εκείνου του δικτάτορα Σομόσα) το οποίο δεν αφήνει περιθώρια για άλλες διεξόδους.

Σε αντίθεση με τη πιο πάνω περίπτωση βρίσκεται, υποστηρίζει ο Γίτσα, το σημερινό Περού όπου η δημοκρατία απειλείται από τους αντάρτες του Σεντέρο Λουμινόσο (= Φωτεινό Μονοπάτι) οι οποίοι, σε αντιδιαστολή με τους Σαντινίστας, στερούνται τόσο λαϊκής υποστήριξης όσο και διαγούς ιδεολογίας, έχουν όμως «μεγάλο ταλέντο για τρομοκρατία». Αυτή η εγκληματική και μυστηριώδης ανατρεπτική οργάνωση προσδίδει μια διάσταση επικαιρότητας στο τελευταίο έργο του Γίτσα, «Η Ιστορία του

Μαίτα (Historia de Mayta), το οποίο βασίζεται στα πραγματικά γεγονότα μιας παλαιότερης εξέγερσης στη χώρα του. Σε κάποια φάση του διηγήματος αυτού ο αφηγητής λέει: «Δεν πρόκειται να δοθεί η πραγματική ιστορία αλλά μάλλον ένα μυθιστόρημα. Μια πολύ άχρωμη, απομακρυσμένη και, αν επιθυμείτε, λανθασμένη εκδοχή».

Το λογοτεχνικό εκτόπισμα του τελευταίου αυτού έργου του Γίτσα είναι σίγουρα μεγάλο. Το ίδιο όμως το έργο μπορεί, κατά το Γίτσα, να προσεγγιστεί σαν «μια αναθεώρηση της θέσης πολλών Λατινο-Αμερικανών, συμπεριλαμβανομένου και του εαυτού μου, οι οποίοι πίστεψαν μετά την Κουβανική επανάσταση πως η βία μπορούσε να αποτελέσει την περισσότερο εφικτή μέθοδο επίλυσης των κοινωνικών προβλημάτων της ηπείρου. Στη πράξη όμως, όπως και στο μυθιστόρημα, αυτό αποδείχθηκε μύθος καθ' ότι, εξαιρουμένων ορισμένων μεμονωμένων ηρωικών και τολμηρών πράξεων, το αποτέλεσμα ήταν ένας ισολογισμός θανάτων και καταστροφών».

Η ιστορία στην οποία βασίστηκε το τελευταίο έργο του συγγραφέα είναι επίσης σημαντική σα σημείο αναφοράς για τις αλλαγές που οι απόψεις του συγγραφέα υπέστησαν από εκείνη τη μέρα του 1958 όταν, ενώ ζούσε στο Παρίσι, παρατήρησε στη «Λε Μοντ» μια σύντομη είδηση που του προξένησε αφηνιδιαστική εντύπωση. Η είδηση αφορούσε μια εξέγερση σε μια μικρή πόλη των ορεινών περιοχών του Περού, τη Χάουχα, και η οποία είχε καταλήξει σε πολυάριθμους νεκρούς και τραυματίες. Η εξέγερση είχε βέβαια αποτύχει αλλά και μόνο το γεγονός ότι είχε γίνει προξένησε μεγάλη εντύπωση στο νεαρό τότε Γίτσα. Ήταν τότε επίσης η εποχή που ο Φιντέλ Κάστρο με

τους αντάρτες του εξορισμού από τα βουνά της Σιέρρα Μαέστρα στη Κούβα κατά του καθεστώτος του Μπατίστα.

Στους μήνες που ακολούθησαν την εξέγερση του 1958 ο Γιόσα κατόρθωσε σταδιακά να συγκεντρώσει περισσότερα στοιχεία από Περουβιανούς φίλους που τον επισκέφθηκαν στη Γαλλία. Έτσι έμαθε πως ο αρχηγός της εξέγερσης ήταν κάποιος Αλεχάνδρο Μαΐτα, ένας ρομαντικός Τροτσκιστής, σύμφωνα με αρκετές μαρτυρίες.

Με την είσοδο του Κάστρο στην Αβάνα το 1959, ο Γιόσα είχε καταληφθεί, όπως ο ίδιος ομολογεί, από το πυρετό της επανάστασης και σύντομα αναχωρούσε για τη Κούβα μαζί με άλλους Λατινο-Αμερικανούς συγγραφείς όπως το Κολομβιανό Γκαρσία Μάρκες και τον Αργεντινό Χούλιο Κορτάσαρ. Τελικά αυτός ο «πυρετός» διάρκεσε μέχρι το 1971 οπότε αν ήρθε σε ρήξη με τη κυβέρνηση της Κούβας αντιτιθέμενος στη δίωξη των αντιφρονούντων συγγραφέων και διανοουμένων.

Παρ' όλα τα χρόνια που πέρασαν ο Γιόσα διατήρησε έντονα στη μνήμη του την εξέγερση της Χάουχα και άρχισε τελικά να τη βλέπει σαν κεντρικό θέμα ενός προσεχούς έργου του. Έτσι αποφάσισε να γυρίσει στο Περού για ένα χρονικό διάστημα όπου παράλληλα με άλλες συγγραφικές δραστηριότητες ξεκίνησε μια δημοσιογραφική έρευνα που περιλάμβανε και συνεντεύξεις με επιζώντες από τα γεγονότα της Χάουχα. Το αποτέλεσμα, 25 και πλέον χρόνια από την εξέγερση, είναι το τελευταίο του έργο, «Η ιστορία του Μαΐτα». Το έργο είναι διάχυτο από τις συχνά αλληλοσυγκρουόμενες μαρτυρίες για την εξέγερση ενώ ο ίδιος ο συγγραφέας εκτελεί στο βιβλίο το ρόλο του αφηγητή.

Η «ιστορία του Μαΐτα» διαπνέεται σε μεγάλο βαθμό από ένα ευθυμογραφικό πνεύμα και συνήθως τα υπονοούμενα που αφήνει είναι σε βάρος της αριστεράς. Ένας μάρτυρας αναφέρει στον αφηγητή πως ο Μαΐτα «έπαυσε από την ασθένεια της άκρας αριστεράς. Να γίνε-

ται περισσότερο επαναστατικός, να κινείται περισσότερο στα αριστερά, να γίνεται συνεχώς πιο ριζοσπαστικός... αυτή ήταν η στάση του, αυτή ήταν όλη του η ζωή».

Όσον αφορά τις σχέσεις του με την αριστερά ο Βάργκας Γιόσα διευκρινίζει πως «δεν με ενδιαφέρει πλέον η αντίδραση της αριστεράς στις θέσεις που παίρνω. Είμαι ένας πραγματιστής, ένας μεταρρυθμιστής, ένας συγγραφέας που πιστεύει στη κοινωνική αλλαγή, αλλά που ταυτόχρονα τη θεωρεί δυνατή μέσα από ένα δημοκρατικό σύστημα το οποίο δε καταπινίγει την ελευθερία, όπως συμβαίνει σε καθεστώτα της άκρας αριστεράς ή δεξιάς».

Για το συγγραφέα τόσο ο Μαΐτα όσο και ο Αμπιμαέλ Γκουσνάν, ο ασύλληπτος ιδρυτής του «Φωτεινού Μονοπατιού» υποκινούνται από «ένα Μεσσιανικό πάθος, φανατισμό, μια ριζωμένη αντίληψη πως αυτοί και μόνο είναι φωτισμένοι αρκετά για να σωσουν τη χώρα. Είναι στην ουσία και οι δύο μισθιαστές και δεν πρέπει να ξεχάσουμε πως η πολιτική ιδεολογία είναι η σύγχρονη μορφή της θρησκείας. Νοιώθω μια εξαιρετική περιέργεια για τον Γκουσνάν γιατί ο φανατισμός του ενδοχόμενος να σπρώξει τη χώρα στο χείλος του γκρεμού και να καταστρέψει τη δημοκρατία μας».

Η δημοκρατία πάντως επιβίωσε του κλίματος απειλών και εκφοβισμού που καλλιεργήσε το «Φωτεινό Μονοπάτι» στις πρόσφατες προεδρικές εκλογές. (4) Η αίτηση των αντάρτων για το μπουκότταρισμα των εκλογών έμεινε χωρίς ανταπόκριση και έτσι για πρώτη φορά σε 40 χρόνια μια εκλεγμένη Περουβιανή Κυβέρνηση παραχωρεί την εξουσία σε μια άλλη εξίσου νόμιμη και συνταγματική.

Ο Μ.Β.Γ. που αποτελεί ίσως το πιο πιθανό μελλοντικό νομπελίστα για τη λογοτεχνία, στο χώρο πάντα της Λατινικής Αμερικής (5) κέρδισε πρόσφατα το βραβείο Χέμινγουεϊ στις ΗΠΑ. Η άμεση αντίδρασή του ήταν να δωρήσει τις 50 χιλιάδες δολάρια του βραβείου σε ένα Περουβιανό ορφανοτροφείο σαν ένδειξη αλληλεγγύης «προς τα πιο αθώα θύματα της ανθρωποκτονίας που τόσα δεινά επισσωρεύει στη χώρα μας».

Ο συγγραφέας δεν διστάζει να εκφράσει την απέχθειά του για την πολιτική. «Νοιώθω απέχθεια για αυτή», δηλώνει, «επειδή είναι μια δραστηριότητα που εκφράζει τις χειρότερες πλευρές του ανθρώπου σε αντίθεση με τη τέχνη και τη λογοτεχνία, οι οποίες αντικατοπτρίζουν τις αρετές του ανθρώπινου χαρακτήρα».

Όπως και να έχουν τα πράγματα, όλοι σχεδόν οι Λατινο-Αμερικανοί συγγραφείς, με εξαίρεση το κορυφαίο Αργεντινό άνδρα των γραμμάτων Χόρχε Λουίς Μπόρχες, έχουν βρεθεί αναμειγμένοι στη πολιτική ζωή των χωρών τους και της ηπείρου γενικότερα. Πράγματι ακόμα και στη περίπτωση του Μ.Β.Γ. υπήρξε μια πρόταση μεσα στο 1984 από τον τότε πρόεδρο του Περού Μπελαούντε Τέρρου για να αναλάβει τη πρωθυπουργία. Μια πρόταση που ο Γιόσα όμως

απέρριψε μετά από 24 ώρες.

Για την ώρα ο Γιόσα αρκείται, όπως και ορισμένοι άλλοι συγγραφείς της ηπείρου, στην ανάπτυξη πολιτικών θέσεων μέσα από δημοσιογραφικά σχόλια, μια δραστηριότητα στην οποία κατ' ομολογία διαπρέπει. «Υπάρχουν κολοί και κακοί βασανιστές;» διερωτάται ο συγγραφέας. Το κύριο όμως ερώτημα κατά το Βάργκας Γιόσα είναι αν θα συνεχίσει η Λατινική Αμερική να κυβερνάται απ' άπειρο από αυταρχικούς άνδρες της άκρας αριστεράς ή δεξιάς. Είναι μήπως δυνατό να ανταποκριθεί η δημοκρατία στις αυξανόμενες ανάγκες των πλατιών στρωμάτων των πληθυσμών της ηπείρου; Μπορεί τέλος να πραγματοποιηθεί το όνειρο του Γιόσα για «σοσιαλισμό με ένα ελεύθερο τύπο»

σημειώσεις:

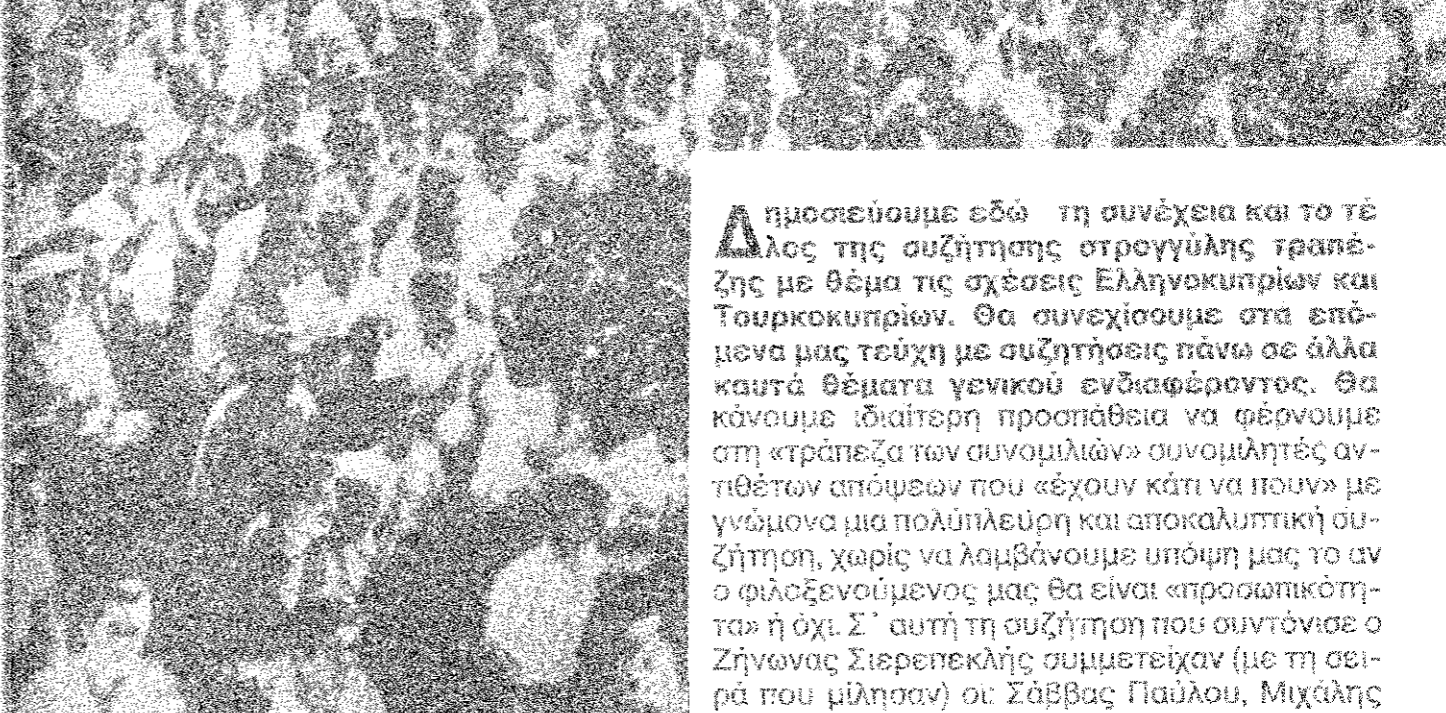
- (1) Μάριο Βάργκας Γιόσα «Το γράφιμο στη Λατινική Αμερική», περιοδικό «Διαβάζω», τεύχος 59, σελ. 32-8.
- (2) Για μια σφαιρικότερη και παράλληλα περισσότερο αναλυτική παρουσίαση της λογοτεχνίας ολόκληρου του Λατινο-Αμερικανικού χώρου δες το ειδικό τεύχος - αφιέρωμα του «Διαβάζω» (αρ. 59, 29 Δεκεμβρίου 1982).
- (3) Στα Ελληνικά κυκλοφορούν δυο βιβλία του Γιόσα. Το πρώτο, από τις εκδόσεις ΕΞΑΝΤΑΣ είναι μια συλλογή ιστοριών και φιλοσοφείται «Απρόσμενη Επίσκεψη». Το δεύτερο κυκλοφορεί από τις εκδόσεις «Οδυσσέας» και έχει το τίτλο «Η πόλη και τα σκυλιά». Στα Αγγλικά κυκλοφορούν αρκετά έργα του ανάμεσα στα οποία και (α) "Aunt Julia and the Scriptwriter", PICADOR, London, 1984 (β) "The War of the End of the World", FABER, London, 1985. (γ) "The Green House", PICADOR, London, 1986. (δ) "The time of the Hero" (x «Η πόλη και τα σκυλιά»), PICADOR, London, 1986.
- (4) Στις προεδρικές εκλογές της 14ης Απριλίου 1985 νικήτης αναδείχθη ο Άλαν Γκαρσία, υποψήφιος του κεντρο-αριστερού κόμματος APRA και ο οποίος ανέλαβε τελικά το αξίωμα το περασμένο Ιούλη. Είχαν προηγηθεί πέντε χρόνια διακυβέρνησης από τον συντηρητικό πρόεδρο Φερνάντο Μπελαούντε Τέρρου. Ας σημειωθεί πως ο Μπελαούντε Τέρρου ήταν ξανά στο αξίωμα αυτό στη δεκαετία του 1960 οπότε αν ανατράπηκε από τους στρατιωτικούς. Η στρατιωτική διακυβέρνηση της χώρας κράτησε δώδεκα χρόνια, από το 1968 μέχρι το 1980.
- (5) Με την εξαίρεση πάντα του μεγάλου Αργεντινού συγγραφέα Χόρχε Λουίς Μπόρχες, ο οποίος όμως βρίσκεται σε μια ηλικία που δεν επιτρέπει πολλά περιώρια αναμονής (γεννήθηκε το 1899).

χαρης χριστοφορου

συζήτηση στρογγυλής τραπέζης:

ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΩΝ-ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ

συνολικά πέντε συνέμισητες

Δημοσιεύουμε εδώ τη συνέχεια και το τέλος της συζήτησης στρογγυλής τραπέζης με θέμα τις σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Θα συνεχίσουμε στα επόμενα μας τεύχη με συζητήσεις πάνω σε άλλα καυτά θέματα γενικού ενδιαφέροντος. Θα κάνουμε ιδιαίτερη προσπάθεια να φέρνουμε στη «τράπεζα των συνομιλιών» συνομιλητές αντιθέτων απόψεων που «έχουν κάτι να πουν» με γνώμονα μια πολύπλευρη και αποκαλυπτική συζήτηση, χωρίς να λαμβάνουμε υπόψη μας το αν ο φιλοξενούμενος μας θα είναι «προσωπικότητα» ή όχι. Σ' αυτή τη συζήτηση που συντόνισε ο Ζήνωνας Σιερεπεκλής συμμετείχαν (με τη σειρά που μίλησαν) οι: Σάββας Παύλου, Μιχάλης Ατταλίδης, Νέαρχος Γεωργιάδης, Πρόδρομος Προδρόμου, Χρίστος Στυλιανίδης και Κωστής Αχιωτίης. Υπάρχουν στη συζήτηση αυτή διαφορα ελαττώματα, όπως είναι ο μεγάλος αριθμός ομιλητών, το μέγεθος της και η πλατυτητα του θέματος της. Όλα είναι συνέπεια του γεγονότος ότι είμαστε αρχάριοι (και) σ' αυτό τον τομέα. Μπορείτε να διορθώσετε τα πράγματα καταβάλλοντας κάποιο κόπο για να τη διαβάσετε και μεις θα αναλάβουμε να κάνουμε τα πράγματα πιο εύκολα στις επόμενες συζητήσεις. Μια τελευταία υποσημείωση: Από αυτή τη συζήτηση δεν βγήκε κανένα συλλογικό συμπέρασμα. Αυτό είναι δική σας δουλειά.

Κ.Α.: Όσο κι αν βρισκόμαστε σε μιά εθνιστική περίοδο, εγώ προσωπικά πιστεύω ότι πρέπει να βγούμε απ' αυτή, διότι είναι η μοναδική δυνατότητα προόδου και με όσα είπα στην αρχή απλά ήθελα να πω ότι τούτες οι ιδέες απλά, σε τούτη την περίοδο που περνούμε υποχρεωτικά θα μειωθούν σημαντικά. Δηλαδή ελπίζω ότι δεν θ' αργήσουν να ξαναμπούν ο' να άλλο πλαίσιο γιατί πραγματικά όπως είπατε αρκετοί από σας, είναι γεγονός ότι στη Κύπρο τις εξελίξεις καθορίζει εν πολλοίς το περιβάλλον, το διεθνές περιβάλλον. Ελπίζω ότι θα ξαναδημιουργηθούν τέτοιες συνθήκες όσο το δυνατό πιο σύντομα, όσο πιο αργά δημιουργηθούν τόσο το χειρότερο για τον κόσμο. Τώρα ήθελα να πω ότι η λύση όπως εκφράστηκε προηγούμενα, η δυνατότητα λύσης όπως την περιέγραψε ο Νέαρχος, νομίζω είναι αδύνατη, όσο όμως είναι αδύνατη και η άλλη, δηλαδή και η καθαρά εθνικιστική πορεία είναι αδύνατη όσο και η εθνοτική με τους όρους που γίνεται τώρα. Αλλά και γενικότερα. Με τούτη την έννοια νομίζω ότι τούτο το άγχος θα γίνει μακρόχρονο και θα είναι ένα κοινωνικό δεδομένο.

Ν.Γ.: Δηλαδή αντί για μακροχρόνιο αγώνα θα έχουμε μακροχρόνιο άγχος.

Κ.Α.: Μάλιστα. Λοιπόν. Το ζήτημα των ενοχών, μια και το ονομάσαμε έτσι, θέλω να διευκρινίσω ότι μέσα στους φερόμενους ως πιο αγωνιστικούς κύκλους, κυρίως πάνω στη βάση του εθνικισμού εκφράζεται τούτο το πράγμα. Και είναι γεγονός ότι θεωρούμε μια σειρά ΕΟΚΑ Β' τμηδες επάνω τους να είναι σήμερα οι πιο φανατικοί της αντίστασης και του αντικατοχικού αγώνα.

... Ισα-ισα εγώ πιστεύω αυτοί οι άνθρωποι που είχαν κάποια σχέση με τη χούντα ουσιαστικά τώρα βρίσκονται μέσα στο πιο ενδοτικό κόμμα, τον «Συναγερμό».

Κ.Α.: Επεράσαν μια περίοδο κατά την οποία αποτραβήχτηκαν, είναι γεγονός, τώρα μπαίνουν σε μια περίοδο στην οποία εμφανίζονται ραγδαία, και στα προσηγή χρόνια θα τους δωμέν όλους με τα λάβαρα εμπρός. Και βρίσκω το και τούτον αναπόφευχτο, ήθελα όμως να πω ότι και μέσα που τούτη τη πορεία της τόνωσης του εθνικισμού, κρύβεται και τούτο το γεγονός, ότι δηλαδή, είναι ένας τρόπος να περάσεις τα εσωτερικά αδιέξοδα, το πραξικόπημα που τιμωρήθηκε με ένα-δυ ανθρώπων στη φυλακή αν δεν απατώμαι, ε, τούτα τα πράγματα μας βαραίνουν όλους. Υποθέτω ότι ο άκρατος αντικατοχισμός είναι οπωσδήποτε και μια διεξόδος τούτης της μερίδας των ανθρώπων.

Χ.Σ.: — Τι εννοείς άκρατος αντικατοχισμός;

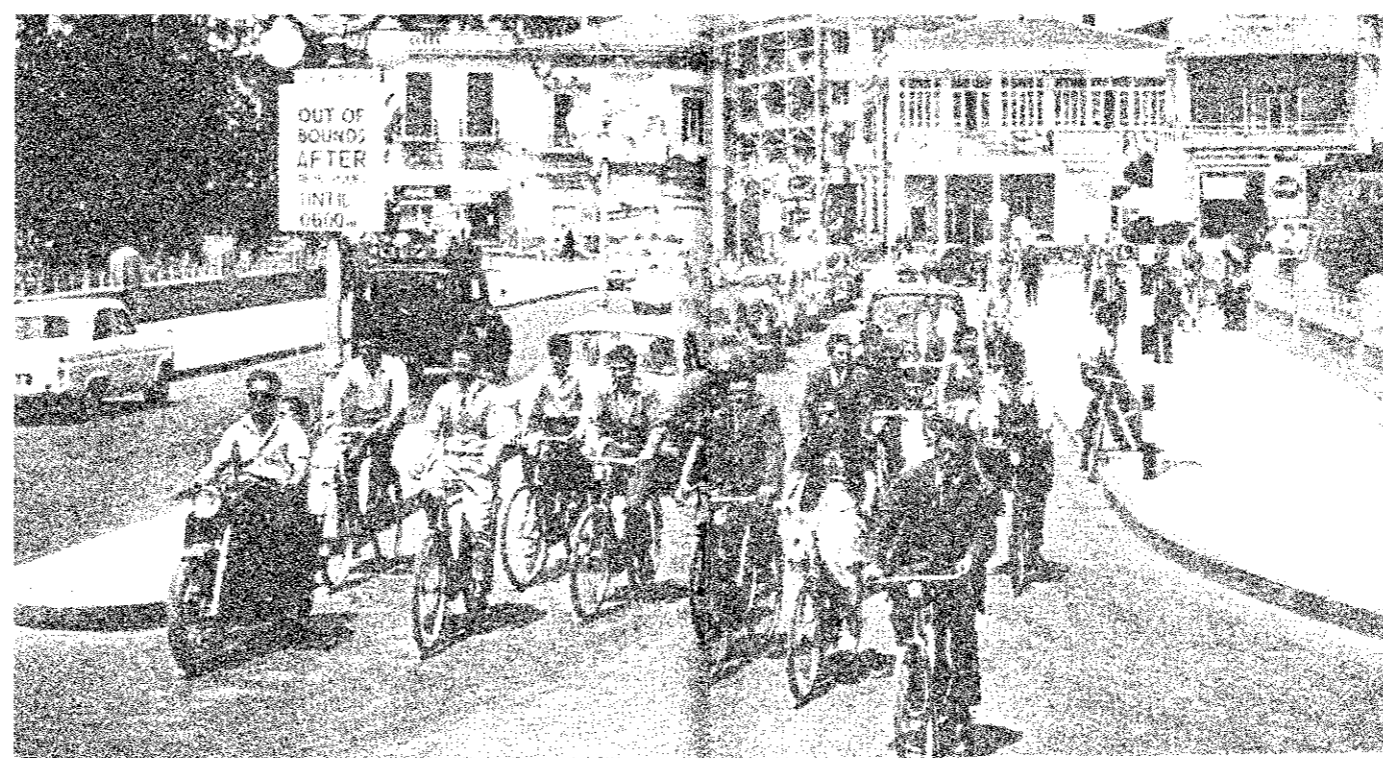
— Το να είσαι ενάντια στη κατοχή, δε νομίζω να έχει πολλές βαθμίδες. 'Η είσαι υπέρ ή ενάντια. Εσύ ασφαλώς εννοείς την προπαγάνδα που ...

Κ.Α.: Υπάρχει ένα αγγλικό ρητό που λέει ότι το τελευταίο καταφύγιο του κάθε παραμπόντη είναι ο εθνικισμός.

Σ.Π.: Αντιστάθηκε τώρα. Το τελευταίο καταφύγιο του κάθε απατεώνα είναι ο διεθνισμός. Διότι με το «διεθνισμό» δέχονται συμβιβασμό με το Τούρκο κατακτητή.

Κ.Α.: Εν' κουβέντες τούτα.

Λοιπόν, τούτο το πράγμα συμβαίνει εντονότερα στην Κύπρο και νομίζω ότι οποιοσδήποτε αγώνας θα έπρεπε να ξεκινά που ένα είδος εσωτερικής καθάρσης αν θέλετε, δηλ. με κανένα τρόπο δε μπορείς να βρεθείς εις το ίδιο ταμπούρι μ' έναν εγκληματία της ΕΟΚΑ Β'. Λοιπόν εάν το αντικατοχικό κίνημα μπορέσει να επιτύχει τούτη τη καθάρση, ουσιαστικά τον υγιή αυτοκαθορισμό του θα μπορέσει να μπει με πασιπάνω, αν θέλει, ηθική καθαρότητα και ουσιαστική δυνατότητα. Δυστυχώς όμως με τη προδιαγραφόμενη πορεία της απορρόφησης των δυο κοινοτήτων από την Αθήνα και την Άγκυρα αντιστοίχως, που είναι ακριβώς αποτέλεσμα και συνειδητός στόχος του πραξικοπήματος, παρ' όλο που φαίνεται, σε μια διεξόδος επιβίωσης, (άλλωστε καλύτερη κι' ένα κλίμα που φυσικά έχει μια βάση, αλλά που λέει «πάψετε να σκέφτεστε, εν να μας φαν οι Τούρκοι» και πίσω που τούτο το σλόγκαν, που φυσικά έχει έναν αντίκρουσμα και λειτουργεί μέσα στον κόσμο γιατί όντως είναι ένας κίνδυνος οι Τούρκοι), κρύβεται τούτο το πράμα, δηλαδή η αδυναμία της Ελληνοκυπριακής κοινότητας, των προοδευτικών αν θέλετε δυνάμεων μέσα στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα να χωρίσουν τις ευθύνες τους που το πραξικόπημα που τη και να μπορέσουν να διαμορφώσουν μια πορεία που να είναι απαλλαγμένη πραγματικά που τις συνέπειες του πραξικοπήματος τις υλικές, όσο είναι δυνατό και να τις αντιμάχεται στο

σύνολο τους, της κατοχής ασφαλώς συμπεριλαμβανομένης.

Ν.Γ.: Εγώ θέλω να τιξω κάτι που είπε ο φίλος ο Χρήστος, τα περί κρατιομού κι' όλα αυτά,

Νομίζω ότι εμείς οι Κύπριοι, πάσχομε από μια πολιτική αχρωματοψία, όσον αφορά τις έννοιες του κράτους του έθνους ή της πολιτείας. Διότι είναι διαφορετικές έννοιες. Απ' τη στιγμή που συμφωνά κανείς πως οι ΤΚ είναι κύπριοι, κάτοικοι αυτού του τόπου γεννημένοι εδώ και με δικαιώματα, εδεχθήκαμε κιόλας ότι μπορούμε να συνυπάρξουμε. Ποια θα ήταν η μορφή της συνύπαρξης αποφασίστηκε ιστορικά. Δηλαδή η μορφή της συνύπαρξης θα μπορούσε να ήταν σε περίπτωση Ένωσης με την Ελλάδα, οι ΤΚ θα ήταν πολίτες σε μια μειονότητα, ίσως. Στην περίπτωση που επελέγει τελικά από την ηγεσία μας, πολιτική και στρατιωτική η ανεξαρτησία, μ' αυτή τη μορφή η συνύπαρξη πήρε το χαρακτήρα δυο κοινοτήτων που διεκδικούν είτε με τα όπλα, είτε νομικά την ίδια συμμετοχή στα δικαιώματα.

Για να συνεχίσω συνοπτικά, θα έλεγα το εξής: Πρέπει να γίνει κάποιος διαχωρισμός μεταξύ Τουρκοκυπρίων και Τούρκων. Άλλο το ένα, άλλο το άλλο.

Χ.Σ.: Με την κόθοδο των εποίκων αυτό το πράγμα είναι πολύ μπλεγμένο δυστυχώς και δεν ξέρει κανένας που θα μας βγάλε.

Ν.Γ.: Μα γι' αυτό μιλώ για αχρωματοψία αλλά και ισοπέδωση. Τώρα ας έρθουμε στις σχέσεις Κυπρίου και Έλληνα. Δηλαδή κατά τη γνώμη μου Κύπριος είναι η ιδιότητα του πολίτη ενώ Έλληνας ή Τούρκος Κύπριος είναι το δικαίωμα της εθνικότητας. Είναι η ιδιότητα που ανήκει ο καθένας. 'Η απλούστερα, αν πάρουμε τη ταυτότητα μας, το ότι είμαστε Κύπριοι αποτελεί την ιθαγένεια, την ένταξη μας στη Κυπριακή πολιτεία. Το ότι είμαστε Έλληνες Κύπριοι αποτελεί την εθνικότητα μας. Κατά συνέπεια δεν υπάρχει περίπτωση ισοπέδωσης. Με το να ζητούμε μια Κύπρο ανεξάρτητη, όσοι τη ζητούμε, δε σημαίνει πως θέλουμε την απώλεια της Ελληνικής εθνικής συνείδησης. Αλλά τώρα ζούμε στα τέλη του 20ου αιώνα, πολλές χώρες, πολυεθνικές, ομόσπονδες κ.α. έχουν ξεπεράσει το πρόβλημα ενώ οι εθνικότητες εσυγκρούονταν μεταξύ τους για αιώνες, τώρα συνυπάρχουν σαν εθνότητες στη πολυεθνική πολιτεία. Είτε στη Σοβ. Ένωση είναι αυτό, είτε αλλού. Αλλά κι' οι χώρες που είχαν εχθρότητες εθνικές τώρα υπάρχουν δίπλα-δίπλα. Όπως η Πολωνία με τη Ρωσία π.χ. Και οι σημαντικότερες πολεμικές συγκρούσεις στον 20ο αιώνα (δεύτερο μισό) το Βιετνάμ, οι αποικιακοί πόλεμοι, η Λατινική Αμερική είναι κατά πρώτο λόγο απελευθερωτικές σε σχέση με μια ταζική καταπίεση. Συνεπώς λέω ότι δεν είναι καθόλου μοντέρνο, ούτε και σύγχρονο να τονίζουμε τις εθνικές διαφορές. Τι θα εμπόδιζε τις δυο κοινότητες να ζήσουν δίπλα-δίπλα. Τώρα άλλη μια ισοπέδωση. Είναι πάλι λάθος να συγχίζουμε τη πολιτεία τη Κυπριακή με την εξουσία, με το κράτος, διότι...

Χ.Σ.: Ένας φίλος στην Αθήνα ε χαρακτήρισε κάποτε αυτό το όνειρο των Κυπρίων για μια Ελβετία στην Ν.Α. Μεσόγειο σαν ένα όνειρο που δεν μπορεί να γίνει πραγματικότητα γιατί είναι όνειρο.

Μ.Α.: Γιατί;

Ν.Γ.: Μπορεί κάποιος να προτιμήσει τα όνειρα από τους εφιάλτες.

Σ.Π.: Ακριβώς αυτή είναι η διαφορά μας, και στο θέμα της Τουρκίας και των σχέσεων με τη Τουρκία που έβιζε προηγούμενα ο Πρόδρομος. Ναι, υπάρχει ένας Τουρκοκύριος επεκτατισμός, του οποίου η κοινωνική του φύση είναι τέτοια που για να προωθηθεί πρέπει να σφάζει. Δηλαδή δεν ζουν στην Ελβετία και όποιος διαβάσει το βιβλίο του Ζιγκλερ «Μια κοινωνία υπεράνω υποψίας» δείχνει πως συσσωρεύει, μέσα από το παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας, η Ελβετία ορισμένες καταθέσεις και πως βιώνουν μίαν οντότητα πολιτειακή χωρίς τις αντιθέσεις που ενυπάρχουν χώρες που είναι καθυστερημένες κοινωνικά. Θέλω να πω αν η Τουρκία αυτή τη στιγμή είχε τη κοινωνικοοικονομική κατάσταση που έχει π.χ. η Αμερική θα μπορούσε να μας εκτούρκιζε στέλλοντας πέντε εκατομμύρια τουρίστες με μπίστο τα λεφτά στη τσέπη ή τελοσπάντων θάμασε ένα προτεκτοράτο της. Η φύση και η υφή της Τουρκικής κοινωνίας είναι τέτοια που για να επεκταθεί πρέπει να σφάζει. Σ' αυτή τη περίπτωση θέλω να επεκταθεί. Και στην περίπτωση ακριβώς που λέει ο Κωστής εδώ ότι θα βγουν οι συντηρητικοί θέλω να απαντήσω ότι το νιώθει ο λαός, δεν έχει πατήσει κανένας ύποπτος τα κουμπιά και η αιμόσύμφαιρα συνομιλίας πρέπει να σταματήσει, νιώθει ο κόσμος ότι κάτι δεν πάει καλά και υπάρχει περίπτωση να βγουν και οι παλιοί εοκαβητατζήδες και αν θα βγουν θα απαντήσω εγώ «μπράβο τους».

Στο επίπεδο που δεν μπαίνει κάποιος φορέας να δει αυτά τα φαινόμενα είναι σίγουρο ότι θα κατακαλυφθούν από αντιδραστικές τοποθετήσεις, όπως εάν πράγματι υπάρχει Τουρκοκύριος επεκτατισμός στο Αιγαίο και το Κ.Κ. Εσωτ. λέει είναι τρέλλες αυτά, το Κ.Κ.Ε. λέει είναι βλακείες αυτά θα 'ρθει κάποιος συνταγματάρχης και θα καλύψει ακριβώς το χώρο που είναι κενός, πως θα αντιμετωπισθεί δηλ. το θέμα του Αιγαίου. Στο επίπεδο ακριβώς που μπαίνει το θέμα, του, αν και κατά πόσο υπάρχει τουρκοκύριος επεκτατισμός μπαίνει και το θέμα των σχέσεων μας με τους Τουρκοκυπρίους και αν και κατά πόσο αποτελούν ένα σημαντικό παράγοντα για οποιαδήποτε συνάφεια ή κοινή πάλη μαζί τους. Δεν αποτελεί για μένα μηδενισμένο παράγοντα στο επίπεδο που θα μπορούσαμε να συμφωνήσουμε και στα όρια ακριβώς των απαιτήσεων μας. Τι ζήτάνε; Μίαν ομοσπονδία; Εγώ την αρνούμαι.

Εγώ αρνούμαι την Ομοσπονδία, άρα δεν μπορώ να παλαίψω μαζί τους για μια Ομοσπονδία. Πρέπει να βρούμε και πού και σε ποιο σημείο φτάνουν οι απαιτήσεις μας. Αλλά είπαμε και

αν το βρούμε αυτό το σημείο με τους Τουρκοκυπρίους πιστεύω πως είναι πολύ ελάχιστος ο ρόλος που μπορούν να παίξουν. 'Ηδη η Τουρκία έχει καλύψει τα πράγματα και αυτήν θα αντιμετωπίσουμε. Και πιστεύω ότι δεν πρόκειται ποτέ έστω και αυτός ο μικρός παράγοντας των Τουρκοκυπρίων που θα συμφωνάμε όπως είπαμε, (δηλαδή για μένα που πιστεύω ότι θα αγωνιστώ με Τουρκοκυπρίους που δέχονται μόνο το αίτημα της αυτοδιόρθωσης της Κύπρου ως συνόλου και λάβε Κύπριος και ένας ψήφος) ότι θα δημιουργηθεί χωρίς κριτική και χωρίς να χτυπάμε την κατοχική συνείδηση τους.

Μόνο κτυπώντας τους καθημερινώς, ότι με την λογική τους εδραιώνουν ένα φασιστικό κράτος, αποτελούν κατοχικό καθεστώς, μόνο τότε μπορούν να υπάρξουν μερικές διαφοροποιήσεις όπως π.χ. όλη η Τουρκική Αριστερά εδέχετο την καταπίεση των Κούρδων και μόνο διότι οι Κούρδοι πολεμούν μερικοί από τους Τούρκους ή μερικές πλευρές της Τουρκικής Αριστεράς έχει δεχθεί το θέμα των δικαιωμάτων της κουρδικής μειονότητας. Το λοιπόν, και επειδή πιστεύω ότι κάποια στιγμή ότι η εξέλιξη είναι ως εξής: ότι ή θα μας πετάξουν στη θάλασσα ή θα τους πετάξουμε. Και όταν θα τους πετάξουμε στην θάλασσα, άμα βρεθούμε στη θάλασσα θα πεθάνουμε αλλά α θα πεθάνουμε τουλάχιστον χωρίς καρκίνους. Λοιπόν, αν τους πετάξουμε, ναί πρέπει να τους το τονίσουμε από τώρα ότι μπορούμε να τους ξεπετάξουμε και από την Κύπρο, ως κατοχικό καθεστώς. Να μην ξεχνάτε ότι μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο 8 1/2 εκατομμύρια Γερμανοί, όχι 100 χιλιάδες Τουρκοκύπριοι, έφυγαν από την Τσεχοσλοβακία, την Ουγγαρία, την Πολωνία. Εμετακινήθηκαν 8 1/2 εκατομμύρια Γερμανοί μόνο με την δικαιοσύνη, και ήταν σωστή δικαιοσύνη, ότι ήταν συνεργοί στο Χιτλερικό καθεστώς καταπίεσης της Πολωνίας, της Τσεχοσλοβακίας και της Ουγγαρίας. Το λοιπόν, στο επίπεδο δηλαδή, που θα τους λέμε αυτό, όσοι διαφοροποιηθούν μπορούν να παραμείνουν, όσοι δεν διαφοροποιηθούν θα φύγουν από την Κύπρο, θα τους πούμε εάν νικήσουμε.

Κάποιος: Μία πρόταση επί της διαδικασίας. Επειδή ο χρόνος που μένει...

Μ.Α.: Αναφέρθηκε επανυλημμένα στη συζήτηση η λέξη κρατισμός που εγώ δεν κατάλαβα ακριβώς που αναφέρεται. Κρατισμός συνήθως αναφέρεται σε ένα κράτος το οποίο επικρατεί τις δραστηριότητες του μέσα στην κοινωνία σε εξαιρετικά μεγάλο βαθμό. Νομίζω ότι δεν είναι αυτό που συμβαίνει, νομίζω ότι η έννοια, η λέξη κρατισμός εχρησιμοποιήθηκε επανυλημμένα με την έννοια ότι υποστηρίζεται το Κυπριακό κράτος και σε κάποιο βαθμό και η ιδεολογία μιας λύσης του προβλήματος με την Ανεξαρτησία ή βάση του κράτους, ή και πάρα κάτω νομίζω ότι εσυνδέθηκε με την έννοια της ομοιογενοποίησης της κοιλτούρας των Τούρκων. Τούτη η τοποθέτηση πιστεύω ότι επηρεχεί μίαν υπερβολική ανησυχία, με την εξής έννοια: Ότι το ανεξάρτητο κράτος, όπως είπε και ο Νέαρχος προηγούμενως, σε καμιά περίπτωση δεν προϋποθέτει ομοιογενοποίηση, η οποία μάλιστα θα ήταν αδύνατη. Πιστεύω ότι οποιαδήποτε τάση προς την ομοιογενοποίηση θα ήγειρε τέτοιο άγχος πολιτισμικό και εις τους Έλληνες της Κύπρου και εις τους Τούρκους της Κύπρου που θα ήταν η πιο σαφής συνταγή για σύγκρουση και εξέγερση. Αυτή η πορεία της ομοιογενοποίησης δεν είναι καθόλου εφικτή πιστεύω.

— Εγώ τα είπα τούτα τα πράγματα.

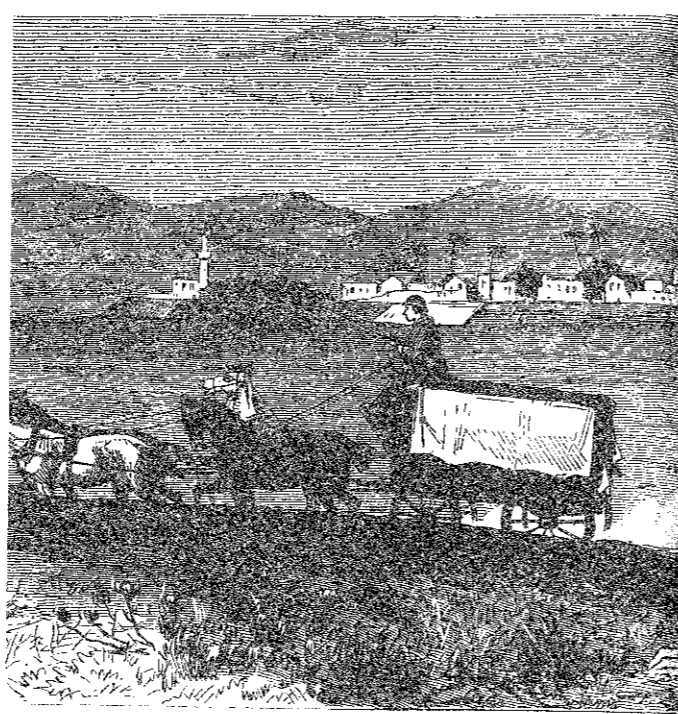
Μ.Α.: Ανάφερε και ο Χρήστος για την ομοιογενοποίηση. Εγώ τουλάχιστον προσωπικά το τι βλέπω σαν κοινούς συντελεστές για ένα κράτος Ανεξάρτητο όπου συμμετέχουν και οι Ελληνοκύπριοι και οι Τουρκοκύπριοι είναι κοινά συμφέροντα. Για μένα δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι υπάρχει ένας αριθμός κοινών συμφερόντων, μερικά από τα οποία μπορώ να αναφέρω. Υπάρχουν κοινά οικονομικά συμφέροντα για την ίδρυση ενός Κυπριακού κράτους, υπάρχει το συμφέρον της ασφάλειας, ζούμε σε μια περιοχή του κόσμου η οποία είναι τρομερά επικίνδυνη και δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι η εκκρεμότητα του Κυπριακού προβλήματος μας ανοίγει σε πολύ μεγαλύτερους κινδύνους. Έχουμε κοινά συμφέροντα άμυνας με τους Τουρκοκυπρίους έναντι της περιοχής στην οποία ζούμε η οποία είναι ίσως η πιο επικίνδυνη του κόσμου. Έχουμε το συμφέρον, και οι Έλληνες και οι Τούρκοι, να ζούμε σε ολόκληρο το νησί, δηλαδή το πρόσφατο παρελθόν ήταν τέτοιο που υπάρχει το συναισθηματικό συμφέρον ας πούμε και των δυο κοινοτήτων να ζουν σε

ολόκληρη την Κύπρο. Και έχουμε το κοινό συμφέρον, με τους Τουρκοκύπριους, ίσως την πλειοψηφία των Τουρκοκύπριων, να φύγουν τα κατοχικά στρατεύματα, και να φύγουν οι εποίκοι.

Πιστεύω ότι σε αρκετό βαθμό πολλοί Τουρκοκύπριοι δεν θέλουν την παραμονή στην Κύπρο των εποίκων και των κατοχικών στρατευμάτων. Βάσει αυτών των κοινών συμφερόντων πιστεύω είναι που μπορεί να εγκαθιδρυθεί το Κυπριακό κράτος όπου συμμετέχουν και οι δύο κοινότητες και όχι μιας πολιτιστικής ομοιογενοποίησης. Θα ήθελα όμως να πω το εξής, ότι πιστεύω ότι το κράτος αυτό για να λειτουργήσει, και εδώ είναι κάποια διαφορά από την ξερή αντιπαράθεση κράτους - εθνους, πρέπει να αποσπεί κάποια συναισθηματική δέσμευση από τους πολίτες του, και ίσως αυτό είναι ένα κεφάλαιο το οποίο στο παρελθόν, λόγω ακριβώς του εθνικισμού, όχι της εθνότητας που είχαν η κάθε πλευρά, είναι ένα κεφάλαιο, όπου δεν εσυγκροτήθηκε το κράτος με τρόπο που να αποσπεί την συναισθηματική δέσμευση από τους πολίτες του. Δύο λόγια για τον παράγοντα Τουρκία που αναφέρθηκε. Σίγουρα κανένας δεν υποτιμά την δυναμικότητα της Τουρκίας, την σημασία της στην περιοχή, την στρατηγική, την μελλοντική ανάπτυξη της και επίσης τις επεκτατικές τάσεις που επικρατούν μεταξύ ορισμένων παραγόντων του Τουρκικού κράτους και της Τουρκικής κοινωνίας. Πιστεύω όμως, και τώρα είναι μια ακόμη αναθεωρητική τοποθέτηση έναντι της ιστορίας, πιστεύω όμως ότι πάντοτε υπήρχεν η επιλογή του πώς με τις δικές μας ενέργειες θα επηρεάζαμε τους Τουρκοκύπριους προς το να ταυτιστούν με το Κυπριακό κράτος ή να ταυτιστούν με την Τουρκία. Πιστεύω ότι στον βαθμό που με ενέργειες μας ενθαρρύνσαμε τους Τουρκοκύπριους να ταυτιστούν με την Τουρκία και όχι με το Κυπριακό κράτος, ενεργούσαμε εναντίον των δικών μας συμφερόντων. Και ακόμη και εις το παρόν στάδιο, όπου τούτο ισχύει πολύ λιγότερο παρά στο παρελθόν, γιατί οι Τουρκοκύπριοι ευτίστηκαν σε τεράστιο βαθμό και αναγκαστικά με το Τουρκικό κράτος, ακόμα και στο παρόν στάδιο, πιστεύω ότι έχει κατευθύνσεις ενέργειας και δράσης που μπορεί να ενθαρρύνουν την ταύτιση των Τουρκοκύπριων με το Κυπριακό κράτος και όχι με την Τουρκία. Ένα τελευταίο σημείο μόνο. Πιστεύω ότι το παράδειγμα της Ελβετίας δεν είναι άσχετο καθόλου με την Κύπρο. Πραγματικά υπάρχουν πολλοί κοινολογικοί παράγοντες, δύο έθνη που ιστορικά, είχαν επανειλημμένες συγκρούσεις, η Γαλλία και η Γερμανία, αντιπροσωπεύονται πολιτιστικά στην Ελβετία και πιστεύω πραγματικά πως το παράδειγμα της Ελβετίας μπορούσε να είναι ένα πρότυπο για το πώς μπορούσε να συγκροτηθεί το Κυπριακό κράτος.

Συντ: Ποιός θέλει άλλος;

Π.Π.: Εγώ ήθελα να αναπτύξω βασικά δύο θέματα. Το πρώτο είναι το ότι εδώ μιλάμε λες και οι Τουρκοκύπριοι υπάρχουν. Για μένα η πιο ρεαλιστική αντιμετώπιση αυτή την στιγμή είναι το ότι οι Τουρκοκύπριοι **δεν υπάρχουν**. Δεν λέω ότι δεν υπάρχουν γιατί τους πάτησε το τραίνο, δεν υπάρχουν γιατί υπάρχουν, ο στρατός κατοχής. Δεν υπάρχουν σαν αυτόβουλη οντότητα, σαν παράγοντας. Είναι πολύ απλό το θέμα. Δηλαδή υπάρχει συνεχώς μια πατεριναλιστική τάση από την πλευρά μας. Τη στιγμή που οι Τουρκοκύπριοι έχουν περιοριστεί σε κάτι το εντελώς ασήμαντο, σκεφτείτε 100 χιλιάδες Τουρκοκύπριους απέναντι σε μια Τουρκία των πόσων εκατομμυρίων. Όταν εμείς, ας πούμε, έχουμε παράπονο ότι στο παρελθόν μέσα από τις εθνικές περιπέτειες δεν μπορούσαμε να επηρεάσουμε τα πράγματα ανάμεσα στο 67 και το 74, σκεφτείτε τι δυνατότητες έχουν σήμερα οι Τουρκοκύπριοι. Αλλά δεν είναι μόνο υλικό το θέμα. Τίθεται και θέμα θελήσεων, πολιτικών θελήσεων. Δηλαδή αν μπορεί να πει κάποιος ότι κάποιες μερίδες των Τουρκοκύπριων, ξέρω γω αν θέλετε να το ποσοστοποιήσω, 20 χιλιάδες, το ένα πέμπτο, γιατί είναι οπωσδήποτε μειονότητα, 20 χιλ. θα ήθελαν ίσως να φηλαφήσουν μαζί μας μια λύση σε ενιαίο κράτος κ.λ.π. Τούτο το πράγμα δεν βλέπω ποιά πολιτική να μπορεί να έχει, ποια πρακτική αξία για να προχωρήσουμε. Και επιπλέον με ενοχλεί λίγο το να συζητούμε για το ποιές δυνατότητες θα δίναμε εμείς στους Τουρκοκύπριους στο να ζήσουν μαζί μας, στο να ενσωματωθούν στο κράτος εάν τους ανοίγαμε πόρτες ή τους κλείναμε. Βέβαια θα δεχόμουν τούτην την θέση, εγώ προσωπικά και σαν δικές μου απόψεις αλλά δεν μπορώ να καταλάβω πώς την χρησιμοποιούν κάποιοι άλλοι των οποίων οι απόψεις διαφέρουν πάνω σε τούτα τα θέματα δηλαδή γιατί έχουμε

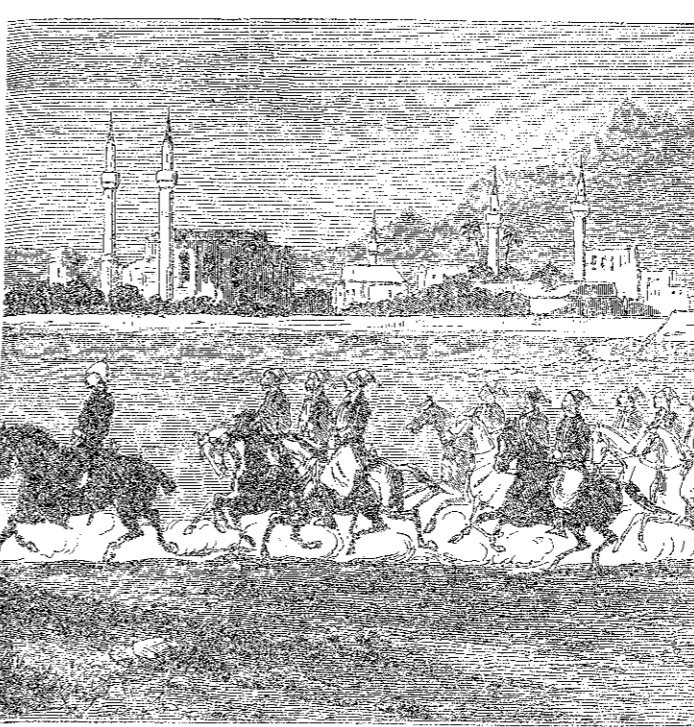

εμείς μιαν αρμοδιότητα να δείξουμε στους Τουρκοκύπριους ένα δρόμο ο οποίος υποτίθεται είναι φυσικός, ας πούμε, είναι το συμφέρον τους, το κοινό μας συμφέρον. Εμείς μόνο καταλαβαίνουμε τα κοινά συμφέροντα; Και που μπορεί να οδηγήσει τούτο το πράμα. Τούτα ήταν παρενθετικά, θα ήθελα να ξαναγυρίσω στο θέμα της πολιτικής δυναμικής η οποία για μένα είναι εξαιρετικά σημαντική.

Σε ορισμένα θέματα, είναι το κλειδί της υπόθεσης περισσότερο ότι σε άλλες διαφορές (όπως οι ταξικές). Και συνεχίζοντας την προηγούμενη μου τοποθέτηση θέλω να πω ότι ο λόγος γι αυτό τον οποίο ετόνισα ότι οι εξελίξεις, οι αλλαγές, η οικονομική ανάπτυξη στην Κύπρο, είναι εξωγενείς, είναι για να διαβλέψουμε ποιές κοινωνικές δυνάμεις έχουν κάποια σημασία σε τούτη τη διαδικασία την οποίαν ζούμε.

Και διαφωνώ ριζικά με κείνο που είπε ο Νέαρχος ότι μπορούμε να αποφασίσουμε ότι στο τέλος του αιώνα τούτου είναι αναχρονιστικός ο εθνισμός. Στο βαθμό που οι κοινωνικές συνθήκες οι οποίες γεννούν τούτα τα πράγματα, ουσιαστικά δεν έχουν προχωρήσει, δεν μπορώ να καταλάβω γιατί, οι «συνέπειες» τους παρέρχονται. Για το τέλος του 20ου αιώνα και για το πέρασμα στον επόμενο, ή για τις μεταβιομηχανικές κοινωνίες μιλούν κάποιοι άλλοι, αλλού. Εμείς εδώ κάτω από άλλες συνθήκες.

Τώρα όσον αφορά τις κοινωνικές δυνάμεις, και το ότι εκείνη τη διαδικασία, η οποία χρειάζεται σε τούτη τη φάση που περνά η Κυπριακή κοινωνία, ήθελα να επιστήσω την προσοχή ακριβώς των ρόλων των πολιτισμικών δεδομένων. Διότι είναι τέτοια η παρουσία των ανθρώπων σε μια κοινωνία όπως την Κυπριακή που τελικά βασικός παράγοντας ακόμα και στην οικονομική διαδικασία είναι η εκπαίδευση, η κουλτούρα. Δηλαδή εμείς δεν κτίζουμε εργοστάσια, εμείς δεν είχαμε τους περίφημους μηχανικούς - εφευρέτες οι οποίοι έδωσαν μια «άνοδο» στις καπιταλιστικές κοινωνίες, εκείνο που κάνουμε είναι να ακολουθούμε. Και γίνεται μια διαδικασία προσαρμογής. Ε, από τη στιγμή που κάτω από κάποιες ωθήσεις μπήκαμε σε μια τέτοια φάση, όπου όπως λένε είμαστε «περιφερειακή κοινωνία του καπιταλιστικού κέντρου», τούτο σημαίνει ότι το βασικό κλειδί είναι να έχουμε μια ενιαία πολιτεία, ένα πολιτικό ορισμό αν θέλετε, ο οποίος θα συμβαδίζει με κάποιους μηχανισμούς πολιτισμικούς οι οποίοι θα μπορούν να παράγουν την κατάλληλη εργατική δύναμη, την νοοτροπία, να παράγουν τη διάριση των ρόλων μέσα από μια προσαρμοσμένη κουλτούρα. Για να γίνει τούτο το πράγμα, το οποίο είναι εξαιρετικά σημαντικό στο να ενσωματωθεί η Κυπριακή κοινωνία σε τούτο το ρόλο ο οποίος της πέφτει, ακριβώς σημαίνοντα ρόλο έχει το κράτος. Και δεν μιλάω βέβαια για το συγκεκριμένο κράτος της Κύπρου, ούτε για τις συμφωνίες της Ζυρίχης, μιλάω κάπως πιο θεωρητικά. Είναι το κράτος τελικά που παράγει τούτη την ενοποιητική διαδικασία και ο κόμπος μας εδώ είναι ότι υπήρξε κάποια μειονότητα, η

οποία σε τούτη τη διαδικασία η οποία ακολουθήθηκε και αλλού, εμπόρεσε να προβάλει τις αντιστάσεις τις οποίες ξέρουμε, με κάποιες ξένες πλάτες. Διότι φυσικά ό,τι έχουμε πάθει από τους Τ/Κ ξέρουμε ότι το έχουμε πάθει από τους Τούρκους. Και γω δε συγχίζω Τουρκοκύπριους με Τούρκους είναι γνωστό ότι ιστορικές καταβολές των Τουρκοκύπριων είναι συγκεκριμένες, το πότε ήρθαν εδώ, το ποιοί είναι, το από πού ήρθαν, ο πρώτος εποίκισμός ήταν από κάποιες περιοχές της Ανατολίας, που λέγεται ότι ήταν Ελληνικής καταγωγής... εκεί μέσα, δεν παίζουν ρόλο τούτα τα πράγματα. Κείνο που τελικά παίζει ρόλο είναι ότι έχουμε μια αντιπαράθεση στην Κύπρο η οποία διασχίζει ολόκληρη τούτη τη διαδικασία και η οποία βλέπω εγώ ότι είναι ένας θθαγενής εθνισμός, ένας Ελληνικός εθνισμός ενάντια σε κάποιο εθνισμό ξένο. Δεν εννοώ μόνο τον Τουρκικό διότι ο Τουρκικός μπαίνει καθαρά από μια δεύτερη πόρτα, αναπτύχθηκε σαν αντίδραση στον ελληνικό και το ξέρουμε τούτο, το έχουν γράψει όλοι οι ιστορικοί, ο Ελληνικός εθνισμός υπήρχε στην Κύπρο από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα, περίπου στα ίδια πλαίσια, ενώ ο Τουρκικός αναπτύσσεται γύρω στο Β' Παγκόσμιο πόλεμο και παίρνει μορφή πολιτικού κινήματος και πάλιν καθορίζεται σαν αντίδραση. Λοιπόν, για τούτη τη σύγκρουση, και θα έρθω σε κάτι που έγινε τους τελευταίους μήνες στην Κύπρο σαν ενδεικτικό παράδειγμα: Το ότι μια κίνηση συμβολική επαναπροσέγγισης γίνεται κάτω από την εποπτεία κάποιου Αμερικάνικου Πανεπιστημίου, τέλος πάντων δεν με ενδιαφέρει αν είναι Αμερικάνικο ή ξέρω γω Γερμανικό, με ενδιαφέρει το ότι έρχεται εκ των άνωθεν κάποιος φορέας κάποιος αλλότριας πολιτισμικής εκδοχής, η οποία σήμερα τείνει να είναι καθολική, προσπαθεί να επιβληθεί σ' ολόκληρο τον κόσμο. Έρχεται κάποιος στην Κύπρο, παίρνει Τούρκους και Έλληνες και τους λέει να συζητήσετε μαζί για τα γνωστά θέματα (μάλιστα επρόκειτο για άνθρωπους επιστήμονες). Λοιπόν η κοινή γλώσσα που μπορούν να βρουν τούτοι οι άνθρωποι είναι μια γλώσσα που δεν ανήκει στην Κύπρο. Και 'δω είναι το πρόβλημα.

Δηλαδή εγώ βρίσκω ότι κείνο που αντιπαράκειται στην Κύπρο, κοινωνικά, είναι μια ελίτ αγγλοφώνων και μια ελίτ Ελληνοφώνων. Οι μεν έχουν οικειοποιηθεί κάποιες ιδεολογικές νομομοποιήσεις όπως η αποτελεσματικότητα, η οικονομία, η ευημερία, ο ορθολογισμός... οι άλλοι έχουν απορριφθεί σαν εκπρόσωποι του πάθους, του άλογου, του παράλογου, του «ακυστήρημένου», του προηγούμενου αιώνα, και τούτο το πράγμα, τούτη η αντιπαράθεση τελικά παραμερίζει οποιοδήποτε κοινωνικό δεδομένο, ακόμα κι' όταν μιλούμε για κοινωνικές τάξεις. Εγώ βλέπω ότι τούτη είναι η ουσιαστική αντιπαράθεση και είναι το παιγνίδι της εξουσίας εδώ, και είναι το παιγνίδι των σχέσεων μας με τους Τ/Κ. Δηλαδή σ' έναν ενιαίο κράτος που θα μπορούσε να ήταν σε μια λύση ενότητας όπως είπε κι ο Νέαρχος, να ήταν η Ένωση, και θα παρέμενε μια Τουρκική μειονότητα. Ιστορικά και εθνολογικά η λύση στέκει. Μπορούμε να φαντα-

στούμε ότι τελικά όπως εσυνέβαινε και στην Κρήτη σταδιακά οι περισσότεροι Τουρκοκύπριοι θα εμιλούσαν ελληνικά. Τούτο θα ήταν μια πρακτική λύση. Δεν είναι εγωϊσμός, διότι είναι μειονότητα. Αλλά στην περίπτωση ενός Κυπριακού κράτους εγώ βλέπω ότι η λύση είναι να μιλούμε Αγγλικά. Επεμβαίνει μια τρίτη πολιτισμική εκδοχή, ιστορικά άνομη, που τα φέρνει όλα καπάκι. Και τούτο το πράγμα, νομίζω από μόνο του αξίζει να θέσει όλο τον προβληματισμό της υπόθεσης, την προβληματικότητα της υπόθεσης του να μιλάμε για επαναπροσέγγιση με τους Τουρκοκύπριους ωσάν, κάποτε να υπήρχε ήδη προσέγγιση σε μια κοινωνία τέτοιο τύπου.

Κ.Α.: Τούτο το πράγμα όμως είναι αποτέλεσμα ακριβώς του γεγονότος ότι εν' εμπόρεσε ποτέ ένα κυπριακό λαϊκό κίνημα να καθορίσει τα πράγματα. Και είναι γεγονός ότι οι παραπάνω εξελίξεις είναι ξενόφερτες, ξενογενείς, και που τουν' την πλευρά όσο δεν υπήρχαν οι Τουρκοκύπριοι με τον τρόπο που τον καθόρισες εσύ τόσο δεν υπήρχουμε και μεις σαν Ελληνοκύπριοι.

Δηλαδή είμαστε μια αμελητέα ποσότητα εν τέλει σ' ότι αφορά την εξέλιξη των πραγμάτων, τούτον όμως...

— Παίρνουμε πολιτικές αποφάσεις.

Κ.Α.: Και κείνοι παίρνουν.

— Ποιός τις παίρνει.

Κ.Α.: Συμφωνώ. Μα εν' δαμή το πρόβλημα. Δηλαδή για τους Τ/Κ είναι εξαιρετικά οφθαλμοφανές, γιατί υπάρχουν 50 χιλιάδες τουρκικός στρατός που πάνω τους. Σ' ότι μας αφορά εμάς, σαν Ελληνοκύπριους, το γεγονός ότι ακριβώς υπάρχουν οι 50 χιλιάδες στρατός Τούρκοι στη βόρεια Κύπρο, μας στέλλει στην Αθήνα. Δηλαδή, είναι γεγονός ότι η Ελληνοκυπριακή πλευρά έχει κάποιες μεγαλύτερες δυνατότητες επιρροιακού των πραγμάτων από τις Τουρκοκυπριακές, αλλά είναι πολύ περιορισμένες. Σ' ένα βαθμό είναι περιορισμένες και οι ίδιες οι αθηναϊκές αποφάσεις. Λοιπόν. Μπροστά σε τούτα και δεδομένης επίσης της πολιτισμικής κατάστασης όπως την εκαθόρισες, η οποία επίσης όπως είπαμε είναι αποτέλεσμα τούτων όλων των πραγμάτων, με κανένα τρόπο δηλαδή κανένα λαϊκό κίνημα δεν επέβαλε τους δικούς του όρους, με τρόπο ώστε να μπορούσε να δώσει εναλλακτική απάντηση και σε τούτο το ζήτημα, φαίνεται ότι μόνο μέσα που μια πολλά γενικευμένη επαναστατική διαδικασία και πολλά βαθεία μπορούν να αναπτυχθούν νέα δεδομένα. Αν δεν γίνει τούτο το πράμα, κι όπως είπα και πριν μέσα στα χρόνια που περνούν δε βλέπω αυτή την πιθανότητα, παρ' όλο που θα 'θελα να προσθέσω ότι ο καθορισμός του Τουρκικού κράτους όπως τον εκάμετε είναι περίπου σωστός, παρ' όλο που δεν τον δέχομαι στην ολότητα του, εν τούτοις η τουρκική κοινωνία εμπεριέχει επίσης πάρα πολλές αντιφάσεις, οι οποίες την κάνουν μια χώρα στην οποίαν είναι πολύ πιθανόν να εξελιχθούν περιοχικές κοινωνικές αναταραχές. Σίγουρα είναι η Τουρκία ή η Αίγυπτος τελοσπάντων αν και ομολογούμενης κοιτάζω τα πράγματα με όσο οπτισμό μπορώ να διαθέσω.

Ν.Γ.: Δηλαδή ελπίζεις παραπάνω σε μια κοινωνική μεταβολή στην Τουρκία παρά σε μας. Είναι το θέμα μας αυτό;

Κ.Α.: Εν πάσει περίπτωση επειδή εγώ βλέπω με απεχθεία την ένωση και προσπαθώ να βρω τα μικρά εκείνα σημεία πάνω στα οποία μπορεί να στηριχθεί η υπόθεση της ανεξαρτησίας, και μη θεωρώντας ότι η ανεξαρτησία όπως θα την καθορίσουμε τα Ηνωμένα Έθνη, διεθνείς διασκέψεις, διασκέψεις του ΝΑΤΟ και του παραΝΑΤΟ, κ.λ.π. είναι μια λύση με την έννοια ότι θα είναι το ίδιο μη λύση όσο ήταν και η καλούμενη λύση της Ζυρίχης, μόνο μέσα από μια γενικευμένη λαϊκή αναταραχή μπορώ να δω νέα δεδομένα. Αλλιώς πραγματικά είμαι πεσοιστής και θεωρώ τις απόψεις του Σάββα σαν ένα τρόπο ενσωμάτωσης τούτων των δεδομένων που την επιθετικήν πλευρά. Και είναι γνωστό ότι η ιστορία ξαναγράφει όπως θέλει τα πράγματα για το... Δηλαδή οι νέοι άρχοντες άρχοντες ξαναγράφουν το παρελθόν αν θέλεις. Και βλέπω στο μέλλον οι Ελληνοκύπριοι θα τείνουν να αποδεχτούν και να αποθεωρητικοποιήσουν την ενσωμάτωση στην Ελλάδα, η οποία μπορεί να είναι άτυπη κι όχι νομικώς κατοχυρωμένη στο διεθνές δίκαιο. Δεν παραγνωρίζω την πιθανότητα της επέτασης της Τουρκίας, και τούτο είναι πραγματικά η ΗΓΤΑ της πορείας μας που το '60 ως τώρα:

Ν.Γ.: Βέβαια έγινε πολλή επίκριση για όνειρα, για ευσεβείς πόθους κ.λ.π. απ' τη μια μεριά. Απ' την άλλη όμως επώθησαν και κουβέντες για ένα λαό ομοιογενή, η μια κοινότητα που στην

περίπτωση της ένωσης θα έμιλούσε Ελληνικά αντί Τουρκικά. Νομίζω ότι αυτοί είναι οι ευσεβοποιημένοι. Για να δώσω και γω με λίγα λόγια τις ευθύνες για όσα έγιναν ως τώρα θα 'λεγα ότι: 'Ό,τι έκαναν οι Ελληνοκύπριοι εναντίον των Τουρκοκυπρίων και οι Τουρκοκύπριοι εναντίον των Ελληνοκυπρίων πίσω κι απ' τις δύο μεριές, υπήρχαν δύο χώρες, που κινούσαν τα σχοινιά, τους σπάγγους. Η Ελλάδα μια χώρα του ΝΑΤΟ, αντιδραστική στη δεκαετία του '50 του '60 και τη μισή δεκαετία του '70 και η Τουρκία, άλλη χώρα του ΝΑΤΟ, πάντα αντιδραστική. Και πίσω απ' τις δύο αυτές χώρες, άλλοι πάλι κρατούσαν τα σχοινιά, και έπαιζαν... οι Αμερικάνοι. Η ευθύνη εμάς των Κυπρίων, είναι για μεν την δεξιά, αυτά που διέπραξε, διακοινοτικές ταραχές, πραξικόπημα κ.λ.π., για δε την αριστερά γι' αυτά που ανέχθηκε, να γίνουν. Τώρα προχωρώ για τις δυνητικές λύσεις μακροπρόθεσμα. Οι δυνητικές λύσεις μακροπρόθεσμα είναι τρεις:

Η μια είναι η συνύπαρξη, μέσα από ειρηνικές συνομιλίες και μια συμβιβαστική λύση.

Η άλλη είναι η ολική κατάληψη της Κύπρου σε περίπτωση σύγκρουσης είτε στο Αιγαίο είτε στην Κύπρο και μιλούν οι αριθμοί και τα στρατηγικά δεδομένα.

Και η τρίτη λύση είναι μια διπλή ένωση που μπορεί αργότερα να καταλήξει πάλι στην οριστική κατάληψη. Στην περίπτωση της διπλής ένωσης θα σημαίνει μια Κύπρο επαρχία απομακρυσμένη της Ελλάδας με μια νεκρή ζώνη σαν σύνορα, καμιά 20-ριά μίλια και ουσιαστικά μια νεκρή Κύπρο τουλάχιστον στην πράσινη γραμμή.

Το θέμα είναι πια, ο καθένας από μας, η κάθε ομάδα εδώ ή το κάθε άτομο στην Κύπρο να κάνει τις επιλογές του. Νομίζω ότι σε περίπτωση σύγκρουσης, το τελευταίο καταφύγιο των Κυπρίων, είτε απатаίωνων είτε μη, πιθανότατα θάνα η Αττική. Ελπίζω αυτό να είναι στα πλαίσια της επιστημονικής φαντασίας παρά της πραγματικότητας.

Σ.Π.: Πιστεύω ότι μια και αναφέρθηκε και η διπλή ένωση, λέω γρήγορα - γρήγορα, ότι πρέπει να χύσουμε το αίμα μας για τη διπλή ένωση (το λέω αυτό επειδή νομίζουν πολλοί ότι μας την δίνουν οι Τούρκοι, ούτε αυτή μας δίνουν). Γι' αυτό λέω ότι θα πρέπει να χύσουμε το αίμα μας, αλλά μια και θα το χύσουμε, ας το χύσουμε για κάτι άλλο. Η γραμμική εξέλιξη της ιστορίας υπάρχει στο θέμα ότι ο εθνισμός θα ξεπεραστεί μέχρι τέλους του 20ου αιώνα.

Δεν πιστεύω. Οποιοδήποτε μέσα στα πλαίσια τα κοινωνικά, οικονομικά θα παρουσιαστούν και υπερεθνικά πλαίσια κ.λπ. αλλά είναι σίγουρο ότι ακόμα, ιδίως με την κατάρρευση του ελέγχου της Αμερικής και μερικών άλλων εξελίξεων, θα έχουμε και αύξηση του εθνικισμού, και στην περιοχή μας σίγουρα, άρα πιστεύω ότι ο αντικατοχικός αγώνας θα γίνει είτε το θέλουμε είτε δεν το θέλουμε. Κι όταν είπα για το θέμα εκείνο του συνταγματάρχη και των ΕΟΚΑ Βητατζήδων που μπαίνουν στον αγώνα, μπαίνει και το θέμα και της ευθύνης της δικής μας αν θα καθορίσουμε τη μορφή αυτού του αγώνα, μέσα σε απελευθερωτικά και προοδευτικά πλαίσια. Και πιστεύω ότι κι αυτός ο αγώ-

νας θα φέρει και προοδευτικά δεδομένα στην ίδια την Τουρκία και είναι λάθος μας, και είναι αντεπαναστατική ταχτική μας, ότι δε χτυπάμε τους Τούρκους στην Κύπρο διότι ο αγώνας ενάντια στην κατοχή είναι αυτός που θα οξύνει τις αντιθέσεις μέσα στην Τουρκία και θα οδηγήσει σε πιο προοδευτικά δεδομένα. Και στο τέλος κλείνοντας με μια ερώτηση: Εάν η Κύπρος ενωνόταν με την Ελλάδα ύστερα από μια προσφορά χωρίς αγώνα (την περίοδο του Παγκοσμίου Πολέμου, που έγινε αυτή η προσφορά, την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, για να βγει η Ελλάδα στις 28 του Οκτώβρη εναντία στους Ιταλούς και τους Γερμανούς) ή ακόμα και με τον αγώνα το '55 αν καταφέρναμε την Ένωση ποιά θα ήταν η τύχη της Τουρκοκυπριακής μειονότητας μέσα στα πλαίσια μιας Κύπρου ενωμένης με την Ελλάδα; Θάταν καλύτερη ή χειρότερη απ' ό,τι είναι σήμερα; Θάταν καλύτερη ή χειρότερη απ' ό,τι είναι μέσα στα πλαίσια κάποιου τουρκικού κράτους;

Κ.Α.: Μα γιατί βάζεις για κείνους δεύτερα ερωτήματα που δεν βάζεις μάλιστα στον εαυτό σου...

Σ.Π.: Γιατί αν ενωθεί η Κύπρος με την Τουρκία εμένα θα με σφάζουν. Διότι από τη φύση του καθεστώτος της κοινωνίας της τουρκικής...

Κ.Α.: Μα τζέινους εν' τους σφάζουν. Επομένως...

Σ.Π.: Ενώ με τα δεδομένα τα κυπριακά, ή στην Κομοτηνή π.χ. ζουν καλύτερα απ' ό,τι θα εξύσσαν οι Τουρκοκύπριοι...

Ζήνωνας: Να μη καθορίζουμε εμείς απάντηση που αφορά άλλους.

Ν.Γ.: Μακάρι η τύχη τους να ήταν καλύτερη από κείνη των Ελλήνων αριστερών.

Χ.Σ.: Εγώ κλείνοντας θα ήθελα να επανέλθω στο πολιτικό στοιχείο. Πιστεύω ότι είναι και το πιο σημαντικό και θα συμφωνήσω με τον Πρόδρομο μάλιστα υπερθεματίζοντας στο εξής: ότι ουσιαστικά η σύγκρουση των κοινωνικών δυνάμεων στην Κύπρο δυστυχώς όπως εξελίσσονται τα πράγματα, δεν είναι απ' ό,τι έχουμε υπερκοχή του Τουρκικού πολιτισμικού στοιχείου ή του Ελληνικού, αλλά μιας ερμαφρόδιτης κατάστασης που αφορά κάποιες αγγλικές επιδράσεις ιδίως στον Κυπριακό Ελληνισμό. Μιλώντας παραπέρα για το πολιτισμικό στοιχείο δεν πρέπει και πάλιν επιμένω να παραγνωρίζουμε τις ίδιες τις πολιτικές πραγματικότητες. Είναι οδυνηρές, ώστε πρέπει να τις αποδεχόμαστε κι οποιαδήποτε προσέγγιση η ανάλυση γίνεται σ' αυτή τη φάση του Κυπριακού προβλήματος και όλων των εκφάνσεων του, (των σχέσεων των δύο κοινοτήτων και των υπολοίπων παραμέτρων) πρέπει να λαμβάνει καθοριστικά επ' όψη αυτές τις πολιτικές πραγματικότητες κυριώτερη που ουσιαστικά είναι αυτό που λέει ο Σάββας επανηλειμμένα η κοινωνική δυναμική του Τουρκικού σχηματισμού. Δηλαδή αυτή η επεχτατική διάθεση, η οποία δεν ξέρουμε με ποιο πολιτικό τρόπο, κάποιοι πιστεύουν ότι τώρα με την ευδεχόμενη τουρκική ένταξη στην Ε.Ο.Κ. η εν λόγω επεκτατική βουλμία θα αμβλυθεί. Ωστόσο επανερχόμενος επαναλαμβάνω ότι σ' αυτή τη φάση η επεκτατική διάθεση η οποία πρέπει να είναι η πρωταρχική βελθμίδα οποιασδήποτε ανάλυσης που αφορά όλες τις παραμέτρους του κυπριακού προβλήματος. Τώρα όσον αφορά το πολιτισμικό στοιχείο κάποιες διευκρινίσεις, και κύρια γιατί είμαι ο πρώτος που ανέφερα το θέμα περί κρατισμού και κυπριακότητας. Οποιοδήποτε την έννοια του κρατισμού δεν την εννοούσα με την έννοια της οικονομικής διεύρυνσης του κράτους. Ο κυπριακός κρατισμός σαν ιδεολόγημα στηρίχθηκε ακριβώς πάνω σ' ένα τρομερό δίλημμα τουλάχιστον στην πρώτη φάση της εμφάνισής του. Στηρίχθηκε στο πλανερό δίλημμα: Επιβιώνεις σαν Κύπριος, χάνεσαι σαν Έλληνας. Δηλ. εφευρέθηκε μια ανυπάρχουσα ανταγωνιστική σχέση μεταξύ δυο πρωτογενών αναφερών που η μια συμπληρώνει την άλλη. Από την άλλη και περεμπιπτόντως. Το θέμα που αναζητά διέξοδο δεν είναι άλλο από το θέμα της εθνικής επιβίωσης. Η οποία επιβίωση του κυπριακού ελληνισμού όσο πάει και δοκιμάζεται. Λοιπόν, σαν αντίδοτο της κυπριακότητας και σαν κατακλείδα. Η επιβίωση του κυπριακού ελληνισμού θα βασιστεί κυρίως σε ιδεολογικές και πολιτιστικές συντεταγμένες. Το μαχαίρι έφτασε στο κόκκαλο. Γι αυτό και η συζήτηση αυτή παρέκλιε της πορείας της και προσπαθήσει να ψηλαφήσει το επίκαιρο, το ζωτικό. Την επιβίωση που δυστυχώς δεν είναι ουσιαστικά συνδεδεμένη με την συνύπαρξη.

Με την ευκαιρία της έκδοσης της ποιητικής συλλογής του Ibrahim Aziz «Δεν μοιράζεται», οργανώθηκε πρόσφατα στο καφεθέατρο «ΕΝΑΛΛΑΞ» στη Λευκωσία από την Ένωση Λογοτεχνών Κύπρου και τον Νεοκυπριακό Σύνδεσμο, βραδιά προοδευτικής Τουρκοκυπριακής ποίησης.

Εκτός από τον ίδιο τον ποιητή, που πολύ λιτά παρουσίασε τα βιώματα και τα συναισθήματα που τον έμπρωξαν να θελήσει να εκφραστεί ποιητικά, στην εκδήλωση μίλησε για το έργο του Aziz, ο Γιάννης Κατσούρης, ενώ η Έλλη Παιονίδου αναφέρθηκε γενικότερα στην τουρκοκυπριακή προοδευτική ποίηση.

Μιλώντας ιδιαίτερα για το έργο του Aziz, ο Γιάννης Κατσούρης, ξεχώρισε στοιχεία που ιδιαίτερα χαρακτηρίζουν τη δουλειά του. Την πολιτικοποίησή του, γεγονός που βεβαιώνει τη συνεχή προσπάθεια του Aziz για την ειρήνη και τη προκοπή της χώρας μας, την αγάπη για την πατρίδα του, όπου τόσο καθαρά και κρυστάλλινα φαίνεται πόσο Κύπριος νοιώθει και πόσο ταυτισμένος είναι με τη Κύπρο. Ακόμα ο Aziz δεν φαίνεται να γνοιάζει τον μόνο για τον τόπο του αλλά τον απασχολούν προβλήματα κι αλλού, εξού και οι αναφορές του στο Λίβανο, τη Παλαιστίνη, το Σαλβατόρ. Καταπιάνεται ακόμα ο Aziz με πράγματα της καθημερινής ζωής.

Γενικά η ποίηση του δεν βασίζεται στην αφάιρηση, είναι απλή και κατανοητή και δείχνει ότι ο ποιητής βιώνει αυτά που εκφράζει.

Αντί προλόγου
Εκεί που τυφλώνεται η αγάπη και αναμοχλεύονται τα μίση

Στη χώρα μου,
γη των αντιφάσεων.

Έζησα και γω
«Τούρκος εντός Ελλήνων»
με τα δικά μου τραγούδια.

Αν είμαι ξένος;
Όχι
δεν είμαι.

Και γω
με τον αέρα
της Κύπρου
μεγάλωσα,
με τον «αέρα»
της Κύπρου ζω.

Δε μοιράζω
Τον τόπο μου τον αγαπώ
Να τον μοιράσω δε μπορώ
Κι αν άλλοι τον μοιράσουνε
Εγώ δε θα το δεχτώ.

ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΟΥΡΑΝΟ

Η ομιλία της Έλλης Παιονίδου έφερε τον τίτλο: «Τουρκοκυπριακή ποίηση: μια μεγάλη άγνωστη».

Λέει αρχίζοντας:
«Καθώς κάθεται μπροστά στο λευκό χαρτί και στο άδυσώπητο κατηγορώ της επικεφαλίδας, που αυθόρμητα τοποθετήθηκε από το δικό μου χέρι, με πιάνει μια θλίψη και μια τύψη. Μαζί και θυμός: Δώδεκα χρόνια μετά το μοίρασμα της Κύπρου ήταν αρκετά για να μας κάνουν να ξεχαστούμε. Εμάς απ' εδώ, με τα δικά μας, εκείνους απ' εκεί, με τα δικά τους. Ο απώτερος σκοπός του πραξικοπήματος και της εισβολής επιτυγχάνεται, το σαράκι κάνει σιγά σιγά και μεθοδικά τη δουλειά του υπογείας, ενώ στην επιφάνεια ηγαινοερχονται έγγραφα Γκουεγιάρ, εκτοξεύονται «ηρωικές» και άλλες δηλώσεις των ηγεσιών, κτίζονται ξενοδοχεία και γεννιούνται παιδιά που ίσως και να μην δουν ποτέ την άλλη μισή τους πατρίδα.»

Με την ευκαιρία διαπιστώνουμε και μεις ότι η μικρή έστω επικοινωνία μεταξύ της Ελληνοκυπριακής και της Τουρκοκυπριακής ποίησης έγινε μεν κατορθωτή πάνω από τα συρματοπλέγματα έμεινε όμως στο γκέττο όπου είναι απομονωμένη ολόκληρη η κυπριακή ποίηση που αυτοκαταναλώνεται ουσιαστικά από τους δημιουργούς της.

Όταν όμως λέμε επικοινωνία δεν εννοούμε απλά την επαφή μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων ποιητών αλλά και τη βαθύτερη εξ αντικειμένου συγγένεια των ιδεών που εκφράζουν. Όταν δεν υπάρχουν συρματοπλέγματα στο νου τα συρματοπλέγματα της πράσινης γραμμής μπορούν να φοβούνται. Φαίνεται ότι η τομή ανάμεσα στην Ελληνοκυπριακή και τη Τουρκοκυπριακή ποίηση είναι η κυπριακή της συνείδηση και σε πολύ λιγότερο βαθμό η διεθνιστική αν και ενυπάρχει και αυτή.

Ο πόνος του 1974 έθρεψε και κατέυθυνε την Ελληνοκυπριακή ποίηση όπως και τη Τουρκοκυπριακή. «Ο χωρισμός έφερε μια μαύρη ντροπή σ' αυτούς που απόμειναν από το καλοκαίρι του 1974» τραγουδά πικρά ο Μ. Αζίζογλου. Ωστόσο ο Χρίστος Χατζηπαπάς ελπίζει: «Το τείχος που στήσαν ανάμεσα μας απελπισμένοι ρυμωτόμοι... θ' αντέξει μια νύχτα... Μα την αυγή... θα ηχίσουν τα κύμβαλα το κοφτερό τους ήχο. Το τείχος θα πέσει».

Ο Γασίν Μεχμέτ κλαίει το θάνατο του γαλαζίου στρατιώτη:
«Για τη θάλασσα τραγουδούσε ο αγαπημένος μου κι' ο πόλεμος πλάκωσε τη γαλάζια του φωνή ο αγαπημένος μου, ο στρατιώτης που τώρα δε ζει πια».

Ο Λεύκιος Ζαφειρίου το θάνατο του Σιερκέτ:
«.....
που τον σκότωσαν άνανδρα
.....
για τις δύο σφαίρες
σφηνωμένες στο μυαλό του
σα ματωμένοι κάκτοι...»

Ο Π. Μηχανικός γράφει την «Ωδή για ένα σκοτωμένο τουρκάκι».

«.....
κείτεται
σκοτωμένο
ένα τουρκάκι
.....
Γη μου! Κοίμησε τον γλυκό
νανούρισε τον...».

Από κει κι' από δω η προοδευτική ποίηση μάχεται να «κάτσει» τη «διαφορά» στη θέση της και να κτίσει πάνω στο «κοινό». Ο Γασίν Μεχμέτ γράφει τα «κι συμπατριώτες μου».

ΟΙ ΣΥΜΠΑΤΡΙΩΤΕΣ ΜΟΥ
ΓΙΑΣΙΝ ΜΕΧΜΕΤ

Ο ένας ήταν μουσουλμάνος
Ο άλλος ήταν χριστιανός
Κι' οι δυο τους
κάθε πρωί: αντικρύζανε τον ήλιο
στην ίδια θέση.

Ο ένας τρώει ελληνικά
Ο άλλος τούρκικα
Κι' οι δυο τους
σκληρά δουλεύουν και κοιμούνται
μ' άδειο στομάχι
όχι σαν μουσουλμάνοι
μήτε σαν χριστιανοί
Σαν πεινασμένοι.

Καλούν τον θεό τους σε μια γλώσσα
που δεν μοιάζει μ' ελληνικά
ούτε με τουρκικά
Με γλώσσα μοιάζει νηστικών που
λαχταρούν

κάτι τ' αγαπημένο
Λίγο Ψωμί και λίγη Ειρήνη

Ο ένας ήταν μουσουλμάνος
Ο άλλος ήταν χριστιανός.

(Απόδοση στα ελληνικά Ε.Π.)

Και η Έλλη Παιονίδου του απαντά:

Μάνα με τη μαύρη μαντήλα
Μάνα με την άδεια ματιά
Ο Χάρος δεν σε ρώτησε

Ο Χάρος δεν σε ρώτησε
Τουρκάλλα αν είσαι ή Ρωμιά.

Ο Χάρος δεν σε ρώτησε

ΘΕΑΤΡΟ

γραφει και επιμελείται ο βαρναβας κυριαδης

μια διαλεκτική με πολλά προσώπια που σαν προαιωνία μητέρα περιμένει να τρυφήσει για να φέρει πίσω τον κόσμο που χάσαμε και ανεπανόρθωτα εννεχεία κάνουμε

απο τον θεατρικο οργανισμο κυπρου

σοφοκλή οιδιπους τυραννος

Μετάφραση : Κωστής Κολώτας
Σκηνοθεσία : Νίκος Χαλαλάμπους
Σκηνοκ-Κοστούμι : Άγγελος Αγγελής
Μουσική : Μιχάλης Χριστοδουλίδης

ΔΙΑΝΟΜΗ (με τη σειρά που εμφανίζονται)

Οιδίποδας : Στέλιος Κανκαρίδης
Ιερίας : Ανδρέας Μούστρας
Κρέων : Κώστας Δημητρίου
Τειρεσίας : Σπύρος Σταυρινίδης
Ισκάστη : Τζένη Γαϊτανουπούλου
Άγγελος : Φαίδρας Στασίνος
Φεράπων Λαίου: Ευσύχιος Πουλλαΐδης
Εξάγγελος : Βαρνάβας Κυριαζής
Χορός : Τάσος Αναστασίου, Κώστας Βήγας, Άντρος Κρητικός, Βαρνάβας Κυριαζής, Σταύρος Λούρας, Ανδρέας Μαραγκός, Γιώργος Μουσιγής, Ανδρέας Μουσουλιώτης, Νεόφυτος Νεοφύτου, Φαίδρας Στασίνος, Τάκης Σταυρινίδης, Τάκης Χριστοφάκης, Παιδιά, κορπάροι.

Βοηθοί Σκηνοθέτες : Βαρνάβας Κυριαζής, Άντρος Κρητικός
Βοηθός Σκηνοθέτου : Άλκηστις Παυλίδου

Μάσκες : Κίκα Χάρρις
Γλυπτά : Πάρις Μεταξάς

Βοηθός Σκηνογράφου: Πηνελόπη Κωνσταντίνου
Συνεργασία στην όφηση των κοστούμιών: Τζούλια Αστραίου-Χριστοφόρου

Στην εκτέλεση των κοστούμιών βοήθησαν οι: Αργυρώ Τομάζου, Δώρας Ηρακλέους

ο νικος χαλαλαμπους για την τραγωδια

I. το ευριπίδειο τετελεσμένο, η αισχουλεια θρησκευτικοτητα και η σοφοκλεια πτωση.

α μπορούσε κάποιος ν' αντιμετωπίσει τους τραγικούς συγγραφείς ξεχωριστά δηλαδή τον καθένα μ' ένα διαφορετικό τρόπο προσέγγισης και με μια διαφορετική φόρμα ανάλογα με το τι λένε οι ίδιοι και τι έχουνε να προσφέρουν. Ακόμη θα μπορούσαμε να συζητήσουμε να το προσκείνουμε αυτό και να πούμε, ή τουλάχιστον να συζητήσουμε, την άποψη της διαφορετικής προσέγγισης στο κάθε ένα έργο των τραγικών. Σ' αυτή τη φάση όμως ασ περιοριστούμε στη γενική διαφοροποίηση που σίγουρα υπάρχει ανάμεσα στον Σοφοκλή και τους άλλους δύο. Μια διαφοροποίηση σημαντική για μένα και που πόλλιν σ' αυτή την φάση, περιεκτικά μόνο θα μπορούσαμε να την δώσουμε.

Σχηματοποιώντας λοιπόν αυτή την διαφοροποίηση θάλεγα πως ο Ευριπίδης — που θεωρείται ο ρεαλιστικότερος από τους άλλους δύο — για μένα είναι ο πιο τελετουργικός πράγμα που με βρίσκει διάφωνο με μια γενικότερη αντίληψη που υπάρχει για τον Ευριπίδη. Η Ευριπίδεια αυτή τελετουργικότητα έγκειται στο γεγονός του τετελεσμένου δηλαδή τα θέματα του γενιόντε, πορεύονται, πραγματώνονται και εξαντλούνται μέσα σ' ένα τετελεσμένο γεγονός που μπορεί νάναι μια καταστροφή, είτε σε επίπεδο υπαρξιακό είτε σε επίπεδο καθολικό και από κει και πέρα διεκτραγωδεύεται η κατάσταση του ατόμου ή του καθολικού. Έτσι τα πράγματα είναι τετελεσμένα και στο τετελεσμένο υπάρχει πάντα ή τουλάχιστον θάπρεπε να υπάρχει μια φόρμα ολοκληρωμένη και τελεσιδική.

Στον Αισχύλο υπάρχει μια τεράστια θρησκευτικότητα και μια έκσταση από την οποία δεν μπορεί να ξεφύγει και η οποία μεταφράζεται σε μια διαμαρτυρία ή μια διαφωνία με την γενικότερη αντίληψη περί ζωής και θανάτου. Αναλυτικότερα θάλεγα πως τον διέπει μια φοβερή έκσταση απέναντι στο θείο μένει με αναπάντητα ερωτήματα και έχει μια θεαλλώδη έμπνευση στο να τα μεταφέρει όλα σ' ένα επίπεδο μεταφυσικό και να δημιουργεί αγωνία και άγχος στην ανθρώπινη σκέψη και στα όριά της. Είναι ο άνθρωπος απέναντι στο Σύμπαν που δεν του μένει τίποτε άλλο παρά μόνο να επικαλεστεί αυτή τη θεία δύναμη, που δεν γνωρίζει, για να τον σώσει, να τον βοηθήσει, να τον πάρει απ' το χέρι και να τον προχωρήσει.

Ο Σοφοκλής έχει μέσα του μια τεράστια σκληρότητα απέναντι στο ανθρώπινο αδιέξοδο. Δεν αρκείται στο να εξυμνήσει τις υπερφυσικές δυνάμεις όπως ο Αισχύλος — ο μικρός άνθρωπος μπροστά στο άπειρο πεπρωμένο — ούτε αρκείται όπως ο Ευριπίδης στο να χρησιμοποιήσει τον μικρό άνθρωπο σαν θαύμα της αναγκαιότητας. Ο Σοφοκλής κρατάει σ' ένα πελώριο δίλημμα την ορθότητα ή όχι των αποφάσεων του ανθρώπου και τους δίνει την δυνατότητα να παλέψουν με την συνείδηση τους άσχετα από την δεδομένη πτώση τους. Τους δίνει την δυνατότητα της βούλησης να λειτουργήσει σε κάποιους χρόνους να μην είναι τετελεσμένη. Η πτώση είναι αναπόφευκτη αλλά έχει ένα μεγαλείο το μεγαλείο της ανθρωπιάς της ανθρωπίνης δηλαδή ανάγκης να ολοκληρώσουμε έναν κύκλο πορείας στην ζωή.

Συμπερασματικά λοιπόν θα λέγαμε πως η διαφοροποίηση ανάμεσα στους τρεις τραγικούς βρίσκεται στην εσωτερική πορεία του καθενός και στην πρόθεση του καθενός ξεχωριστά.

II. ο σοφοκλής, ο οιδιποδας και η ιστορια του ανθρωπου

Ο Σοφοκλής με τον Οιδίποδα μας κάνει μια εκπληκτική πρόταση. Ενώ στα άλλα έργα του υπάρχει η απόλυτη πτώση χωρίς περιθώρια στον Οιδίποδα υπάρχει και πάλιν η πτώση αλλά με το περιθώριο της επιστροφής. Αυτό τον κάνει ανθρωποκεντρικό συγγραφέα τον ίδιο και τον Οιδίποδα το μεγαλύτερο έργο που γράφτηκε ποτέ. Οδηγεί τον ήρωα του μέσα από ένα μονοπάτι, τον φτάνει σ' ένα σημείο, όπου συνειδητοποιεί πως βρίσκεται σε λάθος μονοπάτι αλλά μετά του δίνει την δυνατότητα με μια αυτοτιμωρία να ξανακάνει μια πορεία επιστροφής στην αγνότητα στο σημείο της λανθασμένης απόφασης του δίτροτου αρετής — κακίας και να εξέλθει παίρ-

νοντας την άλλη πορεία που είναι μια πορεία δικαίωσης μια πορεία πνευματοποίησης. Προειδοποιεί τον άνθρωπο σε τελευταία ανάλυση πως αυτό που έχει σημασία στον κύκλο μιας ζωής είναι να φθάνει κανείς συνεχώς τον εαυτό του και να έχει πάντα την τάση για πνευματικοποίηση — κάνει έναν ύμνο προς το πνεύμα και όχι προς τον Θεό. Και το πνεύμα πιστεύει ο Σοφοκλής υπάρχει μέσα μας. Στον Οιδίποδα λοιπόν το πνεύμα απέδρασε από την στιγμή που ξεκίνησε μια σειρά αλυσιδωτή από αμαρτίες τις οποίες σε πρώτη φάση κληρονόμησε από την γενιά του. Η αμαρτωλή φύση τον πατέρα του, η διαστροφική της μύνας του με την έννοια της γυναικίας — γης δηλαδή της γυναικίας που δεν μπορούσε να πετάξει σε πνευματικά επίπεδα, οι καταχρήσεις του παππού του. Η αρρώστια λοιπόν της γενιάς του πέρασε και στον Οιδίποδα με το εξειδικευμένο βέβαια θέμα ότι τον πεταξαν για να μην γίνει φονιάς τον πατέρα του και να μην κοιμηθεί με την μάνα του που είναι πράγματα που παραμένουν σ' ένα επίπεδο συμβόλων. Η ουσία βρίσκεται στο ότι ο άνθρωπος-Οιδίποδας ξεκινώντας την ζωή του δεν κατάλαβε ακριβώς την διαφορά του να ζήσει ταπεινά και να εξέλξει εσωτερικά τον εαυτό του, αποπνευματοποιήθηκε και δέχτηκε όλες τις εξωτερικές επιδράσεις (ξέφυτος, δυνατός, όμορφος ηγέτης) σαν ουσίες και οδηγήθηκε σε μια πορεία φθοράς αφού νοιαζόταν μόνο για τις εξωτερικές δυνατότητες και δεν έκανε καμιά εσωτερική αναγωγή παρατήρησης. Ο ίδιος μέσα του παράλληλα με την εξωτερική πορεία εξέλιξης δεν έκανε και μια εσωτερική πορεία εξέλιξης. Αποτέλεσμα η πτώση του: μια ανθρώπινη πτώση αλλά αναγκαία. Με την τύφλωσή του που ήταν μια πράξη ουσιαστικά αποκοπής από το παρόν οδηγήθηκε στην εσωτερική ανάβλεψη για να δει το μέλλον. Γι' αυτό και ο Σοφοκλής μας έδωσε και την συνέχεια με τον Κολωνό όπου έχουμε την πορεία προς τις ευμενίδες δηλαδή την συνείδηση του κακού, τον εξορκισμό, την άφεση και σφού πέρασε πια και απ' αυτό το στάδιο αναλήφθηκε και χάθηκε στους ουρανούς. Αυτό δεν είναι μεταφυσικό είναι αναγκαιότητα είναι ανθρώπινη αναγκαιότητα είναι η ιστορία του ανθρώπου.

III. η παρασταση και ο θεατης

Με την παράσταση θάθελα πολύ σεμνά να περάσω στον θεατή ένα αίσθημα ειρηγόρησης και τον κρατήσω σε μια ένταση όχι μόνο περιέργειας και συγκίνησης αλλά σε μια παράξενη συμμετοχή με κάποια υποσυνείδητη αναταραχή. Δηλαδή προσπαθώ τις εντάσεις και τις δυναμικές της παράστασης να τις περάσω στο υποσυνείδητο του θεατή παρά στις οπτικές ή ακουστικές ή συμβολιστικές του προσλαμβάνουσες. Είναι δύσκολο γιατί αυτό σημαίνει ότι πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη βαρύτητα στην υποκρυπτόμενη δυναμική της θεατρικής πράξης απ' ενός και απ' άλλου απαιτείται μια συγκέντρωση από μέρους του θεατή, πράγμα που δεν μπορείς να ελέγξεις. Ο θεατής είναι μια κατάσταση ρευστή δεν μπορείς να τον έχεις δεδομένα συγκεντρωμένο και δεδομένα εγκλωβισμένο σ' ένα τέτοιο πλαίσιο.

Βέβαια όποτε καταφέρνεις να τον κερδίσεις σε τέτοιο επίπεδο σίγουρα του προσφέρεις πολύ περισσότερα απ' ότι εάν τον εκάνες να κλάψει με τον ήρωα δηλαδή εάν τον εκάνες να κάνει μια μυθιστορηματική βουτιά μέσα στην θεατρική πράξη. Θα πρέπει να τον κρατήσεις σε μια αγνότητα από την αρχή ως το τέλος σαν να μην ξέρει τίποτα και να τα ξέρει όλα.

Στοχεύω στην σύγχρονη σκέψη και την σύγχρονη προβληματική στο πρόβλημα της υπάρξης μας το οποίο είναι κρυμμένο κάπου μέσα στον εγκέφαλό μας και ούτε το βλέπουμε ούτε το ξέρουμε αν το ξέραμε θα κάναμε διαλεκτική. Γι' αυτό και αυτό το είδος του θεάτρου — η τραγωδία — πιστεύω είναι πολύ πιο προχωρημένο απ' αυτό της διαλεκτικής ακριβώς γιατί ανάγεται σε σφαίρες που σίγουρα η λογική δεν μπορεί να τις ερμηνεύσει. Είναι τα τέλεια μαθηματικά.

Αυτό βέβαια δεν σημαίνει πως η τραγωδία είναι ένα είδος μουσικιστικό που μόνο κάποιοι εξελιγμένοι εγκέφαλοι σε ψηλά νοητικά και πνευματικά επίπεδα μπορούν να είναι μέλη αυτής της γιορτής που κάνει η αρχαία τραγωδία. Στην γιορτή αυτή όλοι άνθρωποι μπορούν να είναι μέλη γιατί αυτό το ανώτερο πνεύμα που εμπιριέχεται στην τραγωδία δεν λειτουργεί ούτε φιλολογικά ούτε φιλοσοφικά ούτε δασκαλιστικά λειτουργεί απλά και για όλων των ειδών τα ανθρώπινα κύτταρα.

η δεσποίνα μπερπεδελη μιας μιλα για τον «φιακά» του δ. μισιτζή

I. ο «φιακάς» και ο κοινωνικός περιγυρος του...

Ο «Φιακάς» του Δημοσθένη Μισιτζή είναι, πιστεύω, ένα έξοχο κείμενο του Νεοελληνικού θεάτρου που άρα μπορεί να σταθεί πλάι στον «Βασιλικό του Μάτεσι, τη «Βαβυλωνία» του Ευζαντίου, τη «Βεγγέρα» του Καπετανάκη. Είναι μια κοινωνική σάτυρα ηθών και χαρακτήρων με σπαρακτικό διάλογο, έντονη πλοκή και πολύ ζωντανούς τύπους. Περιγράφει με πολύ χιούμορ την κοσμοπολίτικη Κωνσταντινούπολη του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα. Η υπόθεση εξελίσσεται στην Κωνσταντινούπολη. Το κύριο χαρακτηριστικό του έργου είναι το άκουσμα της Ελληνικής γλώσσας. Η γλώσσα των λογίων και του απλού ανθρώπου του «μαχαλά» μπερδεύονται σε μια χαριτωμένη μικρή «Βαβέλ».

Ο «Φιακάς» γράφτηκε στα τέλη του 1870 και πρωτοπαρουσιάστηκε με τον τίτλο «Ο Απατεών» τον ίδιο χρόνο στην Κωνσταντινούπολη. Πρέπει να αναφέρουμε ότι αυτή την εποχή το ελληνικό στοιχείο στην Κωνσταντινούπολη βρισκόταν σε μεγάλη ακμή. Σε σύνολο 650.000 κατοίκων με τις γενναϊόδωρες χορηγίες τους στην κοινωνική και πνευματική δράση. Ενώ οι επιστήμονες έπαιρναν υψηλές θέσεις στους κρατικούς οργανισμούς της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Μέχρι το 1920 ο «Φιακάς» παίζεται τότε ολόκληρος και τότε διασκευασμένος σε μονόπρακτο από πολλούς θιάσους στην Σμύρνη, Πόλη, Αθήνα και σε άλλες Ελληνικές πόλεις. Ανάμεσα στους ερμηνευτές του αναφέρεται και ο Δ. Ταβουλάρης. Μετά έρχεται η λήθη. Το 1981 ο Σ. Ευαγγελάτος τον ανεβάζει στο Αμφιθέατρο και έκτοτε ο «Φιακάς» ξαναβλέπει τα φώτα της σκηνής και σε άλλα Ελληνικά θέατρα. Στην Κύπρο παίχτηκε από διάφορους ερασιτεχνικούς ομίλους σε εποχές μάλιστα που ο θιάσος σπαρτιζόταν μόνο από τους άνδρες, και τώρα από το Νέο Θέατρο του Βλαδимиρου Καυκαριδίου.

II. ο δημοσθένης μισιτζής και τα λίγα βιογραφικά...

Ο Δ. Μισιτζής γεννήθηκε «εκ γονέων ασήμων» στο Βαθύ της Σάμου στα 1826. Γύρω στα 1858 πήγε στην πόλη όπου δούλεψε σαν δάσκαλος σε διάφορα Ελληνικά σχολεία. Όσο ζούσε δεν υπήρξε ποτέ πρόσωπο με κοινωνική λάμψη, λόγω της ταπεινής καταγωγής του και της πολύ μέτριας οικονομικής κατάστασης του. Μόνο πολύ μετά τον θάνατό του αναγνωρίστηκε σαν «εις εκ των αρίστων παιδαγωγών και θεατρικών συγγραφέων της εποχής του». Για τον χαρακτήρα του αναφέρεται ότι «έζησε αγαπημένος υπό των πάντων διά την αγαθότητά του».

Πέθανε το 1911 στην Κωνσταντινούπολη. Έργα του: «Ο απελπισμένος σύζυγος» (1868 κωμωδία), «Ο Βελισσάριος ή η κακία και η αρετή» (1870 καθαρευουσιάνικο δράμα), «Ο εκδικούμενος υπηρέτης» (1871 μονόπρακτο κωμωδία), «Ο Δουξ της Βλακείας» (1881 φάρσα). Εκτός από θέατρο έγραψε πεζογραφία και ποίηση με θέμα κυρίως παιδαγωγικό.

III. ο «φιακάς», η παρασταση και οι μνημες της δεσποίνας...

[Κατάγομαι από οικογένεια που γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Κωνσταντινούπολη. Μεγάλωσα σ' ένα σπίτι όπου γονείς και παππούδες μιλούσαν μια γλώσσα Ελληνική, αλλιώτικη από αυτήν που άκουγα στην γειτονιά και στα σχολεία. Μια γλώσσα χιμιώδη γεμάτη μουσική με μια περίεργη σύνταξη, ανακατωμένη με τουρκικές και γαλλικές λέξεις μαζί. Η μνήμη μου είναι γεμάτη από διηγήσεις και φυσιογνωμίες κυριών του Σταυροδρομίου και αφεντάδων του Πέραν, του Σμιτζή και του σουλεπιτζή, της Κοκόνας Ανιές της καπελεύς και του Μουσιού Μισιέλ του Φραγκοράφτη. Με τέτοιες μνημες και εικόνες ζωηρές ανατολίτικες μεγάλωσα και είμαι ποτισμένη μ' αυτό μέχρι και τώρα. Κάθε τι που έχει σχέση και αναφορά σ' εκείνα τα μέρη της Ανατολής — ήχος, εικόνες, συμπεριφορά — με μαγεύει και με προκαλεί.

Ο «Φιακάς», θάλαγα πως έχει όλα αυτά τα στοιχεία που αγγίζουν την ιδιοσυγκρασία μου. Καθώς το έργο έχει τη γλωσσική ιδιαιτερότητα που προανάφερα, ζήτησα από τους συναδέλφους να την χειριστούν με την απαιτούμενη έμφαση, ο καθένας μέσα από τον χαρακτήρα που πλάθει.

Ο Φιακάς είναι μια γελοιογραφική αντιγραφή των θαμώνων των Ευρωπαϊκών σαλονιών άνωγος γνώστης της καθαρευουσιανής και μέγας απατεών.

Η χαριτόβρατος Ειρήνη αντιπροσωπευτική φιγούρα της καλομαθημένης ημιμαθούς πλούσιας δεσποίνης που δικά για τίτλο ευγενείας.

Η αγαθή κοκόνα Φρόσω, η χιμιώδης Ρωμιά της Πόλης. Ο Γιάννης, το φταχό, αγράμματο Ρωμιόπουλο με μια καρδιά «μπαξέ». Προσπαθήσαμε να μπουκέμε μέσα σ' αυτό το κλίμα της Κωνσταντινούπολης με τα δυο πρόσωπα του φανταχτερού σαλονιού και του λασιωμένου «μαχαλά», δουλεύοντας σε διάφορα επίπεδα. Υποκριτικά κάνοντας χρήση του λόγου ως προς την φυσικότητα και την προφορά του. Κινησιολογικά κάνοντας μια χρήση του σώματος που τείνει στην υπερβολή και σ' ένα ύφος νάφ (αφελές). Σ' αυτό μας βοήθησε αποτελεσματικά και η χορογραφία της Αίζας Τσαγγαρίδου. Η σκηνογραφία επίσης του Μ. Λοίζου κι αυτή τεχνολογία νάφ. Τα δυο του σκηνικά είναι ζωγραφισμένα πάνω στο κάμπος και δυο μόνο έπιπλα στη σκηνή που αλλάζουν πρόσωπο από την Α στην Β πράξη δίνουν μια εύκολη και έξυπνη λύση.

Τα κοστούμια του Κ. Καυκαριδίου είναι εμπνευσμένα από παλιές φωτογραφίες και από τους ήρωες του Καραγκιόζη. Την όλη αντίληψη για το ύφος της παράστασης ολοκλήρωσε η θαυμάσια μουσική του Γ. Κοτσώνη δοσμένη από το γλυκύτατο ήχο του βιολιού.

μια κουβεντα με τον τάσο αναστασιού

Τ. Κατ' αρχή θέλω να πω πως έχουμε να κάνουμε με μια μελέτη αξίας του να κάνεις θέατρο μέσα από τους τέσσερις συγκεκριμένους ανθρώπους χωρίς να τους ψυχολογήσεις; δηλαδή η ψυχολογία δεν είναι το βασικό αίτιο εφόρμησης για διαλεχσιμο ούτε και το βασικό αίτιο συγγραφής. Έχουμε ένα χώρο όπου αυτοί οι άνθρωποι συναντιούνται κάθε μέρα για να συζητήσουν τα «κοινά» ειδικά μέσα κυρίως πολιτικά. Μέσα σ' αυτό τον χώρο βλέπουμε τον Έλληνα διωλισμένο μέσα από τις μοναχικές του στιγμές να κριτικάρει τα έξω μ' έναν τρόπο σίγουρα όχι καινούργιο: δεν μας λένε τίποτε που να μην έχει λεχθεί ήδη: βλέπουμε την αγωνία τους να βρουν μια καινούργια σχέση με την ζωή: την αγωνία τους να γίνουν κάτι, να ανέβουν ψηλά, να αναγνωριστούν, πως να πάνε στην Αθήνα. Κάπου βέβαια βαθειά μέσα τους ξέρουν πως τίποτε απ' όλα αυτά δεν θα συμβεί. Αυτό ακριβώς είναι και το στοιχείο που τους κάνει να νάναι τραγικοί. Η προσωπική τους αποτυχία αποτυπωμένη τόσο δυνατά και ανάγλυφα κάνει αποτυχημένους και όλους αυτούς τους έξω που έχουν σχέση μ' αυτούς μέσα: και λέγοντας «αποτυχημένους» δεν εννοώ κοινωνικά αλλά από τη πλευρά του νάσαι άνθρωπος: οι κώδικες ανθρώπινης σχέσης και «ζήσης» έχουν αποτύχει. Είναι τέσσερις άνθρωποι που είναι εκεί και κονταροχτυπιούνται ο καθένας χωριστά και όλοι μαζί μ' ένα ειδικό τρόπο που μας λέει ότι αναγκαστικά είναι εκεί: ότι τα έξω τους ανάγκασαν να είναι μέσα και δεν μπορούν να κάνουν διαφορετικά.

Β. Μ' αυτά βλέπουμε ξεκάθαρα μια καταγραφή κατά κάποιο τρόπο μιας συγκεκριμένης ζωής: αυτή την ζωή βέβαια ο Κεχαΐδης δεν την βρίσκει θεμιτή κατά την γνώμη σου μας προτείνει κάτι άλλο;

Τ. Δεν νομιζω πως μας προτείνει κάτι: όχι ο Κεχαΐδης πολύ σωστά είπες καταγράφει πράγματα για να παιχτούν: για να παραδοθούν.

Β. Πώς σκηνοθετικά προσεγγίζεις το έργο;

Τ. Μ' ένα «ατυλ» που υπάρχει στο έργο. Ένα «ατυλ» που αφορά την υπόκριση σε σχέση με τον θεατή. Τα πράγματα που συμβαίνουν δεν ζώνται εκείνη την στιγμή γιατί πάντα αυτά τα πράγματα δεν γίνονται αυτή τη στιγμή: συνέβησαν στο παρελθόν αναφέρονται στο παρελθόν: αλλά μας επηρεάζουν τώρα. Αυτό το παιχνίδι παρελθόν — θεατής — παρόν που γίνεται δεν οδηγεί πουθενά: όλα μένουν σ' εκείνο το χώρο. Αυτό το παιχνίδι για μένα δεν έχει ψυχολογία και μ' ενδιαφέρει. Δεν έχουμε ηλικίες στην παράσταση μας παρά το γεγονός ότι ο Κεχαΐδης μας δίνει ηλικίες: τις δίνει πιστεύω μόνο για λόγους μελέτης. Έχουμε καταγραφή καταστάσεων και μ' αυτές θα παίξουμε σε σχέση με τον θεατή. Δηλαδή με λίγα λόγια δεν κνηγώ την ταύτιση. Θα εξυπηρετήσω αυτές τις καταστάσεις χωρίς ψυχολογία των χαρακτήρων.

Β. Τάσο, κατά την γνώμη σου ο Κεχαΐδης σαν συγγραφέας έχει κάποια ιδιαιτερότητα-σημαντικότητα και εάν θα παίξουμε σε σχέση με τον θεατή, δηλαδή με λίγα λόγια δεν κνηγώ την ταύτιση. Θα εξυπηρετήσω αυτές τις καταστάσεις χωρίς ψυχολογία των χαρακτήρων.

Τ. Πέρα από την ψυχολογική-διαλεκτική που βάζει στους ήρωες του, ο Κεχαΐδης έχει μια φοβερή «εποπτεία» πάνω στους χαρακτήρες που δημιουργεί αυτή η «εποπτεία» απλώνεται ακόμα και πάνω στις καταστάσεις που ο ίδιος προσφέρει στους ήρωες του για να τις παίξουν. Αυτή η εποπτεία έγκειται στο γεγονός ότι η οπτική γωνία θεώρησής του δεν βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο με αυτήν του θεατή.

Β. Δηλαδή θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι ένας «επιόπτης» που πιάνει τους ήρωές του, τους πετάει σ' ένα κουτί και τους λέει «παίξτε»;

Τ. Ακριβώς: και για να το ξεκαθαρίσουμε αυτό θάλαγα πως ο Κεχαΐδης μάς δίνει ένα γήπεδο, μάς δίνει τους παίκτες, μάς δίνει την μπάλα αλλά όλ' αυτά

υπάρχουν και λειτουργούν μ' έναν Κεχαΐδη που κάθεται στην πιο ψηλή κερίδα παρακολουθώντας τα πράγματα να «παίζονται». Να «παίζονται» για να εξυπηρετήσουν έναν πολύ συγκεκριμένο στόχο. Στην περίπτωση εδώ που μας ενδιαφέρει έχουμε τον εξής σκοπό: Η λειτουργικότητα ενός χώρου που είναι ο χώρος των τεσσάρων με τις προεκτάσεις του περιβάλλοντος στην ολότητα του όρου, πόσο επηρεάζει τους έξω ανθρώπους και πόσο αυτοί οι άνθρωποι επηρεάζουν τον χώρο. Πιο αναλυτικά θα έλεγα: «Τα μέσα προς τα έξω και τα έξω προς τα μέσα»: δύο δυνάμεις που συναντιούνται για να κονταροχτυπηθούν. Η θέση του Κεχαΐδη ούτε μέσα ούτε έξω κάπου από πάνω.

Β. Πιστεύεις πως αυτό το χαρακτηριστικό είναι ιδιαιτερότητα μόνον του Κεχαΐδη; Δηλαδή μέσα απ' όλο το φάσμα της νεοελληνικής δραματουργίας μόνο ο Κεχαΐδης έχει αυτό το χαρακτηριστικό;

Τ. Δεν είμαι βέβαια σε θέση να ξέρω όλη την νεοελληνική δραματουργία αλλά απ' αυτήν που ξέρω και σε σύγκριση με τον Κεχαΐδη διαπιστώνω την εξής διαφορά: κάποιοι άλλοι συγγραφείς έχουν επιδίωξει την φόρμα από τα πριν: δηλαδή φορμικά έχουν κάνει τις επιλογές τους και τους ενδιαφέρει αυτή η φόρμα σε πρώτο βαθμό ενώ ο Κεχαΐδης βγάζει την φόρμα του μέσα από τους ανθρώπους.

Β. Δηλαδή θέλεις να πεις πως αυτοί οι συγγραφείς έχουν προσηματίσει κάποιες φόρμες, εξωγενείς, θεωρητικές και οι ήρωες τους γεμίζουν και εξυπηρετούν αυτές τις φόρμες ενώ οι φόρμες του Κεχαΐδη βγαίνουν από τους ανθρώπους και τις καταστάσεις οργανικά;

Τ. Ναι.

Β. Τάσο, μιλώσαμε για την συγγραφική σημαντικότητα του Κεχαΐδη: τώρα θα σου ζητήσω να μου κάνεις ένα «περπάτημα» κατά κάποιο τρόπο του έργου. Το δικό σου «περπάτημα» μέσα στο έργο.

Σάββατο πρωί. Πρώτη του Μάρτη. Δεν κατόρθωσα να επιβληθώ στην ανάγκη να σε πάρω τηλέφωνο. Τηλεφωνώ. Δεν μπόρεσα να καταλάβω από τη φωνή σου τη συναισθηματική σου κατάσταση. Τηλεφωνήσα όμως και πρέπει να μπω στο θέμα του τηλεφωνήματος μου. Αρχίζω: «Το ωραιότερο πράγμα που μπορούσε σήμερα να μου συμβεί είναι να σε δω, να σε αγγίξω να πάρω λίγη από τη ζέστα σου μαζί μου». Απάντησι: «Μεταξύ 1.00 — 1.30 μ.μ.)

— Ευχαριστώ θα περιμένω. Περιμένα. Συγκεντρωνόμουν. Κοιτούσα το δρόμο. Δεν ήθελα να χάσω ούτε την υπερελάχιστη στιγμή από τη θέα σου.
— Θα γίνει 1.35 και θα φύγω. Θα γίνει 1.40. Όχι δεν αφήνει κανείς τόσο εύκολα το πιο ωραίο που μπορεί να του συμβεί.
— Θα μείνω μέχρι 1.45. Όχι μέχρι τις 1.50. Θα περιμένω ακόμα. Κοιτώ το ρολόι. 1.56, 1.57, 1.58. Θα φύγω. Έφυγα. Στο δρόμο κοιτούσα. Έψαχνα για αυτοκίνητο χρώματος λευκού. Στα πρώτα φανάρια έστριβα δεξιά. Σε είδα να πηγαίνεις ευθεία. Τάχασα. Για λίγο δεν ήξερα τι να κάνω. Σε είχα μπροστά μου και σ' έχανα. Έστριψα στη πρώτη στροφή που βρήκα μπροστά μου. Σε πήρα από πίσω. Δεν σε πρόλαβα. Πέρασες... έφυγες... Βαριά συννεφιά πλάκωσε το κόσμο μου. Αμίλητη παίρνω ξανά το δρόμο. Στο σπίτι. Παρακαλούσα να τηλεφωνήσεις, να περάσεις. Όχι δεν υπήρχε τέτοια περίπτωση. Παίρνω στη δουλειά σου. Δεν εργαζόσαι. Μέσα στη λύπη μου την απουσία της παρουσίας σου συνεχίζω να ζω. Να ετοιμάζομαι. Όλα προχωρούν κανονικά. Το πρόγραμμα εκτελείται πλήρως. Τελειώνει γύρω στις 12.00 τα μεσάνυχτα. Τηλεφωνώ στη μητέρα μου. Τηλεφωνώ στη κόρη μου τρεις φορές. Χρειάζομαι αγάπη. Όχι δεν μπορούσα. Δεν είχα δύναμη... Ξυπνώ κανονικά το πρωί. Το ταξί έρχεται στην ώρα του. Φουρκισμένος ο οδηγός. Στο δρόμο δεν ανταλλάξαμε ούτε κουβέντα. Φθάνω στο αεροδρόμιο. Πηγαίνω στην αίθουσα επιβατών. Έλεγχος. Κοιτάζω τα αφορολόγητα. Βρίσκω αυτό που ζήτησε ο Μάριος. Το παίρνω. Θα το κουβαλώ μαζί μου σε όλο το ταξίδι. Αναχώρηση. Το ταξίδι καλό. Δεν ανταλλάξαμε ούτε μια λέξη με τον διπλανό μου. Τι να τον κάνω. Δεν είσαι εσύ. Φθάνω στην Αθήνα. Ανία. Πλένομαι. Παίρνω καφέ. Διαβάζω εφημερίδες. Διαβάζω την έκθεση για τη Γυναίκα. Κοιτώ το ρολόι. Ξαναδιαβάζω. Κοιτώ το ρολόι. Ξαναπαίρνω καφέ. Ξανακοιτάω το ρολόι. 1.00μ.μ. 1.30μ.μ. 2.00μ.μ. 2.30μ.μ. 3.00μ.μ. Κοιτάζω το γραφείο ελέγχου εισιτηρίων. Κανείς ακόμα. Πηγαίνω ξανά να πλυθώ. Ήρθανε στο γραφείο ελέγχου. Ελέγχω το εισιτήριο μου. Ρωτώ αν πηγαίνει κατευθείαν το αεροπλάνο. Όχι θάχει δύο σταθμούς. Απάτη. Εγώ το έκοψα το εισιτήριο μου για

κατευθείαν. Θυμώνω. Λυπούμαι. Κάνω την υπομονή μου. Μετακινούμαι. Κοιτώ τους ανθρώπους. Ανιαροί. Μουδιασμένοι. Χαμένοι. Μου θυμίζουν εικόνες τρελάδικου. Άνθρωποι που κινούνται άσκοπα εδώ και εκεί να περάσει η ώρα. Αγοράζω κούννες. Τρώω, τρώω, διψώ. Θα σκάσω από τη δίψα. Εκδικούμαι εμένα για την αφέλεια μου. Να με γελάσουνε. Να κάνω τρεις σταθμούς αντί ένα. Κοιτάζω το ρολόι μου 5.00 το απόγευμα. Μια ολόκληρη μέρα στο τρελλάδικο που λέγεται αίθουσα αναμονής. Πάω να κοιτάζω ποιά θάναη η έξοδος μου. Είναι άσχημο να ταξιδεύεις μόνη. Μα λιγότερο άσχημο από του να ταξιδεύεις με τον Ανδρέα. Άλλαξα τα παπούτσια μου. Έβαλα τα τρύπα γιαλίνα μου (λουστρίνι). Ηούχασαν τα πόδια μου. Απέναντι μου μια μασουλάει αποχαυνωμένη. Ένας άλλος κινείται πέρα δώθε. Όλοι ναρκωμένοι. Όλοι μοιάζουν να βγήκαν από την αίθουσα ηλεκτροσόκ. Μόνο οι υπάλληλοι είναι με σώματα που εργάζονται, μεταξύ επιβατών που κινούνται μέσα σε σώματα που δεν εργάζονται. Απλώς κινούνται. Θα μπορούσα να παρακολουθήσω τις αφίξεις και αναχωρήσεις των αεροπλάνων. Τα τρολάκια που πηγαίνουνε. Πότε πλησιάζουν το αεροπλάνο, πιο φεύγει πρώτο, πιο τελευταίο. Άλλοτε με διασκέδαζε. Τώρα δεν το θέλω. Να φωνάξω το όνομα σου. Το όνομα σου. Τόσο πολύ σε θέλω. Μα δεν το κάνω. Κάθομαι αποβλακωμένη και περιμένω. Περιμένω να αναγγείλουν την έξοδο μου από το τρελλάδικο. Το απρόσωπο αεροδρόμιο. Εμετική κατάσταση. Φυλάω τα πράγματα μου. Κρατώ μόνο τη κάρτα επιβίβασης. Είναι τόσο απλό να ταξιδεύεις. Με τον άλλο όμως όταν ταξιδεύα έτρεμα. Έτρεμα μήπως κάνω λάθος. Και πάντα έκανα λάθος. Ποτέ δεν ήξερα τι μου χρειαζόταν και που. 5.35 και ακόμα να αναγγείλουν αναχώρηση. Πάω ξανά στη τουαλέτα. Πήγα στην τουαλέτα τώσεσ φορές όσεσ για μια βδομάδα. Κάτι να κάνω να περνάει η ώρα. Στη καθημερινή ρουτίνα αυτή η βιολογική ανάγκη συνέχεια αναβάλλεται μέχρι να βρεθεί ο χρόνος. Τώρα υπάρχει ο χρόνος και ψάχνω για την τουαλέτα.
Βλέπω ένα τεράστιο αεροπλάνο με τα σημάδια Κ.Α.Μ.. Θάναη το δικό μου. Κρώματα, άπρο-γαλάζιο. Μόνο που το είδα ζωντανέψα. Αρχισα να κινούμαι πέρα δώθε. Ξύπνησα. Αρχίζω να κάνω

Ταξιδιωτικό από την ανάποδη

τρέλλες. Υπάρχω. Κινούμαι. Κάνω κούνια μπέλα ένα τασάκι πάνω στο πόδι μου. Κάνω θόρυβο. Φεύγω. Θα βγω επιτέλους έξω στο καθαρό αέρα έστω και για λίγο. Κάθομαι στην αίθουσα πριν από την επιβίβαση. Κάθεται δίπλα μου ένας κύριος. Βρίσκει αφορμή τη τσάντα που κρατώ και πίνουμε κουβέντα. Είναι γιατρός. Καθηγητής Πανεπιστημίου. Ξέρει την Κύπρο. Μιλά, μιλά, μιλά. Ταξιδεύει, ταξιδεύει, ταξιδεύει. Κοιτάζω τα χείλη του για να καταλαβαίνω τι λέει. Φεύγομε. Τον χάνω. Κάθεται στη πρώτη θέση. Ξανά στο κλειστό χώρο. Στη μυρωδιά του αεροπλάνου.
— Τι πλούτος να βρίσκεσαι έξω στο καθαρό αέρα. Να αναπνέεις και να νιώθεις το στήθος σου να γιομίζει με όλο το πράσινο το γαλάζιο, το καφέ της γης. Πλούτος, χαρά, ευτυχία, αγαλίαση.
— Εδώ μέσα στο αεροπλάνο αναπνέεις μόνο για να μην πνιγείς και τελειώσει η ζωή σου σ' αυτό το κύκλωμα. Κάθομαι. Συγυρίζομαι. Γράφω. Αρχίζουν να καταφθάνουν υπηρεσίες.
— Ακουστικά;
— Όχι δεν θέλω.
— Περιοδικά;
— Ναι θέλω.
— Ο Καπετάνιος κάτι λέει. Δεν ακούω δεν θέλω να ακούω. Κοιτάζω. Κοιτάζω το περιοδικό του αεροπλάνου. Ψάχνω. Ψάχνω νόβρω κάτι για σένα. Σάμπως και συ να θέλεις κάτι για νάσαι ευτυχισμένος.
Όχι. Είναι ένα δείγμα της σκέψης μου σε σένα. Όχι είναι η κτητική μου διάθεση να σε εξαγοράσω. Όχι είναι η επιθυμία μου νάσαι κοντά μου «ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ».
Επιτέλους ξεκινάμε. Είμαι στην Αθήνα. Δηλαδή στον επόμενο δρόμο από το σπίτι μου στη Λευκωσία. Και όμως μου πήρε 12 ώρες και ύστερα σου λένε ο κόσμος πήγε στο φεγγάρι. Εδώ κάτω είναι στη γη και περιμένει. Περιμένει σε αίθουσες αεροδρομίου. Στις αίθουσες που σου αφαιρούνε την ύπαρξη σου. Στις αίθουσες για ρομπότ.
Έχω το βιβλίο «ο προφήτης» δίπλα μου. Μα δεν το θέλω. Ο συγγραφέας ταξίδευε με πλοίο. Ανάπνεε καθαρό αέρα και θάλασσα.
Εξέλιξη σου λέει ο άλλος. Σήμερα ο άνθρωπος πετά. Κλείνεται μέσα σ' ένα αμπαροκούτι με κόμπωσα κουμπιά πάνω, δίπλα του, μπροστά του και αυτό λέγεται πέταγμα στον αιθέρα.
7.30μ.μ. και τώρα ξεκινάμε. Αρχίζω να κλαίω. Θυμάμαι εσένα ΠΑΤΕΡΑ. Πάνε

τέσσερις μήνες να σε δω. Να με επισκεφθείς. Δεν θα ξανάρθεις. Μου λείπεις. Και τα δάκρυα μου κυλούν σαν παίρνω τις σημειώσεις μου. Μπροστά μου η εικόνα του καταστήματός μου. Η πόρτα του να ανοίγει. Να προβάλουν τα πακέτα σου πρώτα ύστερα το χαμόγελο σου η καλημέρα σου και τελευταία το σώμα σου. Το σώμα σου που κρατούσα στην αγκαλιά μου με όλη την δύναμη. Προσπαθούσα να προσθέσω τη ζωή μου στη δική σου που έφευγε. Βοηθούσα στον αγώνα σου ανάμεσα στη ζωή και στο θάνατο μα νικητής βγήκε ο θάνατος, παίρνοντας σε και αφήνοντας στα χέρια μου ένα κρύο πονεμένο σώμα. Κράτησα το τελευταίο σου ρούχο. Το σώμα σου γύρισε στην αιωνιότητα.
Η θέση μου είναι κοντά στο παράθυρο. Στην άκρη κάθεται ένας Φιλιπινέζος και ανάμεσα μας άδειο κάθισμα. Κάτι θέλω να μάθω. Του μιλώ. Το χαμόγελο του με θερμαίνει. Η φωνή του βγαίνει μαλακή, ήρεμη. Φτάνει σ' αυτιά μου σαν ήχος μουσικής. Με γαληνεύει.
Κοιτάζω τα μάτια του. Γιομάτα φως, χαρά, λαχτάρα. Πίνουμε κουβέντα. Επιστρέφει στο σπίτι του, στη γυναίκα του, στα παιδιά του. Σιωπούμε... Κλείνει τα μάτια του. Κοιμάται, ξεκουράζεται, ονειρεύεται τη συνάντησή... δεν ξέρω. Γαλήνια, ήρεμη πλημμυρισμένη από ανθρώπινη παρουσία. Επιτέλους πρόσεξα το μοτίβο της ταπεταρίας. Η ταυτότητα του αεροσκάφους Ολλανδική. Το Μοτίβο της ταπεταρίας το εθνικό λουλούδι «ΤΟΥΛΙΠΕΣ». Τουλίπες που καλύπτουν κάθε γωνιά κάθε πλαγιά κάθε σπιθαμή υφάσματος. Όρθρες, πλάγια βαλμένες, ανάποδα τοποθετημένες με μουτράκια κάποτε να συναντώνται σαν σε φίλημα. Διαλέγω μια όρθια. Της δίνω το όνομά μου. Από δω και μπρος το ταξίδι μου παίρνει την ορθή του πορεία. Η ανάποδη αφήγηση τελειωσε. Γύρισα κοντά στους ανθρώπους και θα μείνω μαζί τους.
Ο κύριος στο πιασινό κάθισμα. Γυρνά του χαμόγελό. Ρωτώ:
— Μπορώ να χαμηλώσω την καρέλα μου;
— Μου χαμογέλα: «Κανένα πρόβλημα».
Ούτε και για μένα. Τέλειωσε η ανάποδη. Γύρισα πίσω στους ανθρώπους. Είμαι στη Κοινωνία τους. «Ζ...Η...Τ...Ω».

Βασω πετσα
13.6.1986.

Είμαστε στα μέτρα σας

Αν προτιμάτε σύντομες οικονομικές διακοπές, κοντά μας θα βρείτε ακριβώς αυτό που ζητάτε.

Αν πάλι είστε αποφασισμένοι για μεγάλα ταξίδια, σας προσφέρουμε ό,τι καλύτερο υπάρχει στις μεγάλες εξερευνήσεις.

Αν τέλος, αυτό που χρειάζεστε είναι μόνο αεροπορικά ή αεροπλανοειδή εισιτήρια ή ξενοδοχεία ή οποιαδήποτε συγκεκριμένη τουριστική διευκόλυνση, η εικοσαχρονη πείρα μας σας εγγυάται άριστη εξυπηρέτηση και οικονομικές λύσεις.

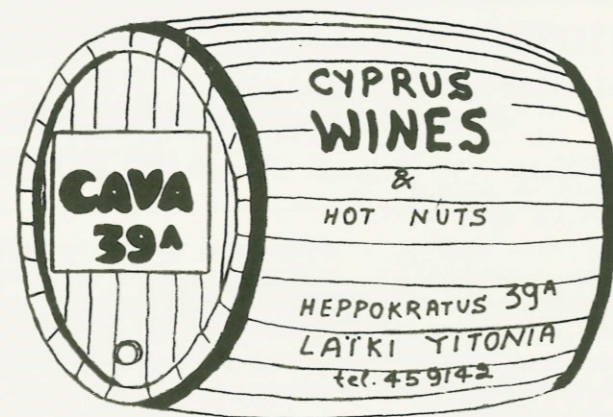
Για οποιαδήποτε ταξιδιωτική υπηρεσία απευθύνεστε, λοιπόν, στα Γραφεία ΓΡΟΥΤΑΣ

Groutas

σ' όλην την Κύπρο.

Είμαστε στα μέτρα σας

Λευκωσία:	Αγία Νάπα:
02-473172	037-21833
Λάρνακα:	Πάφος:
041-21727	061-35569
Λεμεσός:	
051-77313	

μπουτικ elegant

κατι το αλλοιωτικό
Ληδρας 234 - τηλ. 02-476070

- Μοντέρνα νεανικά μοντέλλα σε ζωντανά χρώματα και ελεύθερη γραμμή "elegant".
- γαλλικά εσώρουχα "Lou".
- γερμανικά μαγιώ "sonar".
- μια εξαιρετη συλλογή από ιταλικά και γαλλικά faux-bijoux και ζώνες.

ΚΑΒΑΛΛΕΤΟ

νεα διευθυνση, περισσότερα ειδη, χαμηλοτερες τιμες

Ανακοινώνεται στους πελάτες μας ότι το κατάστημα υλικών ζωγραφικής, αιογραφίας, ψηφιδωτού «ΚΑΒΑΛΛΕΤΤΟ», το οποίο βρίσκεται στην Ιπποκράτους 39Α, σύντομα θα μεταφερθεί στην Αριστοκτύπου 3 εντός της ΛΑΪΚΗΣ ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ.

Εκτός από τα προαναφερθέντα γνωστά είδη, θα διατίθενται και υλικά αγγειοπλαστικής, χαλκογραφίας, γλυπτικής και γραφικής ύλης, πάντοτε στην ψηλή μας ποιότητα και στις χαμηλές μας τιμές.

εστιατόριο - ταβέρνα το αρχοντικό

Λαϊκή γειτονιά - τηλ. 450080

- Τα μεσημέρια προσφέρουμε πρότυπη παραδοσιακή κουζίνα σε τιμές μαγειριού.
- Το βράδυ μπορείτε να απολαύσετε όλη τη σειρά κυπριακών μεζεδών (ΜΕΦΡΕΣΚΟ κρέας) σ' ένα ήσυχο περιβάλλον. Τιμή £3.00 το άτομο.

Μπουραρία το «καηλειό»

Λαϊκή γειτονιά - τηλ. 450080

- Ζεστό περιβάλλον κοντά στη παραδοσιακή τοιμιλιά.
- Ζωντανή μουσική με το Ττόμη στο μπουζούκι και τον Άντρο στη κιθάρα
- Διαλεγμένοι μεζέδες καηλειού.
- Οι πιο χαμηλές τιμές μπουραρίας χωρίς καμιά υπερτίμηση για τη μουσική

ΚΑΙΡΟΘΕΟΙΤΡΟ ΕΠΑΛΛΑΞ

Λεωφόρος Αθηνάς 16 - 17, Τηλ. 30121 Λευκωσία 103

LAMARQUE COLLEGE

Καρπενησίου 7B (Πάροδος Λεωφ. Μακαρίου),
ΤΗΛ: 451658 — Λευκωσία

ΚΡΑΤΑ ΣΤΑΘΕΡΑ ΤΗ ΜΟΡΦΩΣΗ
ΣΕ ΣΟΒΑΡΑ ΕΠΙΠΕΔΑ

Προσωπικό ενδιαφέρον — υπευθυνότητα και προπάντων μοναδική οργάνωση με διεθνή πρότυπα, συνθέτουν σήμερα την εικόνα του **LAMARQUE COLLEGE**.

Μια εικόνα που παρουσιάζει ολοφάνερα μια χαρούμενη οικογένεια γεμάτη ανθρωπιά και κατανόηση, για ένα καλύτερο μέλλον για τους νέους, με σοβαρή και υπεύθυνη μόρφωση.

LAMARQUE COLLEGE

Οι νέες εγγραφές για τις Γραμματειακές Σπουδές, τις ξένες γλώσσες (Αγγλικά — Γαλλικά — Γερμανικά — Ιταλικά — Ισπανικά — Αραβικά — Ελληνικά: για ξένους), τις εξετάσεις G.C.E., LCCI, PITMAN και τα τμήματα ειδικής προετοιμασίας άρχισαν.

* ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΕ ΚΑΘΕ ΤΑΞΗ ΟΚΤΩ.

